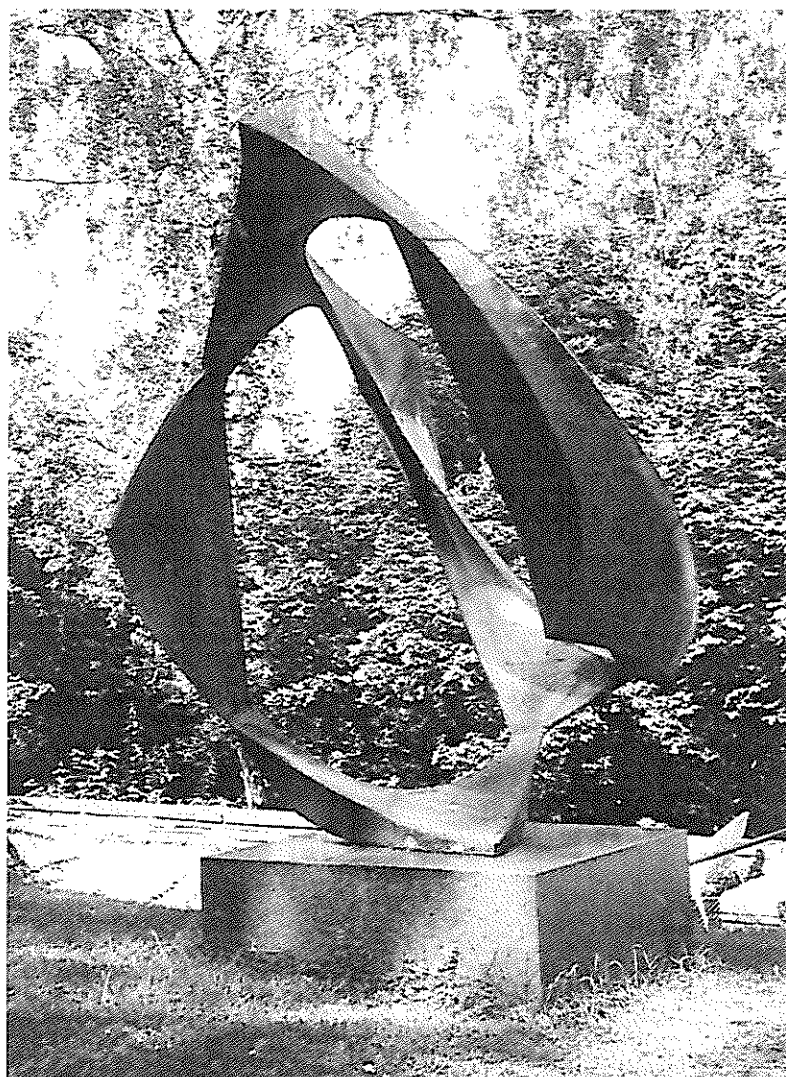

Plus minus rum eller Kopparblomma?

En studie av Arne Jones skulptur i Sandviken

Anna Bengtsson

ABSTRACT

Institution: Konstvetenskapliga institutionen vid Stockholms universitet
Adress: 106 91 STOCKHOLM
Tel: 08-16 20 00 vx

Handledare: Professor Gunnar Berfelt

Titel och undertitel: Plus minus rum eller Kopparblomma? En studie av Arne Jones
skulptur i Sandviken.

Författare: Anna Bengtsson

Adress: Eriksbergsgatan 14 nb

Postadress: 114 30 STOCKHOLM

Tel: 08 - 611 19 37

Typ av uppsats: ☒ 60 p ☐ 80 p ☐ annan uppsats
☐ licentiatuppsats ☐ doktorsavhandling

Ventileringstermin: HT 1996

Uppsatsen behandlar Arne Jones skulptur Kopparblomman, tidigare kallad Plus minus rum, som finns i Sandviken. Av Jones beställdes år 1954 ett förslag till en skulptur att ställa upp utanför daghemmet Malmgården. Förslaget gillades av drätselkammare och konstnämnd men inte av stadsfullmäktige. Beslutsprocessen blev lång och förslaget behandlades i flera instanser innan verket slutligen kunde inköpas och uppföras på platsen år 1964. Under dessa år blev skulpturen även föremål för en debatt i medierna. I uppsatsen rekonstrueras både den långa beslutsprocessen och debatten.

Dessutom beskrivs Jones liv och verksamhet mycket kortfattat. Kopparblomman som den ser ut idag jämförs med fotografier av Jones förslagsskisser för att utreda om den har genomgått några förändringar. Kopparblomman jämförs också med andra verk av Jones för att undersöka hur den passar in i hans oeuvre. Slutligen har en mycket liten attitydstudie genomförts som ett försök att utröna hur ortsborna ser på verket idag.

Innehållsförteckning

Inledning	3
Syfte och frågeställningar	3
Källmaterial och litteratur	3
Metod och uppläggning	4
Arne Jones - en kort presentation av konstnären och hans verksamhet.	5
Plus minus rum i Sandviken	9
Kopparblomman	9
Arne Jones egen beskrivning av Plus minus rum	12
Skisser till Plus minus rum	12
Kopparblomman i jämförelse med andra verk	14
Händelseförloppet	22
Ett daghem byggs	22
En skulptur behövs	22
Beslutsprocessen sätter igång	24
En utställning	25
Sandvikens stads Konstnämnd och det nya reglementet.	27
Skulpturen "Plus minus rum" tas upp till diskussion igen.	30
Kopparblomman till Sandviken	31
Debatten	33
De sakkunnigas yttranden	33
Debatten i stadsfullmäktige	34
Debatten i TV	38
De "professionella" tyckarna	42
Den stora allmänheten kommer till tals	44
Andra verk som vållat diskussion	48
Arne Jones egna åsikter om uppdragen	49
Kopparblomman idag - en liten attitydstudie	51
Sammanfattande diskussion	54
Noter	56
Källförteckning	62
Otryckta källor	62
Tryckta källor	63

Litteratur	65
Bildförteckning	66

Inledning

Många är de fall i den offentliga konstens historia där de som konsten kommer till för, de som beslutar över den, och konstnärerna själva, inte har varit ense. Ett av dessa fall fängade mitt intresse. Händelsen utspelade sig i Sandviken under 1950- och 60-talen, och gällde skulpturen *Plus minus rum* av Arne Jones. Skulpturen skulle placeras framför entrén till en byggnad som rymde både ett daghem och en konsthall. Från det första förslaget 1955, tog det nio år innan *Plus minus rum* slutligen kom på plats och då hade den bytt namn till *Kopparblomman*. Ärendet behandlades i flera instanser och blev föremål för en debatt som fördes både i stadsfullmäktige och i medierna.

Syfte och frågeställningar

Syftet med uppsatsen har varit att rekonstruera beslutsprocessen, och att spegla den debatt som pågick. Jag har försökt att ta reda på hur det gick till när Arne Jones fick uppdraget och varför det tog så lång tid för *Plus minus rum* att komma på plats, samt försökt reda ut vad som hände under de år som passerade. En rad frågor omkring skulpturen uppstår och besvaras: hur blev skulpturen till, komponerades den speciellt med tanke på daghemmet och konsthallen, hur mycket kände Jones till om platsen, och genomgick skulpturen några förändringar för att bli accepterad. Dessutom har jag försökt reda ut vad debatten handlade om: vilka argument fanns för skulpturen och vilka fanns emot den, och vad tyckte politikerna, konstkännarna och allmänheten.

Källmaterial och litteratur

Källmaterialet består till stor del av protokoll, beslut och andra dokument från stadsfullmäktige, konstnämnd och daghemskommitté. Uppgifterna som finns i den här typen av dokument är ofta mycket kortfattade och saknar detaljer och utförligare beskrivningar. Jag har fått pussla ihop uppgifter från olika håll för att få en bild av helheten. Även ett antal tidningsartiklar har använts. Dessa har dock inte varit helt tillförlitliga när det gäller citat, vilket har märkts när två tidningar har rapporterat från samma tillställning. Ett par av debattörerna har dock även fått komma till tals genom en bandinspelning av ett TV-program. Dessutom har ett antal insändare som publicerats i lokaltidningarna använts, samt några recensioner. De recensioner som förekommer har främst gällt Jones-utställningar som har hållits i Sandviken och har använts för att ge en bild av recensenternas allmänna inställning till Jones.

Den litteratur som har använts har främst bestått av böcker som handlar om Arne Jones: Rolf Söderbergs monografi *Arne Jones* utgiven av Sveriges Allmänna Konstförening 1991, Hans Eklunds bok *Arne Jones* från 1965, samt utställningskatalogen från Moderna Museets Jones-utställning 1993.

Metod och uppläggning

Uppsatsen är till stor del deskriptiv och följer verkets väg från förslag till uppställd skulptur. Skulpturen kallas i uppsatsen både för *Plus minus rum* och för *Kopparblomman*, och min utgångspunkt har varit att kalla den för *Plus minus rum* under den period detta namn användes i stadens dokument, och sedan övergå till *Kopparblomman* när detta namn började användas, d v s fr o m år 1961. I de stycken som handlar om skulpturen idag används namnet *Kopparblomman*. I själva verket användes namnet *Kopparblomman* för första gången när Jones ställde ut i Sandviken år 1956. Dessutom har i de olika källorna två olika stavningssätt använts för verkets första namn: "+ - rum" och "Plus minus rum". Här har jag valt det senare då detta tycktes mer överskådligt för läsaren.

Det första kapitlet består av en kort beskrivning av Jones liv, och ska fungera som en liten presentation av Jones som konstnär för läsaren. Den är baserad på ovan nämnda böcker.

Kapitel två är komparativt; det börjar med en detaljerad beskrivning av hur *Kopparblomman* ser ut idag och sedan följer en jämförelse med Jones egen beskrivning av *Plus minus rum* och med hans idéskisser för att utröna om skulpturen genomgått några förändringar mellan förslag och färdig skulptur. Därefter följer jämförelser med några av Jones andra verk för att undersöka hur den passar in i Jones oeuvre. Då jag inte har sett alla dessa verk i verkligheten har jag tagit några texter om dem till hjälp.

Det tredje kapitlet behandlar hela händelseförloppet från beslutet om att ett daghem och en konsthall ska byggas till att skulpturen står på plats utanför byggnaden. De olika turerna i beslutsprocessen redovisas. Metoden har här varit att med hjälp av protokoll och andra handlingar från Sandvikens centralarkiv samt ett antal tidningsartiklar pussla ihop olika uppgifter för att rekonstruera beslutsprocessen och andra händelser av vikt.

I det fjärde kapitlet försöker jag spegla debatten om *Plus minus rum* genom att redogöra för de olika inläggen från inkallade sakkunniga, ledamöter av stadsfullmäktige, journalister och insändare. Inläggen har hittats i stadsfullmäktiges handlingar, i lokal-tidningarna och i TV-debatten. Inläggen undersöks och vanligt förekommande teman i argumenten plockas fram. Några andra verk av Jones som vållat diskussioner i andra städer presenteras för att visa att Sandviken inte var unikt med sin debatt. Därefter följer några citat av Jones där han uttalar sig om politikerna och konsten, för att se hur debatten tedde sig ur hans synvinkel. Tills sist har en liten pilotstudie utförts för att se om sandviksborna av i dag känner till *Kopparblomman*, och vad deras inställning till den är.

Arne Jones - en kort presentation av konstnären och hans verksamhet.

Konstnären Arne Jones liv har skildrats i Rolf Söderbergs monografi *Arne Jones* 1991, och av Mårten Castenfors i Moderna museets katalog till Jones-utställningen 1993. Därför ges här endast en kortare, inledande presentation av Arne Jones. Presentationen bygger till stor del på ovanstående arbeten samt på ett antal tidningsartiklar från Statens Konstmuseers klipparkiv.

Arne Jones föddes 1914 i Borgsjö, Medelpad och 4 år senare flyttade familjen till Fränsta där föräldrarna öppnade ett pensionat. Några Daumier-teckningar i en veckotidning väckte Jones intresse för konst och han tog en kurs i karikatyrteckning per korrespondens. Mellan 1931 och 1934 följde han kurser vid Ålsta folkhögskola där han lärde känna den blivande författaren Lars Ahlin, som blev en vän för livet. De båda förenades i sitt intresse för socialismen och kristendomen.¹ I augusti 1935 drog Ahlin med sig Jones på luffen. De vandrade omkring i Sverige och försökte försörja sig genom att sälja teckningar och dikter. I september 1936 flyttade de båda till Stockholm där Jones så småningom började på Tekniska skolans aftonkurs i reklamteckning, och sedan gick över till klassen för ornamentalsmodellering. För att försörja sig arbetade Jones på Sandins sten- och bildhuggeri, där han högg och graverade texter efter förlagor på gravstenar. Här fick han upp ögonen för bokstavsformernas skönhet och tomrummens estetik, som senare inspirerat honom i hans non-figurativa skulpturer.²

År 1942 kom Jones in på Konstakademien där Eric Grate blev hans lärare.³ Akademien var under den här tiden starkt influerad av klassicisterna Aristide Maillol och Charles Despiau, men Grate som vistats i Paris under 20- och 30-talen var inte främmande för de experimenterande rörelserna.⁴ Hos Henri Laurens fann Jones det arkitektoniska i skulpturen. Han strävade själv efter att behandla skulpturen som en verksam beståndsdel i miljö och arkitektur.⁵ I denna anda skapade han t ex *Absurdite* 1945. I *Dubbeltorso* förenar han det manliga och det kvinnliga, ett tema som skulle återkomma under senare år. Intresset för det arkitektoniska och det manliga/kvinnliga kan urskiljas i *Människans broar* (1946) liksom i *Katedral* (1947) som också inspirerats av de gotiska katedraler han sett på en resa i Frankrike. Under år 1946 såg Jones ett antal byster av Honoré Daumier på Stenmans galleri i Stockholm. Jones inspirerades den här gången av närheten till människan och han kom med tiden att utföra ett 70-tal porträtt där han fångade modellens karaktär i leran.⁶

Under 40-talets senare hälft trädde en ny generation konstnärer fram, t ex Lennart Rohde, Pierre Olofsson, Karl Axel Pehrson, Lage Lindell och Olle Bonniér. Sven Alfons kallade dem "Unga gotiker" i *Konstrevy* (3/1947) efter en utställning på konstsalongen Färg och Form. Senare kom de att kallas konkretister. Arne Jones ställde inte ut på den här utställningen, men Alfons nämnde honom i förbifarten då Jones, liksom dessa konstnärer, ägnade sig åt att utforska rummets möjligheter.⁷ De delade alla förhoppningar om att deras formspråk skulle fungera i samklang med efterkrigstidens arkitektur.⁸ Jones deltog tillsammans med de andra konkretisterna (förutom Lennart Rohde) i utsmyckningen av världssportutställningen på Gärdet i Stockholm 1949. Utställningen, där konsten skulle samverka med arkitekturen, blev av flera anledningar

ett fiasko med få besökare. Efter utställningen fortsatte Jones att i konkretistisk anda arbeta med rummets tematik. I verk som *Rum utan filial* (1951), *Treklång* (1954), *Sekvens* (1957), *Resonans* (1958), *Rum för vindar* (1962), *Sfär* (1963) och *Kopparblomman* arbetade han med skulptureernas tomrum, det så kallade 'negativa rummet'. Temat avslutades med *Ställbart universum* 1964.⁹

Under 1959 vårdades Jones en tid på sjukhus och för att fördriva tiden skar han med rakkniv i cigarettaskar, vilket ledde till skisser som *Blåddran*, *Vindväxt* och *Det öppnaste rummet*, där det tidigare slutna rummet nu öppnades. Under 50-talet arbetade han även med balsaträ-kompositioner, inspirerad av stengårdsgårdar han sett i Bohuslän. Träbitarna balanserade ovanpå varandra och utmanade gravitationen liksom stenarna i dessa gårdsgårdar. Arbetet utfördes i ateljén i Norrviken dit Jones flyttat 1955. Han arbetade själv mest på nätterna medan hans medhjälpare arbetade på dagarna.¹⁰ För Jones var det nödvändigt att ha medarbetare, då det ofta måste gå fort när han fått en idé. Om sitt sätt att arbeta berättade han år 1958:

Plötsligt vet jag; är tvungen att få upp det innan jag tappar visionen. Det kan ha legat i mig som en klump - som jag gått och känt i skallen - så plötsligt måste det ut. Jag är optimistisk när jag börjar, sedan retar jag upp mig och blir förbannad. Jag måste vara riktigt ilsken för att kunna se vad som är svagt och menlöst. Under arbetets gång får jag svindel; jag orkar inte med. Men det är ett affärsföretag, som måste finansieras. Jag får tvinga mig till att fullborda verket. Men det färdiga når aldrig upp till den vision, som jag haft...Och under skapandet finns det alltid en tredje med. Det är omöjligt för mig att göra en bild utan att tänka på åskådare.

Det låter som en mycket intensiv och slitsam arbetsprocess, och att Jones utvecklade ett speciellt förhållande till sina skulpturer kan man förstå av hans egen kommentar:

"Jag tycker mycket om att luffa, men det går inte längre, för jag blir så orolig. Jag måste vara hos mina blivande skulpturer, arbeta med dem. Därför är det outhärdligt att vara borta från ateljén."¹¹

Man får ytterligare en ledtråd till Jones sätt att se på sitt eget arbete, i en intervju gjord på 60-talet där Jones, på en direkt fråga om vilket som gav störst arbetsglädje, en fri-skulptur eller ett porträtt, svarade:

"Ingetdera, utan de projekt man har inom sig, de som ännu inte är beställda. De som kanske är förutbestämda inom en men kräver yttre förutsättningar för att förverkligas. Det som hör framtiden till är alltid det intressantaste."¹²

I början av 60-talet blev Jones formspråk renare och naknare, och balsaträet byttes ut mot metall, som t ex i *Facett-dans* från 1962. Därefter kom *Ackumulage*-serien uppbyggd av vridningar och förskjutningar. Under samma tid återvände Jones till sitt tema föreningen mellan man och kvinna som han på slutet av 40-talet hade inlett med *Dubbeltorso*. Nu fortsatte han med detta tema genom att använda prefabricerade balkar som material. Arbetet resulterade i verk som *Mänsklig byggnad* (1960), som var Jones förslag till utsmyckningen av Sergels torg, och *Yin-Yang*-sviten (1965-70).¹³

Många av de offentliga skulpturer som Jones utförde vållade stora diskussioner, t ex *Spiral åtbörd* i Norrköping (1954-61), *Spiral reflex* i Sundsvall (1960), *Hillmonumentet* (1954) liksom *Vertikal komposition* (1961), båda i Lund.¹⁴ I andra städer refuserades han helt. Samtidigt tycks han ha varit väldigt uppskattad inom konstkretsarna. Som uppmuntran och stöd erhöll Jones under hösten 1955 ett stipendium på 12 000 kr från

Moderna museets vänner. Priset utdelas vart femte år till en svensk skulptör som anses vara framstående och behövande.¹⁵ År 1961 utnämndes Arne Jones till professor vid Konsthögskolan i Stockholm, och det verkar som han såg fram emot uppgiften: "I och med att man måste kunna klargöra saker för andra måste man också bevisa dem för sig själv och det ser jag fram emot med stort intresse."¹⁶ Tjänsten innehades av Jones fram till och med år 1971.¹⁷ Året innan, 1970, tilldelades Jones Sergelpriset.

År 1968 skulle Jones ha representerat Sverige på Biennalen i Venedig och han hyste förhoppningar om att deltagandet skulle leda till en internationell karriär. Resan blev en besvikelse då den svenska paviljongen hölls stängd som en protest mot att biennalen bevakades av polisen p g a studentrevolten. 1974 hade han en utställning på Galerie Burén där han genom sin Katakombvägg visade sin besvikelse över samtiden. Den är enligt Castenfors ett monument över kulturens utsatthet och kraft och kan ses som Jones avsked. Arne Jones avled den 8 oktober 1976.¹⁸

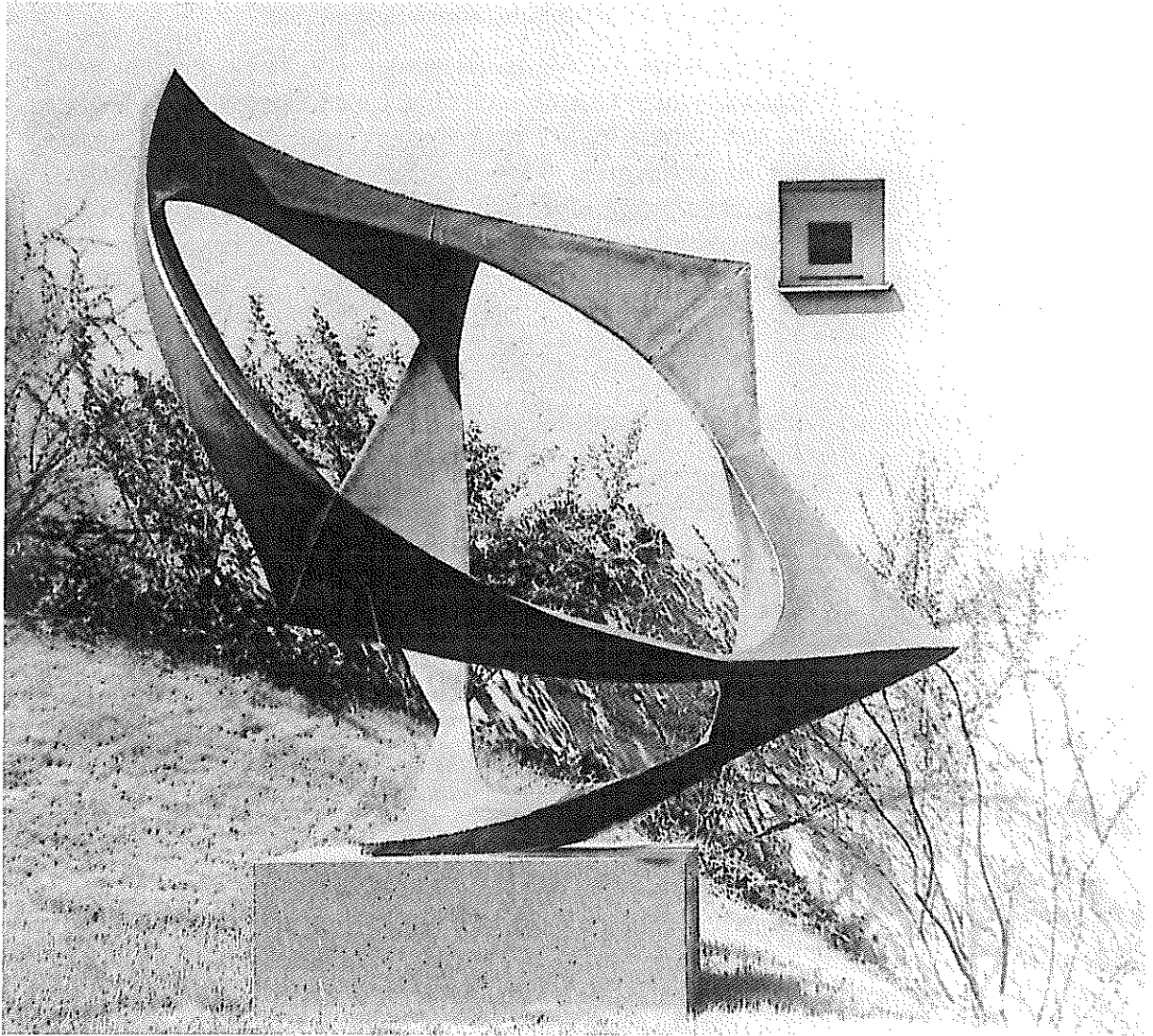

Bild 1. *Kopparblomman* i Sandviken, sedd framifrån. Fotograf okänd, troligtvis 1964. I Ditte Jones ägo.

Plus minus rum i Sandviken

Kopparblomman

Om man promenerar längs med Hyttgatan i Sandviken i riktning från stadens affärscentrum mot järnvägsstationen och passerar bron över kanalen, kommer man att se en skulptur dyka upp på höger sida. Det är Arne Jones *Plus minus rum*, eller *Kopparblomman* som den numera heter, som vilar på en grässlånt framför förskolan Malmgårdens gavel. Husgaveln består av en vit, slät, fyrkantig yta och mot denna avtecknar sig den mörka skulpturen. Skulpturen reser sig ungefär tre meter över marken och står på en sockel av granit. Den ca 400 kg tunga skulpturen består invändigt av aluminiumbehandlat järn och är täckt av kopparplåt.¹⁹

Mycket förenklat kan man säga att *Kopparblommans* form liknar en virvel. Man kan också beskriva skulpturen som en cirkel och en oval av luft som inringats av ett flikigt ramverk av metall. Ovalen vilar mot granitsockeln och cirkeln svävar diagonalt i luften, men de båda formerna hänger samman genom att de har en del av ramverket gemensamt. Ramverket av metall kan liknas vid ett par kraftigt förvrängda fyrkantsformer. Metallens tjocklek ömsom utvidgas och ömsom reduceras. Flikar och hörn bildas. Dessa hörn eller flikar kan också liknas vid spetsbågar. Skulpturen ger både ett mjukt, runt intryck och ett kantigt, spetsigt intryck beroende på att skulpturen både består av en inre, rund luftvolym och en yttre, kantig materiell volym.

Intrycket av skulpturen förändras helt allteftersom man rör sig runt omkring den. Den sida av skulpturen man ser om man ställer sig på gatan med ansiktet vänt mot husgaveln, har jag valt att kalla framsidan då detta torde vara den sida som oftast ses av förbipasserande. Det kan diskuteras huruvida skulpturen har en framsida eller inte, men det underlättar i alla fall beskrivningen - och diskussionen om eventuella framsidor och baksidor återkommer jag till senare. Sedd från framsidan ser *Kopparblomman* ut att stabilt vila på sin sockel, bekvämt tillbakalutad. Det är ur den här vinkeln den är som mest blomliknande. Spetsbågarna kan här liknas vid blomblad. Den inneslutna luftvolymen är närmast klotformad och omfamnas av starka metallarmar. (bild 1) Om man sedan rör sig runt skulpturen medurs ett par steg så att man stannar upp strax runt hörnet på sockeln förändras intrycket dramatiskt. Framför sig har man då en spänstigt höjdsträvande figur som balanserar med en spets på sockeln. Ett par breda, kraftiga sidostycken skjuter en spetsbåge i höjden. Spetsbågen strävar uppåt ovan husgavelns tak. Det inneslutna tomrummet ser ur den här vinkeln mer avlångt ut. (se omslagsbilden)

Tar man ytterligare ett par steg i samma riktning framträder *Kopparblomman* som en spiral som vrider sig medurs. En spiral, eller kanske ett kikarsikte som zoomar in stadens affärgata. Spiralens varierande tjocklek förstärker intrycket av rörelse. Metallen utvidgar sig och smalnar av för att sedan återigen utvidga sig. Utvidgningarna ser ut att bli allt kraftigare. Figuren tumlar runt sig själv allt fortare i medurs riktning. Formen tycks nu mera öppen och luften flyter, eller snarare strömmar igenom den på ett friare sätt. Luftvolymen är rund men har ingen riktigt sluten, bestämd form. (bild 2)

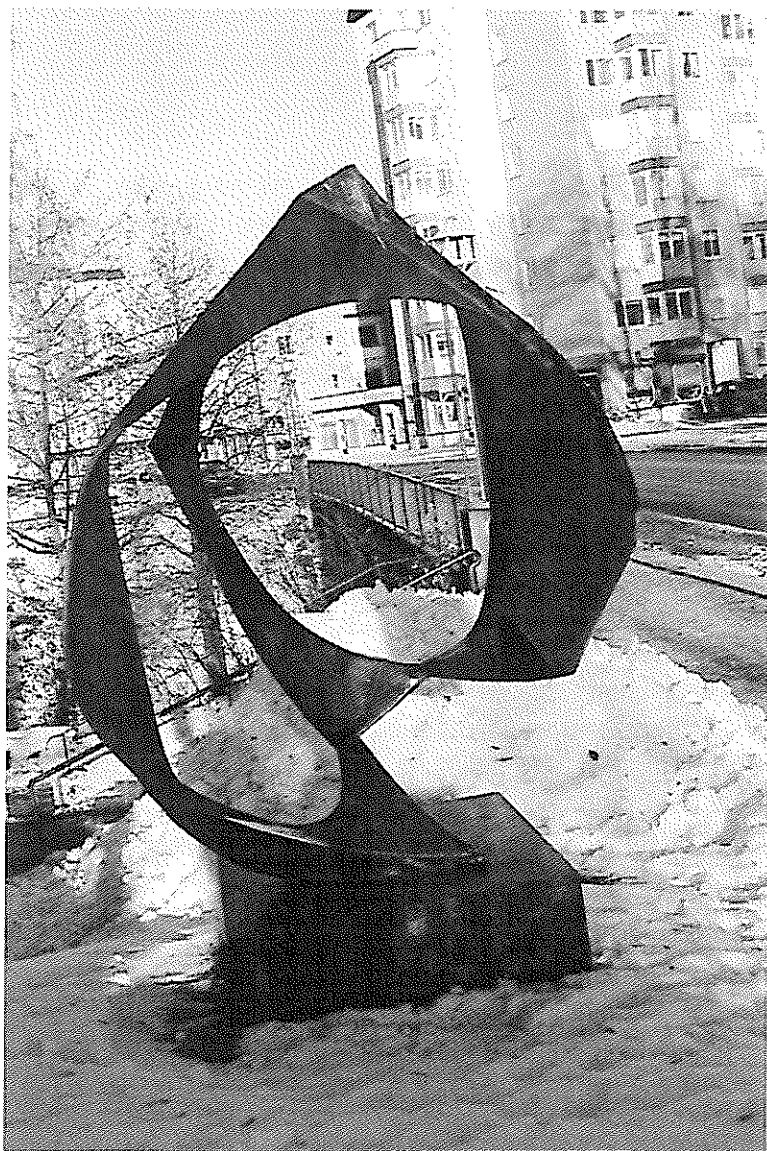

Bild 2. *Kopparblomman* i Sandviken, med Hyttgatan i bakgrunden. Foto: Anna Bengtsson, 1995.

Sedd bakifrån, från husväggen ut mot gatan, ser *Kopparblomman* ut att vådligt balansera på sin nedersta spets. Från spetsen utvidgas snabbt en vertikal del, som sedan åter avsmalnar. På var sida om den vertikala stolpen sträcker sig en ögla ut. Den vänstra öglan sluter sig längs med stolpen, och den högra sträcker sig långt utåt, uppåt, och ser ut att kunna få skulpturen att tippa när som helst. Stolpens stora ansamling av massa och den vänstra öglans nedre del tycks dock kunna väga upp den höga vida utsträckningen på den högra sidan, och en viss balans tycks uppstå. Den inneslutna luftvolymen ser närmast äggformad ut. (bild 3)

Om man kliver ned från grässlänten igen och ställer sig på trottoaren vid trappans topp ser *Kopparblomman* ut som ett lustigt, flikigt kommatecken eller som en enkel blomma på en krokig stjälk. Den framträder härifrån som en cirkelform inskriven i en något förvrängd fyrkant, och den ser återigen tämligen statisk ut. På detta vis byter *Kopparblomman* skepnad allteftersom man tar sig runt den, och man hittar hela tiden

nya vinklar att betrakta den ur. Dessvärre inbjuder inte direkt dess placering i den branta grässlätten till rundvandring. Högt gräs och yviga buskar ockuperar de bästa utsiktspunkterna. Man kan därför ställa sig frågan huruvida Jones hade tänkt sig att man skulle betrakta skulpturen från olika sidor eller inte.

De mycket varierande vyerna av skulpturen sedd från olika utsiktsplatser talar naturligtvis för att man ska kunna ta sig runt den. Liksom det faktum att många andra av Jones offentliga verk är utförda på torg, och andra platser där det finns möjlighet till att vandra runt dem och att dessa skulpturer är mycket lämpade i sitt utförande för en sådan rundvandring. De fakta som talar emot detta känner man av först när man försöker ta sig runt *Kopparblomman*. Slänten är mycket brantare än vad bilderna ger sken av och buskarna mycket taggigare. Det är trångt längs med staketet och husväggen och man får trängas ordentligt med buskarna för att få ett helhetsintryck av skulpturen. Dessa omständigheter talar för att skulpturen faktiskt har en baksida som det inte är tänkt att man ska se, d v s de sidor man ser från staketet och husväggen. (bild 2 och 3).

Framsidan skulle då kunna bestå av de perspektiv man har av skulpturen då man ser den från vägen i båda riktningarna och från trappan, alltså inte bara av den sida jag tidigare benämnde framsida. (bild 1 och omslagsbilden) Skulpturen kan dock trots sitt läge invid vägen vara svår att upptäcka för hastigt förbipasserande. Sommartid skuggas *Kopparblomman* av den omkringliggande vegetationen och vintertid täcks den halvvägs av upplagad snö. Denna diskussion ger inga svar utan ger snarare upphov till en ny fråga om hur mycket Jones egentligen kände till om platsen när han komponerade *Plus minus rum*.

Bild 3. *Kopparblomman* i Sandviken, sedd från baksidan. Foto: Anna Bengtsson, 1995.

Arne Jones egen beskrivning av Plus minus rum

Jones överlämnade ett par förslagsskisser till Sandvikens daghemskommitté i november 1954, och med dessa följde en beskrivning av hans idé.

Skulpturen är avsedd att kontrastera mot arkitekturens raka former, genom att uppta fyrkant-formen, men med inskrivna cirklar. Hela skulpturen är byggd på en korrespondens mellan negativa och positiva former och linjer. Skulpturens volym är lika mycket luftvolymen som de materiella volymerna. De materiella volymerna beskriva luftvolymen.

Skulpturens placering vid entrén till en konsthall inbjuder till en sådan lösning som arbetar med den moderna konstens speciella problem - Dynamiken.

Skulpturen utföres i oxiderad kopparplåt med blyisolerad stålarmring, eller i brons. (Den bör således motstå ev. nidingdsdåd utan tekniska verktyg.)

Placeringen är tänkt med en sockelsten i anslutning till gräsvallen uppemot Daghemmet mer eller mindre utformad som ett klipputsprång under vallen.²⁰

Av den här korta idébeskrivningen förstår man att Jones redan hade en del kunskaper om platsen där skulpturen skulle placeras, kanske till och med när han komponerade den. Han tycks ha känt till arkitekt Åbergshs släta fyrkantiga husgavel, han visste att byggnaden skulle användas till konsthall och han var införstådd med grässlutningen.

För att se om skulpturen har genomgått några förändringar kan *Kopparblomman*, som den ser ut idag, jämföras med Jones idébeskrivning. Beskrivningen av skulpturens form tycks stämma överens med den skulptur vi idag kan betrakta vid Malmgården. Fyrkants-formen med de inskrivna cirkarna känns igen, liksom samspelet mellan negativa och positiva former, och samspelet mellan materiell volym och luftvolym. Skulpturens placering har dock förändrats; skulpturen står kvar på samma plats men konsthallen har sedan många år flyttat därifrån och hela byggnaden används idag som förskola. Angående materialet vet vi idag att *Kopparblomman* till slut utfördes i kopparplåt med armering av aluminiumbehandlat järn, och inte i brons. Jones parentes angående eventuella nidingdsdåd kan kanske tolkas som en erfarenhet av att hans verk inte alltid uppskattades av alla. Skulpturens sockel består av ett fyrkantigt granitblock, och är alltså inte utformad som ett klipputsprång. Redan i jämförelsen med Jones idébeskrivning ser man alltså att *Kopparblomman* har genomgått ett antal smärre förändringar under tiden från de första skisserna till den slutliga versionen på plats.

Skisser till Plus minus rum

I stadsfullmäktiges handlingar från den 2 maj 1955 kan man läsa att Jones i sin beskrivning angivit att hans överlämnade förslag bestod av en skiss till skulpturen utförd i skala 1:10 i gips, samt en modell i skala 1:20 över en del av platsen där skulpturen skulle placeras. I modellen var en skiss av skulpturen inplacerad i samma skala.²¹ Enligt Gösta Sandin, dåvarande ledamot av konstnämnden, bestod den första modellen av skulpturen av "en 15 cm lång och 3 cm bred lättmetallmanschett av den typ som rörisoleringarna använder. Den hade han snurrat ihop så att ändarna gick om lott och pekade ut lite från cirkelformen." Metallbiten hade satts fast med ett häftstift i en

5x5 cm stor träbit. Enligt Sandin var tanken fullt skönjbar ändå.²² Ingen av dessa skisser har jag lyckats hitta, och jag har inte heller funnit några skisser i kartong, trots att sådana har funnits och visats på en Jones-utställning på Moderna Museet för några år sedan.²³

Jag har dock fått tillgång till ett antal fotografier som föreställer en skulpturskiss monterad på en träbit, samt ett par fotografier föreställande en modell av skulpturen och platsen. Fotografierna är tämligen suddiga, materialen är därför svåra att identifiera och man får inte heller någon uppfattning om skalan. Fotografierna av skulpturskissen är tagna ur olika vinklar, träbiten tycks vara kvadratisk och skulpturens material ser ut att kunna vara någon slags metall. Skulpturskissen är icke fastsatt i träbiten med ett häftstift, och stämmer därmed endast till viss del överens med Sandins beskrivning av den.

I de två modellfotografierna ser man gaveln av daghemsbyggnaden, sluttningen, samt en skiss av skulpturen. Här är skulpturen tydligt fastsatt i underlaget med hjälp av ett häftstift. Modellen är helt vit och kan vara, helt eller delvis, uppbyggd av gips. Den ser ut att stämma väl överens med beskrivningen i stadsfullmäktiges handlingar. (bild 4)

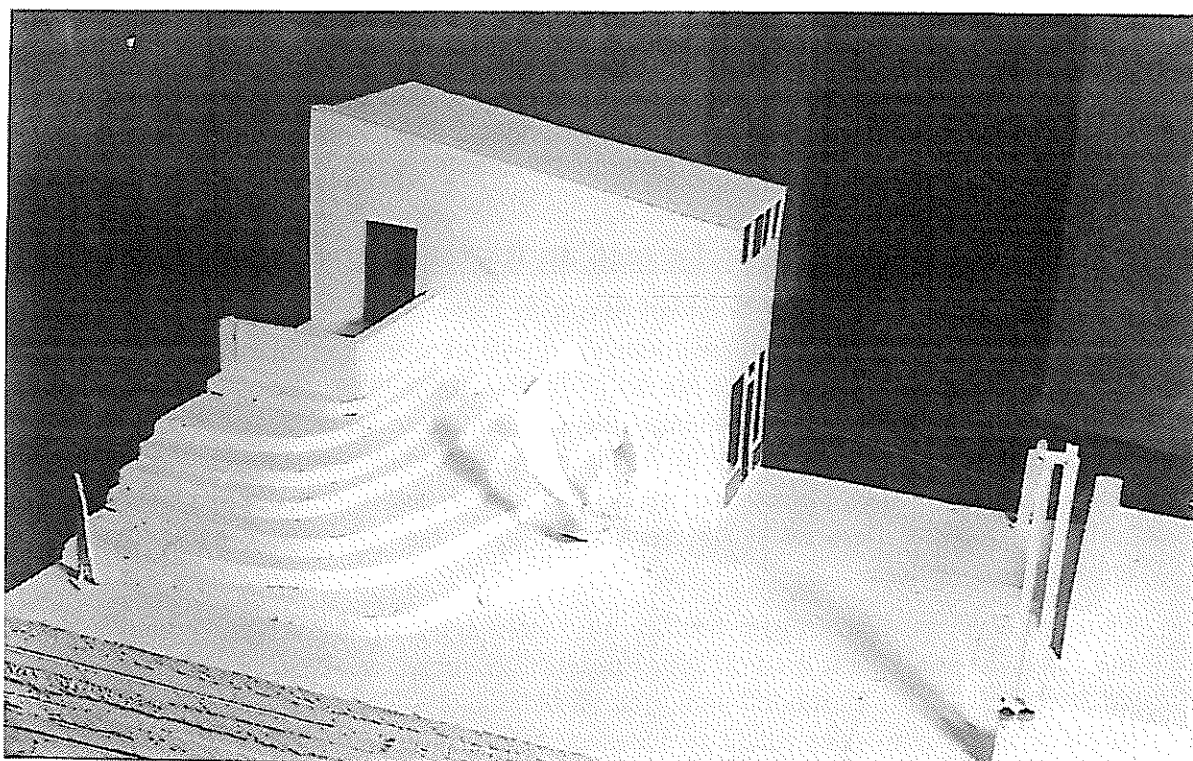

Bild 4. Modell över skulpturen *Plus minus rum* och daghemmet Malmgården. Fotograf okänd, årtal okänt. I Ditte Jones ägo.

Det är därmed troligt att modellen på bilderna är densamma som den som en gång överlämnades av Arne Jones till Sandviken, och möjligtvis är även skulpturskissen det. De motstridiga uppgifterna om skisserna kan förklaras av att Jones citerats felaktigt i handlingarna angående vilken av skisserna som var utförd i gips, samt att Sandin kan ha misstagit sig gällande vilken av de två skisserna som var fastsatt med ett häftstift.

Liksom Jones beskrivning av förslaget, tyder hans modell över området på att han hade goda kunskaper om platsen. Modellen visar den släta vita husgaveln med det sluttande taket och med dörröppningen till vänster. Dörren omges på Jones modell av en mur som inte finns på plats idag, och på modellen finns inte den lilla fönsterglugg som nu är placerad på gaveln. Runt hörnet på modellens byggnad börjar två rader med fönster. Den nedre av dessa stämmer väl överens med de fönster som finns där idag, däremot ser de övre lite annorlunda ut. De olika marknivåerna och trappan är markerad så att platsen ser ut ungefär som den ser ut idag. Skulpturen ser ut att vara placerad på ungefär samma ställe, men som tidigare nämnts blev sockeln till slut inte utformad som ett utskjutande klippblock, utan är snarare kvadratisk.

Trots de skillnader som pekats ut i idébeskrivningen och i modellen, har inte själva skulpturens form förändrats mycket mellan skiss och *Kopparblomma* på plats. Kompositionen i sin helhet är densamma. Det som skiljer är spetsbågarnas utformning. Skissens spetsbågar är mer triangulära. Övergångarna mellan de kraftiga partierna och de tunna är tvärare, mer drastiska. I skissen är de kraftiga partierna bredare och de smala partierna är extremt tunna. Den slutliga versionens former är något mer utslätade än skissens. Skissen ger ett mycket mer skevt och bräckligt intryck än skulpturen. Förändringarna har förmodligen gjorts av konstruktionsskäl. De tunna partierna har troligtvis förstärkts för att skulpturen ska kunna bära upp sin egen tyngd, och för att den ska kunna utstå väder och vind samt eventuella nidingsdåd.

Kopparblomman i jämförelse med andra verk

För att illustrera hur *Kopparblomman* passar in i Jones oeuvre har jag valt ut ett antal skulpturer, som har en del gemensamma drag, och jämfört dessa med *Kopparblomman*. Det bör dock noteras att jag inte har haft tillfälle att stå inför dessa skulpturer som jag har gjort med *Kopparblomman*, utan jag har endast observerat dessa i fotograferat tillstånd, vilket naturligtvis inte är helt rättvisande. Som jag tidigare har nämnt ger *Kopparblomman* olika upplevelser sedd ur olika perspektiv och det är troligt att detta förhållande gäller flera av skulpturerna. Till hjälp har jag använt några texter som behandlar dessa verk.

I sin bok *Rum utan filial?* som handlar om "1947-års män" beskriver Thomas Millroth hur Jones länge arbetade med ett centrifugalt tema, piruetten. Temat hade sitt ursprung i att Jones 1947 hade en modell som gick på balettskola. Vid ett tillfälle visade hon upp några piruetter och Jones ritade av rörelsen. Han gjorde snabba skisser som lade flera moment ovanpå varandra och blev till dubbelexponerade rörelsedigram. Den här dubbelexponeringen, som var de statiska *Katedralen* och *Människans broars* raka motsats, bildade utgångspunkt för en rad skulpturer. Millroth skriver vidare att de första skulpturerna var små gipser där den dansande kroppen hade geometriserats till trianglar. Motivet renodlades sedan i *Piruet* från 1949. (bild 5)

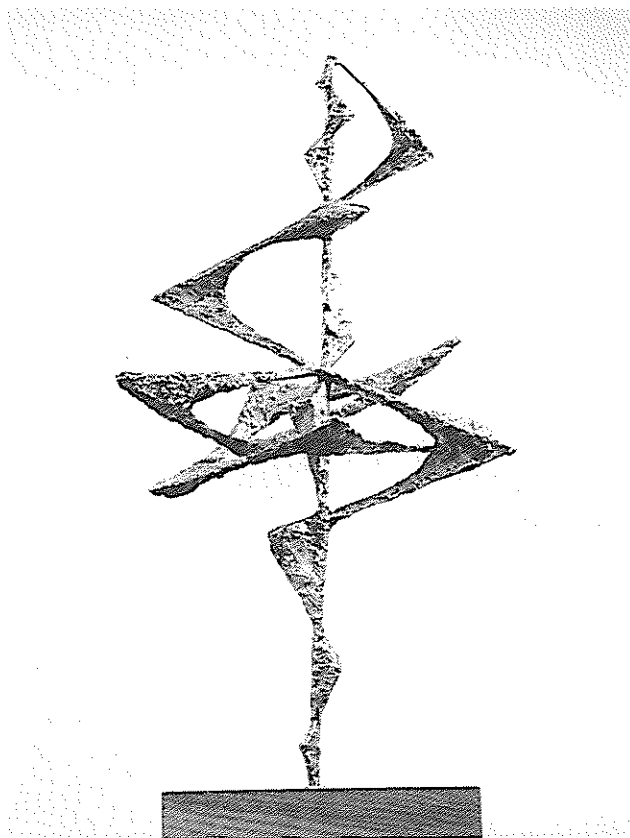

Bild 5. *Piruet* från 1949. Foto: Statens Konstmuseer, årtal okänt.

Runt en stadig mittpelare fogades bågar samman så att de bildade trianglar. Mitt på förtätades dessa för att bilda dansörens kjol, och de smalnade av upptill och nedtill för att efterlikna huvud och tåspetsar. Ungefär 1950 skapades *Centrifugal rörelse*. Piruettens snurrande rörelse förstärktes genom att omges av en mandorla, så att skulpturen fick formen av en spole. Mandorlan behölls och *Spiralrum* uppstod 1955. (bild 6) Dessutom har, enligt Thomas Millroth, även *Spiral åtbörd* vuxit fram ur *Piruet*.²⁴ Vid en snabb jämförelse är naturligtvis *Kopparblomman* mycket olik *Piruet*. Den stadiga mittpelaren har helt försvunnit liksom de rena geometriska trianglarna. Kvar från *Spiralrum* är dock de rundare triangelformerna som omsluter luftrummet i skulpturens mitt. Det är som om mandorlan och trianglarna har lösts upp i varandra, men kvar finns den centrifugala rörelsen.

Enligt Sven Hesselgren i *Arkitekturens uttrycksmedel* har Jones i en kort uppsats beskrivit sin skulptur *Rum utan filial*:

Meningen med titeln är bara att framhålla att skulpturen är sluten inom sig själv. Den pekar visserligen i många riktningar men vänder alltid plötsligt tillbaka inåt och omfamnar sina egna tidigare rörelser. Sådana kompositioner kallas ofta 'spacetime', alltså ungefär *tidsrum*, och bygger på tanken att man genom att med ögonen följa en oändlig slinga upplever en viss *tidsföljd* (ett tidigare och ett senare) samtidigt som samma slinga bygger upp ett *rum*. Volymen, som man alltid fodrar av en skulptur, är i detta fall mera den *luft* som inringas av slingan än den materiella volym som slingan består av.

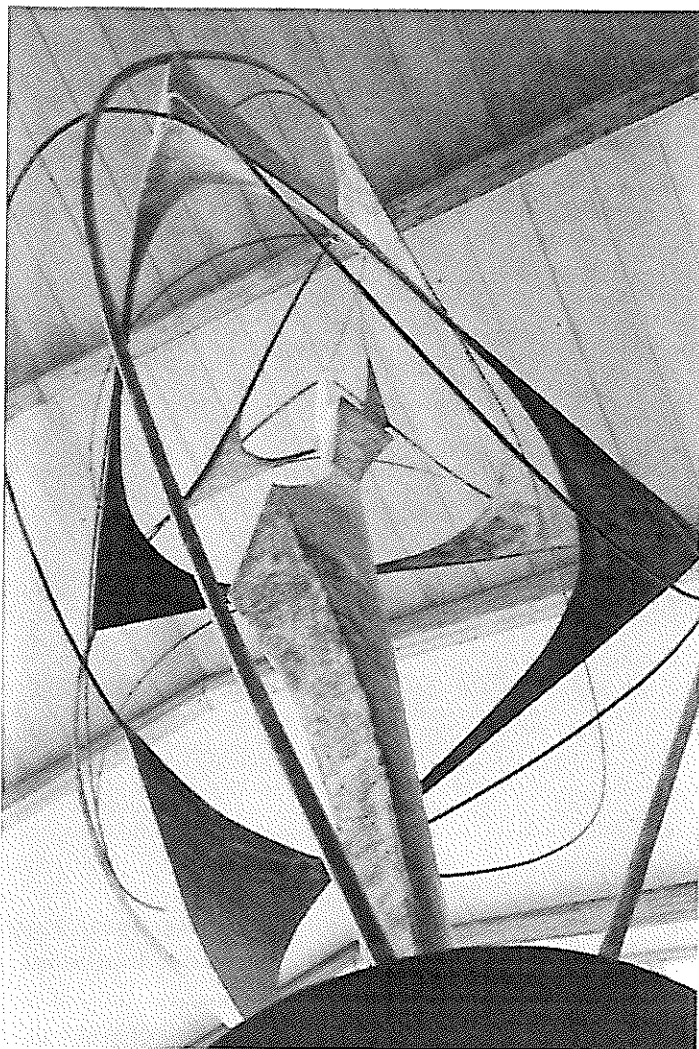

Bild 6. *Spiralrum* i Blackebergs gymnasium, från 1955. Foto: Statens Konstråd 1970.

Hesselgren beskriver vidare att en "djupvareblivning" har åstadkommits i skulpturen genom att de formelement som utgör rumsbegränsningen skär över varandra i synbilden. Om man flyttar sig i förhållande till skulpturen uppstår ett synintryck av rörelse, och djupvareblivningen och rumsintrycket förstärkes.²⁵(bild 7)

Kopparblomman är till sin utformning mindre komplex än *Rum utan filial* men Jones beskrivning stämmer på flera punkter väl överens med denna skulptur. Även *Kopparblomman* är sluten i sig själv. Den pekar inte i lika många riktningar men man kan se att varje utsträckning åt något håll vänder tillbaka inåt. Man kan med ögonen följa den slinga som innesluter rummet och därmed känna en tidsföljd. Skulpturens volym består till stor del av den inringade slingan. Dessutom kan man, som jag tidigare tagit upp, förflytta sig runt skulpturen och se den förändras, ett synintryck av rörelse uppstår. Ur flera synvinklar skär formelement över varandra och man får den djupvareblivning som Hesselgren talar om. En mindre men för uttrycket nog så viktig skillnad mellan de två verken är att *Kopparblommans* yta inte är lika skrovlig som *Rum utan filials* är.

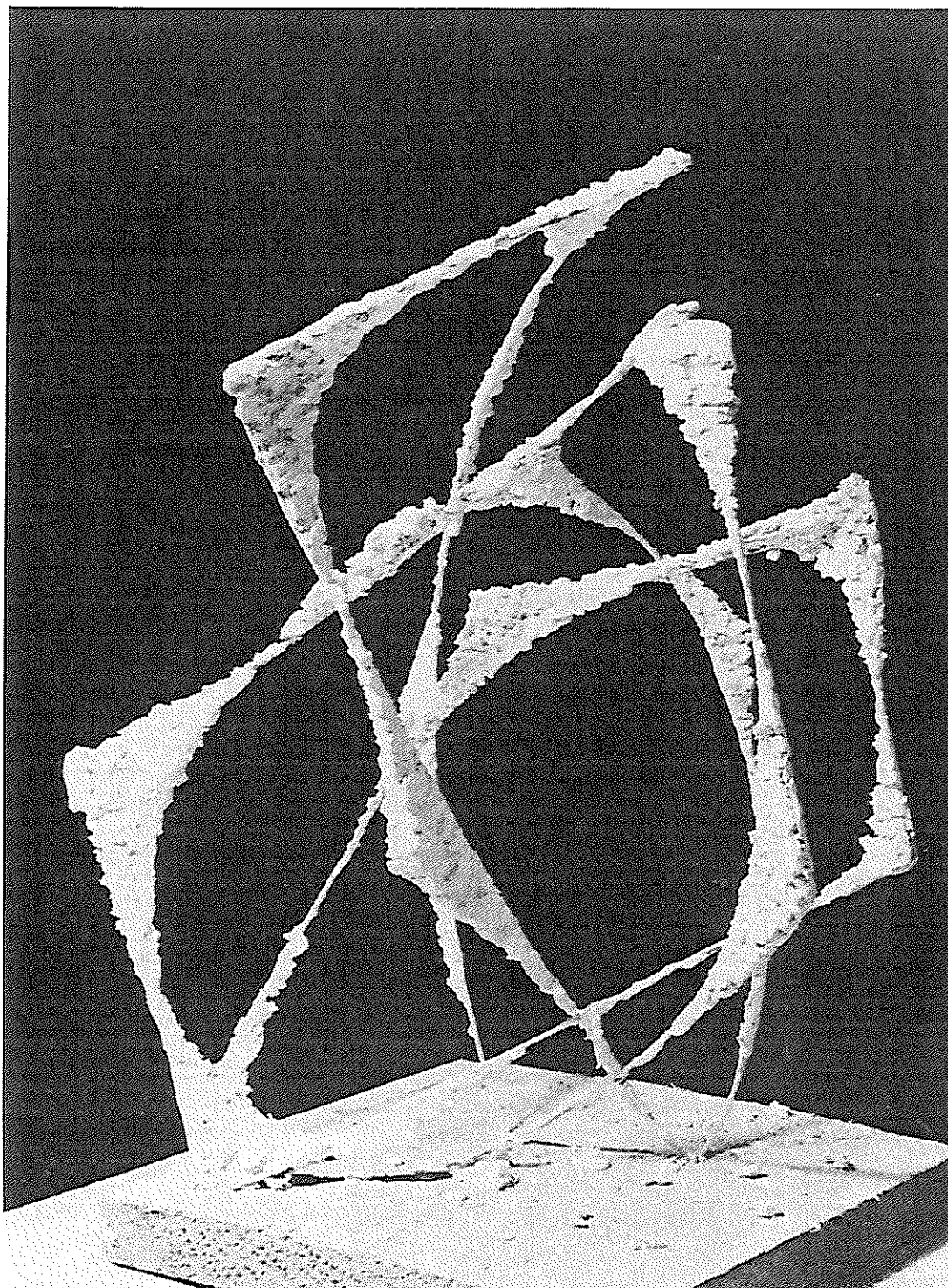

Bild 7. *Rum utan filial* från 1951. Foto: Statens Konstmuseer, årtal okänt.

Enligt Hans Eklund har Jones själv sagt att för honom är skulpterandet tektoniska äventyr - ändamålslösa byggnader - gjorda med bondgeometri och sinnliga konstruktioner, utförande sina åtbörder i sina egna rum. Hans Eklund beskriver dessa skulpturer som "en bildarkitektur inringande rymden i allt friare former, beskrivna med titlar som *Resonans*, *Treklång*, *Kopparblomman* och *Kumlan*".²⁶ Av dessa verk har jag valt att jämföra *Kopparblomman* med *Treklång* och *Resonans*.

Skulpturen *Treklang* utfördes 1954 för att placeras på Folksam-husets gård vid Skanstull i Stockholm.²⁷ (bild 8) Sedd från en sida tycks den ha en långsträckt, utdragen fyrkantsform som balanserar på ett spetsigt hörn. Det motsatta spetsiga hörnet pekar rätt ut i luften. De två övriga hörnen är mycket trubbigare. Formen är dock tredimensionell och uppbyggd av ett ramverk av tre gotiska bågar som spretar ut från den nedre spetsen och möts igen i den övre. De tre gotiska bågar bindes på två ställen samman av ett par tvärgående segment så att rundade triangelformer bildas i de tänkta planen mellan bågar. Den totala inneslutna luftvolymen har en prismaliknande form. Skulpturen är mycket höjdsträvande. Den ger ett elastiskt intryck och tycks tänja sig till sitt yttersta. Ytan är lika skrovlig som *Rum utan filials*.

De gotiska bågformerna som finns i *Treklang* återfinns i *Kopparblomman* men de är här mycket kraftigare och inte lika spänningsfyllt uttänjda. Inte ens sedd som i bild 2 är *Kopparblomman* lika höjdsträvande som *Treklang*, men det är ändå ur den vinkeln som de två verkens likheter är som störst: båda tycks vila eller balansera på en spetsig udd och längst upp peka ut i luften med en annan spets. Intrycket av rörelse skiljer sig åt mellan de två: medan *Kopparblomman* vrider sig och tungt tumlar runt sin egen kropp tycks *Treklang* långsamt men lättsamt skruva sig uppåt, uppåt.

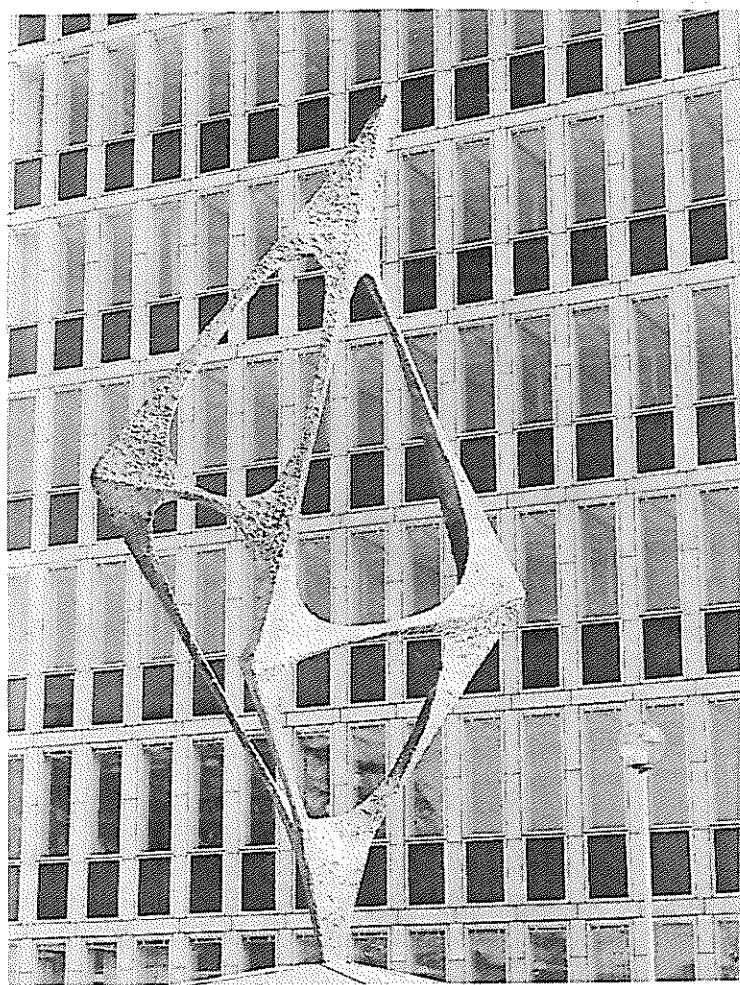

Bild 8. *Treklang* vid Folksam-huset i Stockholm, från 1954. Foto: Statens Konstmuseer, årtal okänt.

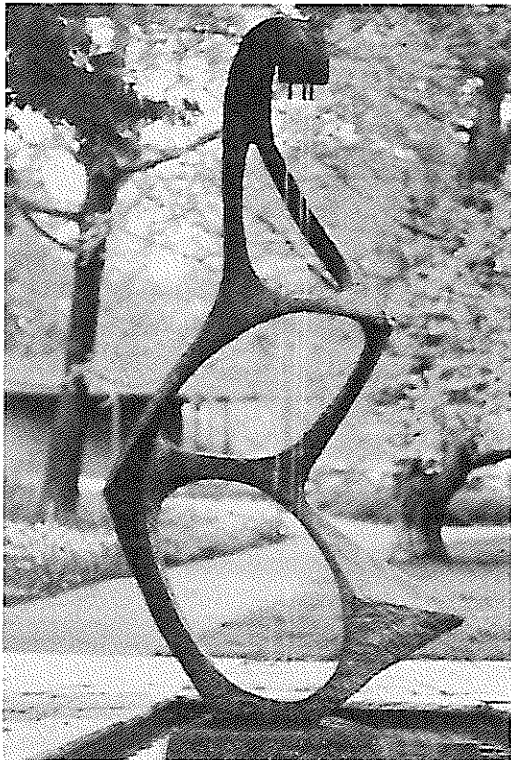

Bild 9. *Resonans* i Örebro stadspark, från 1958. Foto: Statens Konstråd 1980.

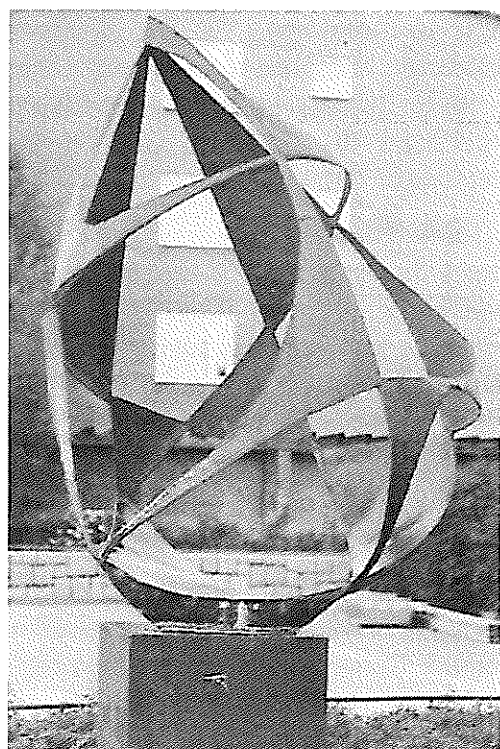

Bild 10. *Rum för vindar* på Skiljebo-platsen i Västerås, från 1962. Foto: Statens Konstråd 1971.

Thomas Millroth har förklarat att ett genomgående drag i *Rum utan filial* och *Treklång* är att de slutna rummen verkar sväva då de berör marken med så få punkter som möjligt, och detta förstärker deras karaktär av att vara konstruktioner som inte är relaterade till naturen.²⁸ *Kopparblomman* har en kraftigare beröringspunkt med sin sockel än dessa två men den ger ändå ett visst svävande intryck ur vissa synvinklar.

År 1958 utfördes fontänskulpturen *Resonans* för Örebro stadspark.²⁹ (bild 9) Den består av mjukt rundade former som omsluter två ovala och ett triangulärt luftrum. Grundelementet är fortfarande den gotiska bågen men här ordentligt avtrubbade. Den spetsigaste formen skjuter ut från ramverket kring den nedersta ovalen. Längst upp bildar skulpturen en krok ur vilken tre vattenstrålar rinner. De tre raka vertikala vattenstrålarna skapar en kontrast mot den veckade och böjda skulpturen, liksom mot de runda luftvolymerna. *Resonans* former är mycket mjukare än den mer robusta *Kopparblommans*. Likheten mellan de två skulpturerna ligger främst i de runda luftvolymerna som de omsluter, samt naturligtvis i de gotiska bågarerna, som dock skiljer sig åt mycket mellan de två.

Västerås stad beställde år 1960 en skulptur av Arne Jones. Det blev *Rum för vindar*, och den färdigställdes på Skiljeboplatsen 1962.³⁰ (bild 10) Den är uppbyggd av triangelformade segment sammankopplade i hörnen. Segmenten liknar vindfyllda segel, och omsluter en närmast droppformad luftvolym. Man får även här en djupvarseblivning när man rör sig kring skulpturen. Olika segment skär över varandra i synfältet. Här finns inte den gotiska bågen med, men man kanske kan se trianglarna som en renodling av dessa. *Kopparblommans* grova bågar är nästan triangelformade. Om man tar dessa triangelformer och överdriver dem så att de breda partierna blir bredare och de smala partierna emellan nästan försvinner så har man helt plötsligt trianglar lika dem som finns i *Rum för vindar* - en förenkling driven till sin yttersta spets. Skulpturen är dock inte en förenkling i sig. Den är snarare mer komplex än *Kopparblomman*. Trianglarna bildar ett komplicerat nät av olika plan och djup, och intrycket av rörelse blir tydligt när man förflyttar sig i förhållande till skulpturen. De olika tomrummen mellan trianglarna består av olika fyrkantsformer, mycket kantigare än de som finns i *Kopparblomman*, *Resonans*, *Treklång* och *Rum utan filial*.

Trots att *Kopparblomman* är en rumsomfattande skulptur har den en del gemensamt med Jones relief *En ros utsprungen* som finns i Rosens kapell i krematoriet i stockholmsförorten Råcksta. Enligt Rolf Söderberg är reliefen formad av förgyllda mässingsstycken som svävar framför en blåsvart stenmosaik, och den bygger på första strofen i julpsalmen "Det är en ros utsprungen av Jesse rot och stam". Jones hade med en modell vunnit en tävling som utlystes av kyrkogårdsnämnden 1960 och verket var klart 1963.³¹

Om man ställer sig bakom skulpturen *Kopparblomman*, och ser den ur samma vinkel som den syns ur på bild 3, framträder en markant spiralform. Om man tänker sig denna som en plan figur, och tippar den något i moturs riktning, så känner man igen den kantiga, öppna formen från reliefens mitt. (bild 11) Ur *Kopparblommans* knubbiga mjuka former har dessa spetsiga bågar utkristalliserats. Det ser ut som man har tagit formen från *Kopparblomman* och sprängt den så att de spetsiga elementen har spridits ut över en plan yta. Det spänstigt fjädrande intrycket har förstärkt genom att ytterligare

bågar, några ännu spetsigare, har lagts till runtomkring. Sedd ur denna vinkel är likheten mellan de två verken slående och man förstår att det finns ett slags släktskap mellan dem. Däremot behöver det naturligtvis inte betyda att Jones hade *Kopparblomman* framför sig när han arbetade med idén till *En ros utsprungen*. Hans Eklund såg istället *En ros utsprungen* som en utveckling av *Bläddrans* former: "Blomman togs ur en utdragen dörr, klippt till en spiral. Vindlingarna fjädrar sig ut till en utbristning".³²

Bild 11. Arne Jones i sin ateljé. *En ros utsprungen* syns i bakgrunden. Foto: Statens Konstmuseer, årtal okänt.

Händelseförloppet

Ett daghem byggs

Efter att en utredning, som tillsattes 1947³³, hade undersökt behovet av daghem i Sandviken beslutade Sandvikens stadsfullmäktige den 4 december år 1950 att låta bygga ett daghem i staden. Daghemmet skulle rymma 27 barn. Under mars följande år upprättades ett köpekontrakt med Sandvikens Jernverks Aktiebolag gällande en tomt med adress Hyttgatan 7, där det var tänkt att daghemmet skulle uppföras.³⁴ Den här tomten, även kallad kvarteret Posten, är placerad så att den sluttar ned mot en kanal som rinner genom staden. Den 9 april 1951 skickade arkitekten Gösta Åbergh ett förslag till byggnadsprogram för tomten.³⁵ Eftersom tomten sluttade fanns planer för att göra en suterrängvåning och i en skrivelse till stadsfullmäktige den 9 november 1952 föreslog daghemsutredningen att man i denna suterrängvåning skulle inreda en konsthall att användas för vandrande utställningar.³⁶ Ett förslag som stadens konstnämnd naturligtvis blev mycket tacksam över.³⁷

Förslaget angående uppförande av ett daghem i kvarteret Posten behandlades vid stadsfullmäktiges sammanträde den 1 december 1952. I handlingarna från sammanträdet kan man läsa att daghemmet skulle inrymmas i tre kopplade enplanskroppar, varav den mellersta dragits tillbaka något så att fasaden brutits. De två yttre kropparna skulle bilda en avdelning vardera med toaletttrum, kapprum och lekutrymmen. Den mittre huskroppen skulle bli innehålla kök, expedition, och en liten samlingssal avsedd som matsal. Genom terrängens lutning mot kanalen vanns mot norrsidan suterrängvåningen, vars disponibla lokal på nära 100 m² redan hade föreslagits som utställningslokal för vandrande utställningar av i första hand konstföremål.³⁸ (bild 12) Vid sammanträdet beslutade stadsfullmäktige i enighet med drätselkammarens hemställan att låta uppföra daghem i kvarteret Posten i huvudsaklig överensstämmelse med av arkitekten SAR Gösta Åbergh upprättade, föreliggande ritningar för en beräknad kostnad av 336 000 kr, samt att i suterrängvåningen låta inreda en konsthall.³⁹ På en del förändringar i byggnadsprogrammet, som till exempel konsthallen samt en förplats på tomten utanför, beslöt stadsfullmäktige den 1 februari 1954 att godkänna en kostnadsökning till 455 000 kr.⁴⁰ Det föreslogs att konsthallen även skulle kunna användas för stadsfullmäktiges sammanträden och liknande.⁴¹

En skulptur behövs

Arkitekten Gösta Åbergh ansåg att en skulptur borde uppställas på förplatsen till konsthallen och han hade själv föreslagit att man skulle anlita Arne Jones för att utföra ett förslag. Jones hade visat sig villig att göra så mot ett arvode på 500 kr.⁴² Daghemskommittén beslutade därför i februari 1954 att till drätselkammaren skicka en framställning om anslag för en skiss. En ledamot av daghemskommittén, herr Alexandersson hade opponerat sig och tyckt att man borde vänta tills huset blivit färdigt, men skrivelsen skickades ändå.⁴³ Daghemskommittén begärde dessutom ett yttrande från konstnämnden angående en eventuell skulptur utanför konsthallen. I en skrivelse den 1 mars 1954 meddelade konstnämnden att den tillstyrkte förslaget att Jones skulle

Bild 12. Malmgården sedd från norra sidan. Foto: Anna Bengtsson, 1995.

utföra en idéskiss för 500 kr. Skrivelsen fortsätter "konstnämnden förutsätter givetvis, att byggnadskommittén själv förbehåller sig fri prövningsrätt av sålunda framkommet förslag och räknar med att på ett tidigt stadium själv få ta del av skissen".⁴⁴ Konstnämnden försäkrade sig härigenom om ett visst inflytande.

Vid daghemskommitténs sammanträde den 22 mars 1954 meddelades att drätselkammaren på sitt sammanträde den 15 mars 1954 beviljat anslaget på 500 kr att användas av kommittén för att anlita Arne Jones.⁴⁵ I ett brev den 16 mars uppmanade daghemskommittén Jones att utföra det begärda skissförslaget. Man angav särskilt att anslaget på 500 kr ej fick överskridas då det tydligen redan hade vållat en viss diskussion i drätselkammaren.⁴⁶ I ett brev daterat den 3 april 1954 bekräftade Arne Jones att han åtog sig att utföra ett förslag i skala ca 1:10 till en friskulptur avsedd att placeras på förplatsen till konsthallen mot 500 kr i arvode från Sandvikens stad.⁴⁷ I november samma år överlämnade Arne Jones sitt förslag till daghemskommittén. Förslaget bestod, som tidigare nämnts, dels av en skiss till skulpturen i skala 1:10, och dels av en modell i skala 1:20 över platsen där skulpturen skulle placeras. Även på modellen fanns en skiss av skulpturen. Jones kallade skulpturen *Plus minus rum*. Dessutom överlämnades en beskrivning av konstverket, signerad den 13 november 1954. I beskrivningen angavs att

skulpturen skulle komma att kosta 22 000 kr och i priset skulle leverans till platsen samt uppsättning ingå. Däremot skulle förarbeten såsom sockelns placering, borring, ställningar samt arbetskydd utföras av beställaren.⁴⁸ Arkitekten Gösta Åbergh lämnade in ett yttrande där han samtyckte till inköpet. Daghemskommittén beslöt vid sitt sammanträde den 10 december 1954 att remittera ärendet till konstnämnden för ett yttrande.⁴⁹

Beslutsprocessen sätter igång

Detta blev upptakten till en lång beslutsprocess med många turer. Vid Konstnämndens sammanträde den 18 januari 1955 meddelades att dr Folke Holmér, intendent vid Liljevalchs konsthall i Stockholm, skulle komma till Sandviken två dagar senare för ett sammanträffande med nämnden på stadshuset. Holmér var kallad som sakkunnig med anledning av det planerade inköpet av skulpturen *Plus minus rum*. Jones skulpturskiss blev vid sammanträdet föremål för en närmare analys och nämnden beslöt enhälligt att föreslå ett inköp för uppställning utanför konsthallen. Skulpturen kunde utföras antingen i gjuten brons eller i driven koppar till samma pris, 22 000 kr. Därefter ajournerades sammanträdet till den 20 januari då även dr Holmér skulle delta.⁵⁰ Vid de fortsatta förhandlingarna visades modellen av skulpturen, byggnaden och terrängen. Dr Holmér förordade ett inköp men anmärkte på en ljusglugg som tagits upp på husgaveln och som gjorde att skulpturen ej fick den lugna bakgrund som avsetts.⁵¹

Konstnämnden sammanträdde nästa gång den 17 mars 1955 och då upplästes och ventilerades dr Holmérs utlåtande om skulpturen *Plus minus rum*. Nämnden beslöt att med instämmande i huvudsak i de av dr Holmér framförda synpunkterna tillstyrka inköp av Arne Jones föreslagna skulptur. Ledamot Forsgren erhöll fullmakt att sedan daghemskommitténs tillåtelse inhämtats anordna en presskonferens angående Arne Jones skulptur.⁵²

Konstnämndens yttrande samt dr Holmérs sakkunnigutlåtande överlämnades till daghemskommittén. Vid daghemskommitténs sammanträde den 5 april 1955 beslutade man med hänvisning till Åberghs, Holmérs och konstnämndens yttranden, att förordda att stadsfullmäktige skulle besluta att låta utföra skulpturen, samt att det borde uppdragas åt konstnämnden att vidare handlägga ärendet.⁵³ Så långt verkade allt fungera. Ärendet behandlades därefter i drätselkammaren, den 18 april 1955, och där började problemen. Daghemskommittén hade överlämnat Jones skulpturskiss och beskrivning till drätselkammaren, liksom yttrandet från Gösta Åbergh, yttrandet från dr Holmér och yttrandet från konstnämnden samt daghemskommitténs beslut att stödja förslaget. Efter att ha tagit del av detta material hemställde drätselkammaren att stadsfullmäktige måste besluta att skulpturen skulle utföras, att konstnämnden skulle verkställa ärendet, och att 22 000 kr skulle ställas till förfogande från fonden för inköp av skulpturer. Men en herr Gustafsson anförde dock en reservation mot drätselkammarens beslut och detta var en förvarning om det som komma skulle.⁵⁴

Ärendet behandlades vid stadsfullmäktiges sammanträde den 2 maj 1955 och benämndes "Förslag från daghemskommittén angående skulptur vid daghemmet" i handlingarna. I dessa handlingar kan man läsa att herr Gustafsson yrkade avslag å drätselkammarens förslag. En herr Vestling yrkade bifall och en herr Strand yrkade att

stadsfullmäktige skulle bordlägga ärendet och att det skulle ankomma drätselkammaren att återuppta det när tomten omkring Malmgården, som daghemmet nu kallades, blivit helt iordningställd. Bakom dessa sansade rader kan man inte ana den häftiga konstdebatt som faktiskt utbröt vid mötet och som kommer att behandlas längre fram. Vid omröstningen röstade 12 ledamöter för herr Strands bordläggningsyrkande och 20 ledamöter mot detsamma. Då mer än en tredjedel av de närvarande ledamöterna förenat sig om herr Strands yrkande beslutade stadsfullmäktige att bordlägga ärendet.⁵⁵

I september samma år gjordes ett nytt försök, då återupptogs det bordlagda ärendet rörande en skulptur vid Malmgården. Ärendet behandlades vid stadsfullmäktiges sammanträde den 5 september. Från stadsnotarien hade inkommit en promemoria från den 24 augusti 1955, som hänvisade till stadsfullmäktiges handlingar nr 50/1955 beträffande utredningen och drätselkammarens förslag. I promemorian påpekades att stadsfullmäktige beslutat bordlägga ärendet den 2 maj 1955 enligt 20 § 3 st i kommunallagen och att bordläggning enligt detta lagrum innebar att ärendet inte skulle undergå ytterligare utredning. Sådan bordläggning fick inte heller, enligt 4 st. samma lagrum, ske mer än en gång.⁵⁶ Det betydde alltså att det här sammanträdet skulle vara avgörande för skulpturens framtid. Vid sammanträdet yrkade herr Gösta Sandin att stadsfullmäktige borde besluta i enlighet med drätselkammarens förslag, dvs att låta Arne Jones utföra skulpturen, medan Herr Gustafsson yrkade avslag. Vid omröstningen röstade 21 ledamöter för herr Gustafssons förslag, 8 ledamöter för drätselkammarens förslag, samt 3 ledamöter avstod från att rösta. Stadsfullmäktige beslutade således, i enlighet med herr Gustafsson förslag, att avslå drätselkammarens förslag.⁵⁷ I ett brev till Arne Jones den 9 september 1955 meddelade Gösta Vestling från drätselkammaren att stadsfullmäktige hade avslagit förslaget.⁵⁸

En utställning

Daghemmet blev i alla fall klart och det blev också konsthallen i daghemmets suterrängvåning. Den nya konsthallen invigdes söndagen den 27 mars 1955 med utställningen "Nordisk konst".⁵⁹ Konstnämndens ledamot herr Gösta Sandin åtog sig senare under året intendentskapet för Konsthallen.⁶⁰ Vid ett sammanträde den 16 december 1955 godkände konstnämnden ett antal utställare för vårsäsongen 1956. Bland dessa fanns skulptören Arne Jones som godkändes för perioden mellan den 6 och den 18 januari. Sandin redogjorde vid mötet för de förberedelser som redan gjorts till Jones-utställningen och det uppdrogs åt herr Sandin och Sundberg att utforma programmet vidare.⁶¹ Per brev informerades Arne Jones av Gösta Sandin om förhållandena kring utställningen. Den relativt korta utställningsperioden förklarades med att den förmodligen var tillräcklig för den publik som fanns i Sandviken. Transporten av konstverken skulle ske med en långtradare som gick i regelbunden trafik på Stockholm och enligt avtal med dennes ägare skulle transporten ske den 4 januari och transportförsäkringen ombesörjas av ägaren.

Konsthallen skulle stå för alla kostnader i samband med utställningen mot att den fick tillgodoräkna sig entréavgifter och 15% på eventuella försäljningar. Tryckning av kataloger skulle ombesörjas och bekostas av konsthallen och man tänkte utgå från katalogen till en utställning som hållits på galleri Blanch i Stockholm, vilket tyder på att

de utställda verken i princip var de samma som då. Herr Sandin bad konstnären att skicka en affisch i formatet 700 x 1000 mm till konsthallens anslagstavla som var placerad ca 10 m från gatan. Den skulle vara konsthallen till handa före nyår så att den kunde användas till förhandsreklam.

Dessutom ville Sandin att Jones skulle ta med några blyertsskisser i utställningen, för att belysa utvecklingsgången i arbetena, samt några fotografier över färdiga arbeten. Detta för att, enligt Sandin, "övertyga en klen trogen publik" om Jones "både konstnärliga och hantverksmässiga skicklighet."⁶² Dessa rader ger ett intryck av att konstnämnden hade en ambition att övertyga publiken, att få den att upptäcka något nytt eller t o m att undervisa den. Gösta Sandin bekräftar vid förfrågan att utställningen 1956 var ett uttryck för att delar av konstnämnden inte hade gett upp tanken på att förvärva Jones verk. Däremot förnekar han att konstnämnden såg som sin uppgift att "bilda" allmänheten, deras uppgift var att för stadens räkning köpa in det som de uppfattade som god konst och, som han själv uttrycker det, "självfallet hoppades vi att det skulle bidra till att utveckla betraktarnas känsla för konsten." Sandin påtalar försiktigt att det är tänkbart att utställningen banade väg för att ta upp frågan på nytt.⁶³

För att väcka allmänhetens intresse för utställningen lät konstnämnden genom lokalpressen berätta att utställningen på sätt och vis var ett återbesök för Jones, eftersom han tillsammans med författaren Lars Ahlin redan under trettioalet kommit till Sandviken under sina luffarvandringar i landet. Jones och Ahlin hade försörjt sig genom att sälja dikter och lotter till handmålade oljefärgstavor, och därför var det mycket troligt att det fanns någon i Sandviken som hade en tavla hemma av Jones, med Sandvikens ånghammare som motiv.⁶⁴ Tavlan som på det här viset efterlystes, kom tillrätta och visades upp på utställningen. Artikelförfattaren påpekade att tavlan klart och tydligt visade att när den målades 1935 hade Jones haft en mycket mer "naturalistisk" konstuppfattning än under de senare åren.⁶⁵

Arne Jones skrev anspråkslöst i förordet till utställningskatalogen att "denna utställning är en inventering och en vädring av det som samlats i ateljén under de sista fem åren".⁶⁶ Utställningen tycks i alla fall ha blivit en stor konsthändelse i staden. Under vernissagen fylldes utställningslokalen av människor, bl a av representanter för staden, kyrkan, skolan, järnverket, bildningsorganisationerna samt stora mängder av vanliga besökare. Kommunalborgmästaren K E Nygren hälsade Jones välkommen å konstnämndens vägnar. Enligt en artikel i Gefle Dagblad försäkrade borgmästaren Jones att han hade många vänner i staden trots de tidigare heta debatterna, och att det visserligen hade varit roligare om *Plus minus rum* stått på plats, men att man ändå ville visa "att ett murket träd kan ha friska skott."

Enligt artikelförfattaren hade i Sandviken aldrig tidigare funnits ett sådant intensivt intresse för en konstutställning och de utställda verken möttes av entusiasm. En miniatyr av *Plus minus rum*, *Elementen* och *Kumlan* omnämndes särskilt. Dessutom tycks Jones porträttbyster ha väckt en hel del beundran, t o m från Jones värsta motståndare i stadsfullmäktige, hemmansägaren Herbert Gustafsson. Gustafsson uttryckte sin förvåning och sin entusiasm över en byst föreställande författaren Erik Lindegren: "det är tydligt att Arne Jones inte hör till dem av våra modernister som sökt sin stil på grund av oförmåga att göra ordentlig konst". Gustafsson förnekade dock att hans

beundran inför bysten skulle betyda att han hade samma positiva inställning till de non-figurativa verken: "Jag frångår inte min tidigare ståndpunkt, att den riktningen är något hastigt övergående."⁶⁷

Senare under året, vid konstnämndens sammanträde den 7 juni 1956, avlämnades en rapport från Jones-utställningen den 6-18 januari. Överenskommelsen hade, som tidigare nämnts varit sådan att konstnämnden svarade för alla kostnader förenade med utställningen och fick i gengäld tillgodoräkna sig 15% på försålda arbeten samt alla inträdesavgifter. Konstnämnden hade köpt in en mindre version av *Plus minus rum* (för att placeras på stadsbiblioteket⁶⁸), och skolbyggnadskommittén hade köpt in två reliefer, *Pirouette* och *Harlekin*. Bland övriga sålda verk fanns ett porträtt av författaren Erik Lindegren, skulpturen *Treklång*, samt ytterligare några reliefer och terracottafigurer. Arbeten såldes för sammanlagt 5 400 kr, konstnämnden avstod från provision på de verk som köpts av skolbyggnadskommittén och därför blev provisionen sammanlagt 585 kr. Tillsammans med de 891 st inträdesavgifterna á 50 öre blev konstnämndens inkomster 1030 kr och 50 öre.⁶⁹ Utställningen tycks ha varit en ekonomisk framgång, för senare under året vände sig konstnämnden till drätselkammaren med en begäran om att få disponera uppkommet överskott, från entréer och provisioner efter utställningar på konsthallen. Denna begäran bifölls.⁷⁰

Sandvikens stads Konstnämnd och det nya reglementet.

Sandvikens stad fick sin konstnämnd år 1936 och var därmed en av de första städerna i landet som fick ett speciellt organ för tillvaratagandet av konstintresset, berättade konstnämndens ordförande, anställningschef Sven Forsgren i en intervju i *Arbetsbladet* 1955. Initiativtagare till nämnden hade varit dåvarande komminister Per Bolinder, som tillsammans med Forsgren själv samt direktör Lars Yngström utgjorde nämndens ledamöter. Nämnden erhöll 500 kr om året att klara sig med och Forsgren berättar att en av stadsfullmäktiges ledamöter regelbundet yrkade avslag på detta anslag. När nämnden skulle besöka utställningar höll Yngström med bil, och Forsgren berättar vidare att det även hände att Yngström bidrog med egna pengar till inköp när anslaget inte räckte. I protokollet noterade han då diskret: "Från främmande håll har tillskjutits 200 kr."⁷¹

Konstnämnden kallades från början "Konstinköpsnämnden" och i samband med att namnet ändrades till "Sandvikens stads konstnämnd" i november 1943 beslutades att följande reglemente skulle gälla.⁷²

§1. Sandvikens stads konstnämnd äger att med tillgängliga anslag för stadens konstsamling inköpa eller emottaga donerade konstverk, i fråga om inköp i första hand av nu levande konstnärer. Därvid bör endast konstverkets kvalifikationer eller den representerade konstnärens betydelse få gälla som grund för förvärv.

§2. Vid förvärv av konstverk bör länsintendentens omdöme inhämtas och protokollföras. Vid tvistiga avgöranden gäller enkel majoritet, dock så att, där inköpsnämnden ej är enig, för inköp fordras också länsintendentens tillstyrkan.

§3. Så snart förvärv skett bör meddelande härom lämnas drätselkammaren med angivande av konstnärens namn, konstverkets årtal, art och namn jämte köpesumman eller donators namn. På samma gång lämnas meddelande om konstverkets placering och anges den försäkringssumma nämnden önskar för ändamålet tagen.

§4. Därest nämnden i sin helhet eller någon dess medlem önskar taga kännedom om pågående konstutställningar å annan ort, där för staden fördelaktiga inköp kan förväntas ske, kan ansökan om särskilt resebidrag, och med angivande av resans syfte av konstnämnden inges till drätselkammaren.

§5. Konstnämnden har att i samråd med stadens myndigheter tillse, att konstverken bliva betryggande förvarade, liksom att de komma en större allmänhet tillgodo. Nämnden äger att i detta hänseende inkomma med påminnelser och förslag.

§6. Konstnämnden har att, genom egna åtgärder eller i samarbete med organisationer och enskilda, främja intresset för skön konst och skapa ökad förståelse för det allvarliga konstnärliga arbetet, till fromma icke minst för det folkliga bildningsarbetet. Nämnden skall ytterligare avge förslag och yttranden över sådana frågor, som gälla stadens förskönande eller utsmyckningen av offentliga byggnader, som kunna av någon stadens myndighet bliva till densamma remitterade.

År 1955, när intervjun med Forsgren gjordes, erhöll konstnämnden 2 500 kr om året till konstinköp och dessutom avsatte staden 5000 kr om året till inköp av monumentalkonst och friskulptur. Skulpturfondens medel förvaltades av drätselkammaren och varje inköp underställdes stadsfullmäktige. Genom den årliga fonderingen var fonden år 1955 uppe i 55 000 kr. Staden hade dessutom fått en konsthall och var för övrigt nu medlem i Riksförbundet för bildande konst. Medlemskapet innebar att staden varje år fick en av förbundets utställningar vilket hade "stor betydelse för att väcka allmänhetens konstintresse", enligt Forsgren. Under de 19 år som gått sedan konstnämnden hade inrättats hade den köpt in ca 100 nummer och för dessa inköp hade man gett sammanlagt 29 100 kr. Stadens konstskatt var vid det här laget värd ca 100 000 kr p g a hyggliga inköpspriser, stöd från privat håll, och att tavlor av stora namn hade ökat i värde. Konstverken hängde på stadens tjänsterum men skulle under 1955 visas på den nya konsthallen.⁷³

Under årens lopp förändrades alltså konstnämndens arbete. Sedan konstnämndens reglemente hade fastställts av stadsfullmäktige år 1943 hade arbetsuppgifterna utökats betydligt, bl a genom att konsthallen i Malmgården hade tillkommit och att fonden för inköp av skulptur hade instiftats. Fondens handhavande borde enligt nämndens mening regleras genom föreskrifter i nämndens reglemente. År 1957 kom ett förslag till nytt reglemente för Sandvikens stads Konstnämnd som godkändes enhälligt vid konstnämndens sammanträde den 3 april.⁷⁴ Förslaget behandlades sedan vid stadsfullmäktiges sammanträde den 6 maj samma år. Drätselkammaren hemställde att stadsfullmäktige måtte besluta att antaga förslaget till nytt reglemente för Sandvikens stads konstnämnd, samt att reglementet den 6 november 1943 skulle upphöra att gälla. Det nya förslaget innebar följande:⁷⁵

§1. Sandvikens stads Konstnämnd, som består av 5 av stadsfullmäktige för 4 år i sänder valda ledamöter, har till uppgift att främja konstintresset i staden och att medverka till stadens prydnad med konstverk.

§2. Nämnden har att inom ramen för beviljade anslag och på sätt i övrigt, som den finner lämpligt, bedriva utställningsverksamhet i stadens konsthall. För denna verksamhet kan nämnden utse särskild föreståndare.

§3. Av medel, som årligen beviljas av stadsfullmäktige, äger nämnden att för stadens konstsamling inköpa stafflikonst och andra mindre konstföremål.

§4. Av medel, som kunna finnas tillgängliga i stadens fond för inköp av skulptur m.m., äger nämnden att beställa och förvärva konstverk för prydnad av offentliga byggnader och platser. Innan sådant förvärv sker, skall styrkande yttrande föreligga från stadens styrelse. Yttrande skall dessutom inhämtas från den förvaltning, som kan finnas berörd, samt, där detta är möjligt, från den eller de arkitekter, som svarat för utformningen av byggnaden eller området. Vid remiss varom här är fråga skall nämnden till övriga erforderliga handlingar föga protokollsutdrag, utvisande nämndens beslut samt yttrande från en såsom sakkunnig ansedd person.

§5. Då förvärv skett, som i paragraferna 3 och 4 sägs, skall nämnden i härför avsett register göra noggranna anteckningar med angivande av konstnärens namn, konstverkets art, årtal och namn, köpesumma, dimensioner samt placering.

§6. Förvärv enligt paragraf 3 skall årligen meddelas drätselkammaren med angivande av det försäkringsskydd nämnden föreslår. Till sådant meddelande skall fogas uppgift om konstverkets placering samt för identifiering erforderliga data. Vid förvärv enligt paragraf 4 skall uppgifter, varom här är fråga, lämnas så snart konstverket placerats.

§7. Nämnden har att i samråd med stadens myndigheter tillse att konstverken bliva betryggande förvarade liksom att de komma en större allmänhet till godo. Nämnden äger att i detta hänseende inkomma med påminnelser och förslag.

§8. Då någon stadens myndighet avser att förvärva konstföremål för prydnad av offentlig byggnad eller plats har den att i ärendet samråda med konstnämnden. Sedan sådant förvärv skett skall konstverket genom nämndens försorg registreras och försäkras enligt paragraferna 5 och 6.

Det var det nya reglementets 4 § som fick betydelse för *Plus minus rum*. Enligt det första reglementets 1 § hade konstnämnden rätt att för stadens räkning köpa in konst för tillgängliga anslag. När sedan fonden för inköp av skulptur instiftades skulle varje inköp med medel från fonden underställas fullmäktige och inte konstnämnden. Det var dessa rutiner som det nya reglementet skulle förändra. Vid handläggningen av ärendet yrkade en herr Nordling att stadsfullmäktige måtte besluta att 4 § andra meningen i det nya reglementet skulle erhålla följande lydelse: "Innan sådant förvärv sker, skall tillstyrkande yttrande föreligga från stadens styrelse och fullmäktige." Herr Sandin yrkade bifall till drätselkammarens förslag.⁷⁶ Nordling ville alltså ändra det nya reglementet så att fullmäktige skulle fortsätta att vara den slutliga instansen, medan Sandin ansåg att det nya reglementet skulle ge konstnämnden samma befogenheter som andra nämnder.⁷⁷

Vid omröstningen röstade 24 ledamöter för drätselkammarens förslag och 5 röstade för herr Nordlings förslag. 2 avstod från att rösta. Stadsfullmäktige beslutade alltså att antaga föreliggande förslag till nytt reglemente för Sandvikens stads konstnämnd, samt att reglementet från 1943 skulle upphöra att gälla.⁷⁸ Den 17 juni 1957 meddelades konstnämnden att Stadsfullmäktige hade godkänt nämndens förslag till nytt reglemente.⁷⁹ Reglementesändringen innebar i realiteten att konstnämndens handlingsfrihet vidgades avsevärt trots att drätselkammarens medgivande måste inhämtas före förvärv, och beslutet var avgörande för att förvärvet av *Plus minus rum* skulle kunna aktualiseras igen, enligt Gösta Sandin.⁸⁰

Skulpturen "Plus minus rum" tas upp till diskussion igen.

Åren gick men intresset för Arne Jones tycks ha upprätthållits i konstnämnden. I maj 1959 fick Konstnämnden en inbjudan till en kulturkonferens i Eskilstuna den 22 maj där bl a Arne Jones skulle medverka⁸¹ och den 8 maj beslöt Konstnämnden att resa till Eskilstuna.⁸² År 1960 reste Ingvar Sundberg, Britta Sundberg och Karin Lindgren från Konstnämnden till Stockholm och besökte bl a Arne Jones och Bror Hjorts utställningar.⁸³

Under början av år 1961 kom *Plus minus rum* på tal igen i Konstnämnden. Den 15 maj 1961 beslöt konstnämnden att avgiva en skrivelse till Skolbyggnadskommittén angående en plats för skulpturen.⁸⁴ I skrivelsen påpekade Konstnämnden att skulpturen *Plus minus rum* skulle tas upp till diskussion igen och då eventuellt placeras i det nordöstra hörnet av läroverkets tomt, istället för som tidigare tänkt, utanför konsthallen. Förslaget om skulpturen hade, enligt skrivelsen, avslagits i stadsfullmäktige den 5 september 1955 både på grund av kritiska synpunkter på själva konstverket och på grund av dess placering. Den ansågs stå för trångt utanför konsthallen och man tyckte att den borde placeras så att man kunde se den från alla håll. Det påstods också att flera av de fullmäktigeledamöter som biträdde avslagsyrkandet sedan dess ändrat sig beträffande kritiken mot själva konstverket, men vidhållit sin kritiska inställning till den föreslagna placeringen. Konstnämnden hade inte velat ge upp tanken på att förvärva konstverket som tillkommit för Sandviken, och hade därför tagit fasta på kritiken mot placeringen. Under åren som gick hade olika alternativ diskuterats och man kom så småningom fram till att läroverkstomtens nordöstra hörn, mellan huvudentrén och Storgatan, var en ur alla synpunkter lämplig plats. Konstnämnden ville därför nu förvissa sig om att det tilltänkta området skulle behålla sin parkkaraktär och anhöll därför om Skolbyggnadskommitténs yttrande däröver.⁸⁵

Vid ett sammanträde den 20 juni 1961 diskuterade Konstnämnden placeringen av skulpturen, som nu kallades för *Kopparblomman*. Det meddelades att byggnadsnämnden föreslagit att den skulle placeras utanför Konsthallen, så som det var tänkt från början. Frågan bordlades tills vidare.⁸⁶ Vid ytterligare ett sammanträde i september diskuterades skulpturens placering igen. Konstnämndens förslag att den skulle placeras vid läroverket (hörnet Storgatan-Köpmangatan) hade avslagits av byggnadsnämnden och den ursprungliga platsen vid Konsthallen ansågs vara för trång. Det beslutades att Konstnämnden skulle ta förnyad kontakt med Arne Jones angående placeringen.⁸⁷

Under tiden fick Arne Jones ett annat uppdrag av staden Sandviken. Den 4 december 1961 beslutades vid stadsfullmäktiges sammanträde att 5000 kr skulle anslås till en porträttskulptur av kommunalborgmästare K. E. Nygren som skulle placeras i stads- huset och att uppdraget att utföra skulpturen skulle lämnas till professor Arne Jones.⁸⁸

Vid ett sammanträde den 18 juni 1962 upptog Konstnämnden till förnyad behandling frågan om förvärvandet av *Kopparblomman*. Ordförande rapporterade att skolbyggnadskommittén hade meddelat, att platsen i hörnet av Storgatan och Köpmangatan inte var tillgänglig för placering av skulpturen, p g a att området var avsett för en framtida utbyggnad av läroverket. Nämnden beslöt föreslå drätselkammaren att för en kostnad av 33 000,- förvärva Arne Jones' skulptur *Kopparblomman* samt att skulpturen skulle placeras på den ursprungligen avsedda platsen vid daghemmet. Dessutom föreslog

nämnden att 5 000:- skulle anslås för stensockel och uppsättning av skulpturen, samt att medlen skulle tagas ur fonden för skulptur. Som skäl till sitt förslag påpekade Konstnämnden att sju år hade passerat sedan stadsfullmäktiges avslag och att Jones sedan dess hade hedrats med en mängd olika monumentala uppgifter runt om i landet och att han nu räknades som en av landets allra främsta skulptörer. Det påpekades även att han dessutom hade utnämnts till professor vid Konstakademien. Konstnämnden framhöll att skulpturen speciellt komponerats för att bilda en estetisk enhet med daghemmets slutna fasad och att det, även om andra placeringar var tänkbara, ändå skulle komma bäst till sin fördel utanför daghemmet och konsthallen vid Hyttgatan.⁸⁹

Kopparblomman till Sandviken

Den 28 februari 1963 godkände Konstnämnden kontraktet mellan Sandvikens stad och skulptören Arne Jones.⁹⁰ Enligt kontraktet skulle Arne Jones åta sig att utföra en skulptur benämnd *Kopparblomman* i en storlek av ca 2 meters höjd i huvudsaklig enlighet med den visade skissen. Skulpturen skulle utföras i kopparplåt och med armering av starkast möjliga material. I skulptörens åtagande ingick inte frakt, emballage eller sockel och inte heller montering av skulpturen på platsen. Skulptören skulle dock ge anvisningar och förse skulpturen med de anordningar som behövdes för dess uppsättning. Kostnaden för nödvändiga resor skulle betalas av uppdragsgivaren liksom gångse dagstraktamenten.

Skulptören skulle sätta igång arbetet snarast och skulpturen skulle levereras senast 1 maj 1964. Uppdragsgivaren skulle betala 33 000 kr för konstverket varav 11 000 kr skulle erläggas vid kontraktets undertecknande och resten skulle därefter betalas alltefter arbetets fortskridande. En femtedel, 6 500 kr, skulle dock innehållas tills skulpturen var uppsatt och godkänd på platsen. Som säkerhet för de förskotterade medlen skulle förutom värdet av skulpturen, material etc stå en för konstnärens liv tagen försäkring. De delar av arbetet som förvarades i konstnärens verkstad skulle av denne hållas stöld-, brand- och vattenskadeförsäkrade. När de förvarades på den plats som skall utsmyckas skulle uppdragsgivaren stå för liknande försäkringar. Reproduktionsrätten till konstverket skulle förbli konstnärens men han skulle dock förbinda sig att inte försälja eller uppsätta *Kopparblomman* i samma del av landet.⁹¹

Ordförande Ingvar Sundberg fick uppdraget att för Konstnämndens räkning underteckna kontraktet samt att tillsammans med Gösta Sandin resa till Norrviken för att bese arbetet.⁹² Kontrakten undertecknades den 1 mars 1963.⁹³ I december 1963 rapporterade Sandin, som tillsammans med ordförande varit i Sigtuna och inspekterat arbetet, att skulpturen var i det närmaste färdig för leverans men att granitsockeln blivit färdig för sent för att sättas upp under hösten. Sockeln förvarades på stadens förråd. Jones hade fått 11 000 kr när han började arbetet och vid ett senare tillfälle ytterligare 11 000 kr. Den totala kostnaden för skulpturen skulle stanna på 33 000 kr som avtalats och granitsockeln skulle kosta 5000 kr. *Kopparblomman* skulle placeras vid konsthallen och resas under våren 1964.⁹⁴

Den 22 april 1964 godkändes det program som ordförande och Gösta Sandin hade gjort upp för invigningen av *Kopparblomman*. Skulpturen skulle monteras den 8 maj. Den 10 maj skulle Jones-utställningen förhandsvisas för särskilt inbjudna, däribland

stadsfullmäktige, drätselkammaren, stadens chefstjänstemän, konsthallen, konstnämndens ledamöter, med respektive fruar och män, samt Arne Jones med fru, Dir K.E. Nygren med fru, museiintendent Thunander med fru och dessutom pressen. Därefter skulle Konstnämnden överlämna *Kopparblomman* till Stadsfullmäktige, och Drätselkammaren skulle överlämna bysten av förre kommunalborgmästare K.E. Nygren till stadsfullmäktige. Stadsfullmäktiges ordförande skulle mottaga gåvorna. Jones skulle demonstrera utställningen och därefter skulle det vara vernissage för allmänheten.⁹⁵

Allt tycks ha gått som planerat. Enligt en artikel i *Gefle Dagblad* anlände Arne Jones till Sandviken fredagen den 8 maj och medverkade när skulpturen *Kopparblomman* placerades på sin sockel vid konsthallen. Skulpturen hade tillverkats av konstsmid Hans Winberg, anställd hos Bergströms konstsmide i Sigtuna efter Arne Jones modell. Den var nästan tre meter hög, vägde ca 400 kilo, var tillverkad av aluminiumbehandlat järn och koppar, och kostnaden hade blivit 34 500 kr, enligt artikelförfattaren. *Kopparblomman* var inte längre stadens första verk av Arne Jones. I bruksparken fanns redan hans fontän "*Från fall till fall*", på stadsbiblioteket fanns Lindegrenbysten, och på läroverket fanns ett par reliefer av Jones, och dessutom tillkom, som redan nämnts, bysten av Nygren.⁹⁶

På invigningsdagen var det dags för konstnämndens ordförande Ingvar Sundberg att överlämna det konstverk som stadsfullmäktige redan hade sagt nej till en gång. I sitt tal triumferade han inte över segern, utan bad nästan om ursäkt för konstnämndens påstridighet och försökte förklara den. Stadsfullmäktige hade efter debatten för tio år sedan överlåtit till drätselkammaren och konstnämnden att sköta konstinköpen och det hade nämnden tagit som ett underförstått medgivande till inköpet. Smaken hade förändrats och Jones ansågs inte längre vara särskilt extrem. Man hade i nämnden kommit att tycka alltmer om skulpturen. Sundberg överlät åt sandviksborna att bedöma valet av skulpturen, men bad dem att inte söka efter vad den föreställer, utan att istället betrakta den som ett smycke i naturen, en kopparblomma.

Därefter överlämnade drätselkammarens ordförande Gösta Vestling porträttbysten av Nygren för att visa uppskattning över den förre borgmästarens arbete. Båda konstverken mottogs för stadens räkning av stadsfullmäktiges ordförande Erik Strand, som ansåg att den tid som förflutit sedan *Kopparblomman* sist var aktuell hade varit nyttig: "Vyer har vidgats, åsikter har förändrats. Och Arne Jones har under åren som gått blivit den dominerande skulptören, som också nått de mest uttrycksfulla resultaten på den offentliga utsmyckningens område."⁹⁷ Därefter talade Arne Jones själv om de verk som ställdes ut på konsthallen. Vid den efterföljande vernissagen demonstrerades utställningen av *Gefle Dagblads* kulturredaktör Nils-Göran Hökby.⁹⁸ Utställningen pågick sedan fram till den 15 maj 1964.⁹⁹

Så hade då till sist *Plus minus rum*, eller *Kopparblomman* som den nu hette, kommit till Sandviken. Vägen dit hade varit lång; det tog över nio år från förslag till färdig och monterad skulptur.

Debatten

När förslaget att köpa in Arne Jones skulptur *Plus minus rum* kom 1955 utlöste det en debatt. Det var en debatt som kom att handla om både konst och demokrati, och den kunde följas i både stadsfullmäktige och i lokalpressen, såväl som i tv.

De sakkunnigas yttranden

Inköpet av Arne Jones skulptur *Plus minus rum* hade tillstyrkts av tre instanser: konstnämnden, daghemskommittén och drätselkammaren. Dessa hade, förutom på sitt eget omdöme, förlitat sig på de yttranden som daghemsbyggnadens arkitekt Gösta Åbergh samt dr Folke Holmér, intendent vid Liljevalchs konsthall hade lämnat. Åbergh redogjorde mycket kortfattat i sitt yttrande för hur platsen såg ut:

I daghemmets suterrängvåning har givits utrymme för en konsthall vettande mot en stensatt förplats, som får sin avslutning medelst en stenmur mot kanalen. Denna förplats har direkt förbindelse med Hyttgatan genom en bred trappa.

Han förklarade att det var viktigt, både för kompositionens helhet och för att orientera de konstitresserade till konsthallen, att här placera en skulptur. Därefter beskrev han varför han trodde att Jones förslag skulle passa:

I fråga om konstverkets arkitektoniska sammanhang med byggnaden synes det mig råda mycket god balans, och så vitt jag kan bedöma är det även konstnärligt av mycket hög klass. Trots förslagets mycket stora förtjänster kan det naturligtvis föreligga risk att uppföra detta nonfigurativa förslag med tanke på allmänhetens skiftande reaktioner. Smaken är ju olika, somliga blir kanske chockade, andra tycker njaaa och somliga tycker om den. Faran härvid har emellertid alltid visat sig vara hastigt övergående. Bättre med en frisk, modern skulptur, som kanske väcker diskussion; den väcker dock intresse. Jag anser denna skulptur av Jones utmärkt fylla sin uppgift på denna plats samtidigt som jag tror att skulpturen skulle vara till stor glädje för staden.¹⁰⁰

Den speciellt inkallade dr Holmérs yttrande var desto längre. Han började med att konstatera att han hade fångslats av Jones idé redan från början och att detta intryck hade bestått under den månad som gått sedan han besökte platsen. Han fortsatte: "Enligt min mening är Arne Jones i nutida svensk skulptur den otvivelaktigt förmämste representanten för den riktning som eftersträvar en konstruktiv uppbyggnad av abstrakta element." Därefter fortsatte Holmér med att förklara att Jones kallats "gotiker" bl a med anledning av hans skulptur *Katedral* som med sin höjdsträvande komposition med två figurer bildat ett koncentrat av gotikens spetsbågestil. Jones hade senare även experimenterat med rundade eller ovala, genombrutna former i rena och logiska sekvenser. Enligt Holmér hade Jones eftersträvat och uppnått "en egenartad, djupt personlig och självständig lösning av rumsproblemet".

Holmér förklarade att Jones arbetade med både påtagliga, konkreta element och med tomrummen som uppstod mellan och omkring dessa: "Han känner sig fram till en rytmisering av de olika elementens samspel och kontrastverknningar." Holmér tyckte att man kunde indikta både fågelflykt och lätta segel i Jones kompositioner men att "formspelets eget uttryck och inneboende 'liv' är det väsentliga, sedan står det var och en fritt att i fantasin komplettera intrycket med egna associationer". Holmér fortsatte

med att förklara att detta i själva verket gällde all non-figurativ konst: "konstverket utövar sin verkan enbart genom de formelement konstnären utnyttjar för sin komposition, icke genom någon litterär eller på annat sätt berättande eller förklarande återgivning". Efter att därmed på sätt och vis ha försökt förklara den nonfigurativa konsten gick Holmér vidare genom att framföra sin åsikt att Jones på ett mycket lyckat sätt hade utfört sitt förslag med stor förståelse för den tilltänkta platsens och för arkitekturens karaktär:

Han har tänkt sig att hans skulptur skulle ingå som en stimulerande formlek mellan stråkvägen och den rena, osmyckade gaveln åt gatan. Själva slutningens nedåtgående rörelse skulle hejdas av skulpturens liksom utklingande och på nytt uppåttigande rytmer - en finskuren 'metallblomma' som spirar upp från mark och berg, en formtanke, som lösgör sig ur materian utan att göra anspråk på att föreställa något heroiskt, historiskt eller anekdotiskt. Den vill endast vara den renodlade formen själv.

Jones hade lämnat två olika förslag till utförandet av skulpturen. Skulpturen kunde gjutas i brons eller utföras i koppar som hamrats mot en bergvägg. Efter att ha studerat andra verk av Jones hade Holmér kommit fram till att han själv föredrog det uthamrade koppar-alternativet. Han sammanfattade med att säga att han ansåg att Jones hade utfört ett betydande verk och att han förordade den föreslagna placeringen. Den enda invändning han hade gällde en fönsterglugg, på den annars släta gavelväggen, som utgjorde "ett för skulpturens verkan störande inslag". Holmér deklarerade i alla fall att han tyckte att "ett verk präglad av ungdomlig experimentlusta" passade perfekt på ett område som var ägnat "det uppväxande släktet".¹⁰¹

Åbergh och Holmér blev alltså ombedda att avge utlåtanden om skulpturen *Plus minus rum* för att de ansågs vara sakkunniga. Båda tycks ha varit övertygade om skulpturens förtjänster, och om att den skulle passa in med platsen och arkitekturen. Åbergh förutspådde dock att det kunde uppstå problem vid mötet med publiken, men trodde att dessa skulle vara av övergående karaktär. Holmér hade en mer pedagogisk ansats och försökte peka ut och förklara konstverkets kvaliteter, samt placera det i ett konsthistoriskt sammanhang.

Debatten i stadsfullmäktige

När ärendet behandlades i stadsfullmäktige, den 2 maj 1955, utbröt en debatt och förslaget bordlades tills vidare. Lantbrukaren Herbert Gustafsson, som redan hade reserverat sig i drätselkammaren, uttalade sig i *Expressen* några dagar innan sammanträdet:

Den här skulpturen liknar ingenting - möjligen med litet fantasi en stjärkrage. Det vore lämpligare med en skulptur som alluderade på Sandvikens utveckling. Eller också gärna en neutral, men vettig sak av en stor konstnär - t ex Carl Milles. Konsten har sparat ur när sådana här skapelser är på modet.¹⁰²

Uttalandet gav en föraning om den kommande debatten i stadsfullmäktige, och öknamnet "stjärkragen" som sedan användes flitigt myntades här. Debatten refererades i de båda lokaltidningarna *Arbetsbladet* och *Gefle Dagblad*, och med hjälp av dessa får man en bild av förespråkarnas och motståndarnas argument. Herbert Gustafsson (s) inledde debatten vid sammanträdet den 2 maj 1955 med att påstå att det inte kunde

anses klokt att kosta på så mycket pengar på en skulptur som inte många förstår vad den föreställer och att förslaget rimmade illa med en maning om återhållsamhet beträffande investeringar. "Största delen av sandviksborna skulle först bli fundersamma, sedan fly förbaskade på den här krumeluren" tyckte Gustafsson och yrkade bifall till sin reservation.¹⁰³

Herr Axel Nordling (fp) tyckte att om Sandvikens stad hade råd att köpa in konstverk så borde det vara konst som folk förstår. Han påstod att konstverket saknade skönhetsvärde och att köpet "skulle ställa fullmäktige i en egendomlig dager". Konstnämnden hade varit tvungen att lita till dr Holmérs bedömning och till arkitekt Åbergh. Han tyckte vidare att hela barndaghemmet var för påträngande och att arkitektens ande inte borde få dominera, "förslaget verkar rena pippi".¹⁰⁴ Nordling föreslog istället att ett solur skulle inköpas genom en insamling i stadsfullmäktige. Han var själv villig att lägga en femma direkt.¹⁰⁵

Herr Gösta Sandin (s) höll ett längre anförande där han diskuterade konstens ställning i samhället. I allt större utsträckning ansvarar stat och kommun för den konstnärliga utsmyckningen, privata donatorer var alltmer sällsynta och därför hade Sandviken bildat en fond för inköp av skulptur.¹⁰⁶ Fondens medel uppgick för tillfället till 55 000 kr. Sandin ansåg att man fastnar i konventionella former om man bojkottar alla förslag till nydaning. De anslagsgivande myndigheterna borde lämna utrymme för något annat. *Plus minus rum* var karakteristisk för de nya strömningarna inom skulpturen och den nya skulpturen borde ges en chans i Sandviken.¹⁰⁷ Sandin sade sig förstå att konstverket kunde chockera dem som inte hade haft andra förebilder av konstverk än bysten av Göran Fredrik Göransson utanför brukskontoret. Han fortsatte med att påpeka att Jones, som slog igenom för tio år sedan med "Katedral" och sedan dess fått ett flertal hedrande uppdrag i landet, inte var ute för att chockera. Sandin ansåg personligen att förslaget var fullt av charm och behag och att det skulle komma att bilda ett stimulerande inslag i stadsbilden. Han yrkade bifall.¹⁰⁸

Herr Wallin (s) tyckte inte om daghemmets fasad mot Hyttgatan och ansåg att den borde snyggas upp. Han påpekade att även dr Holmér hade haft invändningar och tyckt att den påminde om en arrestlokal. När Wallin fick se Jones förslag trodde han först att det var fråga om ett aprilskämt, och han tyckte dessutom att det var alldeles för dyrt.¹⁰⁹ Wallin trodde dock "att konstverket så småningom kommer att vinna", men anslöt sig ändå till Gustafssons reservation då han misstänkte att *Plus minus rum* inte var representativt för stadsfullmäktiges konstuppfattning. Herr Höglund (s) ansåg att "den påminner om en sådan där björk som förr i världen man drog ungarna igenom för att de inte skulle få engelska sjukan".¹¹⁰

Kommunalborgmästare Nygren förklarade att det var väsentligt att komma ihåg sambandet mellan skulptur och arkitektur och att *Plus minus rum* låg bra till i detta sammanhang. Han fortsatte med att berätta:

Jag hade till en början svårt att se meningen i *Plus minus rum*, men jag har haft skissen på mitt skrivbord och jag har vant mig vid den och nu säger den mig en hel del. Jag förstår den första chockverkan som skulpturen vällar, men jag tror att den stora allmänheten snart skall acceptera den.

Nygren avslutade med att instämma i Sandins påpekande om ansvaret mot den moderna konsten.¹¹¹ Herr Dahlbäck (s) deklarerade att han sökte ha alla fönster öppna för konsten men att han tvivlade på att förslaget skall passa för daghemmet. Han föreslog istället en lekskulptur liknande dem som fanns uppställda i huvudstadens lekpark. Även dessa kunde tillfredsställa konstnärliga krav och barnen skulle få leka sig in i konsten. Dahlbäck instämde i Gustafssons avslagsyrkande.¹¹²

Herr Henning Karlson (h) som ansåg sig vara "analfabet på konst" instämde med Gustafsson. Med tiden kanske man kunde vänja sig vid verket men man fick inte sätta för stor tilltro till konstdoktorer då en konstnär i Örebro lyckats lura experterna med skrot från ett sopupplag. Karlson ansåg dessutom att konstverket var för dyrt och att det inte var lämpligt att göra av med så mycket pengar just nu.¹¹³ Herr Nordling (fp) återkom med en kommentar om att "vi i Sandviken kan knappast vara de som skall uppmuntra de moderna konstnärerna med 22 000 kr". Han instämde i herr Dahlbäcks förslag om en lekskulptur.¹¹⁴

Fru Bäckström (k) påstod att det ofta sades att de som inte förstår sig på konst inte borde yttra sig om den, men själv ansåg hon att det var för dessa människor som konsten kom till. Bäckström ansåg att *Plus minus rum* inte skulle glädja någon. Hon fortsatte: "Ja säger nån, hötorgskonsten gläder också många. Men det är för långt hopp mellan hötorgskonst och non-figurativ konst."¹¹⁵ Hon menade troligtvis att det borde gå att hitta en kompromiss, något som var bra och som många kunde tycka om. Därefter anslöt hon sig till Dahlbäcks förslag angående en lekskulptur: "Man får då också praktisk nytta av pengarna."¹¹⁶

Herr Vestling, drätselkammarens ordförande, förundrade sig över hur olika man uppfattade linjespel; när det gäller senaste nytt i dammodet eller i bilar accepterades allting. Det nya måleriet hade också accepterats, men inte skulpturen. Vestling påpekade att nästa generation har alltid anammat det som fördömts i den tidigare.¹¹⁷ Han bemötte därefter förslaget om en lekskulptur med påståendet att Jones skulptur, om något, var en lek. Jones hade studerat platsen och noga arbetat in den i miljön. Hyttgatan skulle bli en centralplats som skulle ge stan dess karaktär. Konstverket skulle få en framskjuten plats och glädja många. Vestling yrkade bifall.¹¹⁸

Fru Rut Larsson (s) trodde att ungdomen skulle komma att uppskatta Jones skulptur och att den skulle göra sig vid "Malmgården". Herr Strand (s) yrkade bordläggning till dess tomten var färdigplanerad. Då skulle *Plus minus rum* göra sig.¹¹⁹

Herr Sandin (s) påminde om att *Plus minus rum* inte var så förfärligt dyr, då Staffansstatyn i Kyrkparken på sin tid hade kostat 25 000 kr, vilket år 1955 skulle motsvara 50 000 kr. Han rådde de deltagare som yrkade avslag att istället bifalla herr Strands bordläggningsförslag.¹²⁰ Sandin påpekade, för att bemöta Wallins kritik mot fasaden, att det var stadsfullmäktige som hade sett till att den nämnda fönstergluggen hade placerats där. Dessutom förklarade han, för att bemöta kritik från Nordling, att kommittén varit klar med sin mening om konstverkets värde men vänt sig till dr Holmér för att få stöd hos en person som hade till yrke att bedöma konst. För övrigt skulle det slutliga intrycket bli annorlunda när den var utförd i koppar, trodde Sandin.¹²¹

Fru Lisa Pettersson påstod sig inte förstå konst men tyckte att *Plus minus rum* var tilltalande med sina "ljusa och vackra linjer". Hon röstade bifall till DK:s förslag. Fru Gunnel Morberg (s) sade:

Vi skall inte snegla på vad folk tycker om mest - då skulle Sigge Stark ha haft Nobel-priset för länge sedan. Vi bygger inte för den tid som gått utan för nutid och framtid.¹²²

Herr Dahlbäck liknade skulpturens försvarare vid dem som är ute och åker bil utan broms. Han tyckte inte att konsten fick stiga så högt att man inte förstod den. Han vidhöll sitt förslag om en lekskulptur och tyckte att sådana skulle kunna placeras på alla lekplatser.¹²³ Herr Gustafsson påpekade att Hyttgatan höll på att bli en fin gata med många affärer och att affärsinnehavarna behövde ha "ett vackert konstverk som väcker glädje för att hålla sina bekymmer borta". Han påminde om att Greklands konst hade stått sig men att han tvivlade på att den non-figurativa skulle komma att leva lika länge.¹²⁴ Gustafsson ansåg att non-figurativ konst nog passade bättre på en vägg än som skulptur, men själv vämjdes han var gång han såg konsten på stadshusets ämbetsrum: "Där är den dock till mindre förtret, eftersom inte så många går där. Sämre är det att placera den vid ett allmänt trafikstråk."¹²⁵

Efter en och en halv timmes debatt bordlades ärendet då 12 av de 32 avgivna rösterna anslöt sig till herr Strands förslag. Då även en del av skulpturens motståndare uttalat möjligheten att man skulle kunna vänja sig vid den, tycktes det genom en bord-läggning finnas hopp för *Plus minus rum*.¹²⁶

De argument som framkom genom tidningarnas rapporter från sammanträdet handlade alltså om skulpturens utseende, om kostnaderna och till viss del om stadens politik. Beträffande utseendet tycktes skulpturens förespråkare anse att den hade vackra linjer och att den skulle glädja många. De tyckte att den passade väl in med både arkitekturen och miljön, och de trodde att den skulle uppskattas speciellt av ungdomen och av kommande generationer. Motståndarna ansåg att den inte liknade någonting och att man inte förstod vad den föreställde. De trodde inte den skulle glädja någon och man tycks inte heller ha tyckt att den passade utanför daghemmet. Motståndarna tyckte dessutom att *Plus minus rum* var för dyr och att man inte borde göra av med så mycket pengar just nu, medan förespråkarna påpekade att den inte var så dyr i jämförelse med en annan skulptur, Staffansstatyn.

De argument i debatten som handlade om stadens politik var påpekande från förespråkarna om att staden borde ta ansvar för, och kanske gå i bräsch för, den nya moderna konsten. Motståndarna ansåg däremot att sådana ställningstaganden skulle ställa fullmäktige "i egendomlig dager". Det verkar som om det fanns en rädsla för vad folk i allmänhet skulle tycka om skulpturen. Konst som införskaffades skulle vara representativ för stadsfullmäktiges konstuppfattning och man skulle inte behöva fråga experter. Det tycks ha funnits en viss misstro mot konstdoktorer.

Debatten i TV

Den 8 december 1955 hölls en debatt i TV-programmet *Lilla Kammaren* som berörde skulpturfrågan i Sandviken. Syftet med programmet var att resonera kring den abstrakta konsten, och de problem som uppstår när denna konst sätts ut för att "fylla offentliga och dekorativa funktioner". Detta samtal skulle sedan leda över till en diskussion om politiker och deras förhållande till konstkännare, samt dessa parter förhållande till beslutande demokratiska församlingar. Deltagare i debatten var Gösta Sandin, ledamot av Sandvikens stadsfullmäktige, konstnämnd och drätselkammare; Hans Eklund, amanuens vid Riksförbundet för bildande konst och kritiker i Aftonbladet; Karl Kilbom, ordförande i Konstfrämjandet samt Sven Åke Dahlbäck, journalist, ordförande i Sandvikens ABF och ledamot av stadsfullmäktige. Enligt programledaren var anledningen till att de två ledamöterna från Sandvikens stadsfullmäktige deltog att man nyligen debatterat just frågan om den non-figurativa konsten i Sandviken.

Arne Jones hade någon vecka tidigare, ganska tillspetsat, yttrat sig om politikerna och den non-figurativa konsten i programmet *TV-journalen*. I sitt yttrande berättade Jones hur konstnämnden och drätselkammaren hade tillstyrkt förslaget men stadsfullmäktige hade avslagit det. Jones fortsatte:

Motiveringen var väl ungefär som lantbrukare Gustafsson sa att för det första liknar den ingenting och sen för det andra så sa han... att den liknar en stjärkrage. Sen om man ska generalisera så är det naturligtvis så att konstnämnderna i detta land är mer eller mindre ett kamouflage, eller vad ska vi säga, en illusion åtminstone, därför att i alla andra frågor rättar sig politikerna efter sakkunninga. Men när det gäller konst... då förstår alla allting.

Detta uttalande spelades upp för att utgöra en utgångspunkt för debatten. Programledaren klargjorde att huvudfrågan för *Lilla Kammaren* varken var att diskutera Jones konst eller att sitta till doms över Sandvikens stadsfullmäktige. Arne Jones och beslutet i Sandviken användes bara som en utgångspunkt och för att illustrera principerna. Därefter redogjorde Gösta Sandin för händelseutvecklingen i Sandviken. Enligt Sandin hade valet av skulptör fallit på Jones då Åberghs arkitektur var uppbyggd kring lugna, strama linjer och man trodde att en modern, non-figurativ skulptur skulle passa bäst. Skulpturen skulle dessutom ingå i en alltigenom modern stadsmiljö. Sandin redogjorde för de olika turerna i beslutsprocessen och menade att en häftig strid hade utvecklats mellan drätselkammarens sammanträde och stadsfullmäktiges slutbehandling av ärendet. Enligt honom hade striden bestått av en serie angrepp riktade mot skulptören, skulpturen och de som ställde sig bakom den. Stadsfullmäktige hade gått till behandling av ärendet under ett betydande tryck. Sandin sade att han skulle blivit mer förvånad om stadsfullmäktige hade bifallit förslaget, än att de, som skedde, avslog det.

Efter Sandins anförande gav sig Sven Åke Dahlbäck in i debatten. Dahlbäck trodde att Jones förenklade problemet när han påstod att det var Gustafssons uttalande som hade avgjort frågan. Enligt Dahlbäck var problemet betydligt mer mångskiftande. Han tyckte sig ha mött en alltför högtidlig respekt inför den moderna konsten, och han ansåg att de som företräder den moderna konsten gör det för hastigt och för svårt. Dahlbäck påstod sig vilja sätta in konsten i ett socialt sammanhang och fråga sig om man kan påtvinga den stora allmänhet en konstriktning som den kanske inte riktigt begriper. Han hade

själv i fullmäktige talat för en lekskulptur av den typ som finns av Egon Möller-Nielsen i Stockholm. Hans åsikt var att det vore bättre att barnen fick leka sig in i färg och form och på så vis skapa bättre förståelse för den. Då byggnaden inte bara var en konsthall utan även ett daghem vore en lekskulptur bättre lämpad. Dahlbäck avslutade med att anklaga konstnämnden för att de inte på ett tidigare stadium tänkt sig en lekskulptur vid daghemmet. Därmed ansåg han sig ha motiverat varför han gick emot förslaget.

Hans Eklund tyckte att problemet hade komplicerats en aning för mycket och att bara ordet "nonfigurativ" verkade skrämmande på många människor. Han tyckte att *Plus minus rum* kunde ses som en lekskulptur - en lekskulptur för både daghemsbarn och konsthallsbesökare. En lek för ögat helt enkelt. Eklund tyckte inte heller att begreppet non-figurativ var riktigt på sin plats då han trodde att skulpturen säkert hade inspirerats av naturen, t ex av rullande stålband, rullband, leksaker, akrobater eller snäckor: "Den suggererar de naturbitar som han har haft glädje av."

Karl Kilbom ansåg att konst som behöver en förklaring, som den som nyss hade givits av Eklund, och antaganden om vad konstnären kan ha menat med sitt verk, bör rätt naturligt bli omdiskuterad. Det är rätt naturligt att den konst folk köper för dyra pengar vill de också förstå, eller åtminstone få en känsla av att konsten tilltalar dem, att den ger dem skönhetsvärden de tidigare inte upplevt. Kilbom angav att han personligen inte hade något emot Jones verk; de skulpturporträtt han hade sett på Blanche-galleriet hade tilltalat honom mycket. Däremot tyckte han inte att Sandviken, och de som där röstat nej, skulle hudflängas då Tekniska Högskolan, Kumla och Malmö också avböjt verk av Jones. Det här verket hade helt enkelt inte gett åskådarna den stimulans, de skönhetsvärden de väntat sig av ett konstverk.

Eklund invände och ifrågasatte vilka som verkligen var de slutliga åskådarna - det var inte bara fullmäktigeledamöterna som skulle se skulpturen. Skulpturen ska skjuta in sig på nuet, men också sikta framåt, däremot inte bakåt. Sandin påstod att när man talar om allmänhetens omognad och dess oförmåga att uppleva den icke-föreställande konsten så underskattar man grovt folks kulturella nivå - eller överskattar sin egen. Han tyckte att det var umgänget med en konstform som gör att man förstår den och uppfattar dess skönhetsvärde. Eklund uttryckte sin förståelse för Kilboms åsikt, att det är stora saker som står på spel och att det handlar om mycket pengar. Det blir tyvärr ofta en prestige-sak och diskussionen förs på avvägar, påstod Eklund och gav exempel från Malmö.

Kilbom tog upp de i hans mening föraktfulla orden om politiker och konsten. Han invände mot påståendet att politiker i alla andra frågor röstar efter det som sakkunskapen representerar. Landet har demokratisk samhällsordning, där valda kommunalförsamlingar är ansvariga för estetiska och andra värden samt för allmänhetens medel. Det är då riktigt att de ska ha beslutanderätt. Eklund invände att man inom alla andra områden frågar sakkunskapen till råds. Här hade "detta nätt och jämnt gått för sig", enligt Eklund. Kilbom invände i sin tur och hävdade att sakkunskapen hade tillfrågats i Sandviken, i form av arkitekten Åbergh och fil lic Holmér, men att en demokratisk församling hade rätt att låta bli att rätta sig efter dessas omdömen. Kilbom tyckte att man skulle akta sig för att skapa några gudar, vare sig de är arkitekter eller konstkritiker. Allmänheten ska ha möjlighet att yttra sig om konst saker.

Sandin höll därefter med Jones åsikt om att det borde vara mindre nämnder, som antingen rådfrågar sakkunskapen eller själva besitter den, som avgör frågor av den här typen, men kanske till skillnad från Jones, ansåg han att det vore lika illa om man hade 35 konstdoktorer som skulle avgöra frågan. Problemet bestod av att den beslutande församlingen var för stor och för många intressen kom i skärningspunkten. Av den anledningen borde fullmäktigeförsamlingarna delegera sin beslutanderätt till mindre nämnder.

Dahlbäck höll med Eklund om att skulpturen ville locka fram en skönhetskänsla och glädje hos människan, men ifrågasatte om detta var nog, att en skulptur endast framkallade skönhetslängtan. Eklund svarade att det räcker med skönhetsupplevelse och "gärna gripenhet". Dahlbäck invände och frågade om naturen inte är den rikaste källan för skönhetsupplevelser, och om det inte ligger en fara i att utveckla en form av esteticism som man ska nalkas i frack och med en "konst-förstå-sig-påar-min". Han tyckte att man då skapar något som konsten inte avsiktligt har till ärende. Eklund trodde inte att konsten kunde undgå naturen då människan själv är en produkt av naturen: "Massor av portioner ur naturen är, i det här fallet och i andra, inspirationskällor för skulptörerna."

Sandin frågade om inte fantasin också är en verklighet och om de skapelser som växer fram ur fantasin också är verkligheter. Sandin tyckte att det var egendomligt att man har svårt att acceptera den non-figurativa konsten inom måleriet och skulpturen, samtidigt som den slår igenom på bredden i miljöskapandet i övrigt, t ex inom textil- och tapetkonsten. Textil- och tapetkonstnärerna hämtar inspiration ur det diffusa som vi kan kalla "den allmänna konstnärliga atmosfären". Målare och skulptörer nekas att göra likadant, och ändå är det förmodligen de som har drivit den här utvecklingen. Sandin tyckte inte att det var underligt att Jones och hans själsfränder var irriterade över den här behandlingen.

Därefter påminde Dahlbäck om att konstdoktorer fått tillfälle att yttra sig över *Plus minus rum* och han citerade därefter den beskrivning Jones själv lämnat. Dahlbäck tyckte att om man måste inveckla sig i den här typen av "ord-diarre" kunde man inte begära att allmänheten skulle kunna förstå. Eklund invände snabbt att det yttrandet inte var gjort för allmänheten, utan för den kommunala instansen. Därefter följde en liten diskussion huruvida yttrandet var begripligt eller inte.

Kilbom invände mot Sandins upprördhet över att den nonfigurativa konsten inte på en gång vunnit gehör. Kilbom använde kubismen som exempel och menade att många konstnärer använt den stilen som en skola för att lära sig "ordentlig konst". Han tyckte att pratet om den abstrakta konsten gav plats för motsatsen till det som konst betydde, nämligen kunnande. Han ansåg att massor av folk köpte för att kunna visa sina bekanta att de hade verk av en viss konstnär. Kilbom talade vidare om att inte all konst, oavsett om den var abstrakt eller ej, väcker människornas skönhetsträngtan, berikar deras liv, skärper deras reflektionsförmåga och skänker dem ro och avkoppling. Eklund ifrågasatte hur nämnden i Sandviken skulle kunna avgöra vad som var skönhet och inte. Kilbom sade att han skulle ha röstat lika som stadsfullmäktige. Men som konstpedagog ville han påpeka "att bringa konsten ut till förståelse hos massorna, att vinna ny mark för konsten för konstnärernas skull, det är också ett stycke pedagogisk historia (...)

Ingen som vill lära ungdomen matematik börjar med de svåraste problemen. Ingen som vill lära dem, heller, filosofi börjar med de svåraste problemen". Kilbom ansåg att det fanns en klyfta mellan konstnärer och konst.

Sandin påpekade hur egendomligt det var att Kilbom som tidigare tillhört stormtrupperna i en revolutionär rörelse, här tillhörde eftertrupperna i en konservativ. Sandin ansåg att det konstprogram som uppställdes ifrån oppositionens sida, det hade en annan herre redan formulerat för rätt länge sedan, och som numera ansågs "vara en med ganska enkla synpunkter".

Sandin citerade därefter Hitler:

Konstverk, vilka i sig själv inte kan förstås, utan vilka för sitt existensberättigande måste utnyttja en svulstig bruksanvisning, för att slutligen anammas av dessa uppskrämda individer vilka accepterar ett så dumt eller fräckt vansinne, sådana konstverk skall tyska folket fr o m nu inte längre finna.

Sandin ansåg att även andra diktaturer hamnat i samma belägenhet, de hade konserverat förlegade stilsträvanden och därmed förhindrat en sund utveckling på hela miljöskapandets område.

Eklund ifrågasatte varför den kommunala myndigheten var så lite beroende av eller så lite intresserad av sakkunskapen i ett fall som detta, gentemot alla andra. Sandin tyckte inte att det vore märkligare att delegera beslutanderätten i konstfrågor än att man, som redan skedde, lämnade anslag till musiklivet utan att ange vilka stilriktningar eller stycken man kan tillåtas att framföra. Därefter tyckte Kilbom att Sandin var en underlig demokrat. Varför ville han inte delegera beslutanderätten i en kommunalförsamling överhuvudtaget, i smak och bedömande av konstfrågor, eller av frågor som är ännu svårare att förstå, nämligen ekonomi osv. Sandin invände att det fanns särskilda nämnder för alla verksamheter. Dessa tyckte Kilbom endast var förberedande nämnder men Sandin påstod att de i realiteten var utvecklingsdrivande.

Dahlbäck tyckte att man borde ordna en folkomröstning för att ta reda på vilket motiv som kunde locka de flesta av kommunens invånare till en skönhetslängtan. Verket skapades för de nu levande. När nästa generation kom, och en stilbrytning framträdde skulle man ordna en ny folkomröstning. Eklund invände att i så fall så skulle endast bestseller-böcker tryckas - det som få tycker om får ingen spelplats. Sandin kommenterade att den som i timmar hade diskuterat så pass enkla saker som gatunamn i en fullmäktigeförsamling på 35 ledamöter, visste vad det skulle innebära om man ordnade en folkomröstning om en skulptur, eller om en målad tavla: "Alldeles säkert ut i rena orimligheterna."

Här avbröt programledaren eftersom tiden var slut. Han konstaterade att man inte kommit fram till något man skulle kunna enas om, men att man hade fått ett intryck av att problemet om konsten och demokratin, konsten och majoriteterna, är ett intrikat och aktuellt problem som väl tål att belysas både skarpt och hårt.¹²⁷ Efter debatten tillfrågades Arne Jones vad som gjort största intrycket på honom i debatten. Konstnären svarade:

Att jag inte fick vara med själv. Tänk bara på när Kilbom sade, att det är med konst som med matematik. Man lär ingen matematik genom att börja med de svåraste problemen, sa han ju. Och

jag som gör enkla saker, de enklast möjliga, så klara att ett barn begriper dem. Mina skulpturer är inte svårare än att två och två är fyra, men det förstår inte all vuxna.¹²⁸

I den här debatten diskuterades alltså inte skulpturen *Plus minus rum* så ingående. Debatten kom istället att handla om non-figurativ och offentlig konst i allmänhet. Man diskuterade vem konsten kommer till för, vilka är publiken och vad har de rätt att förvänta sig. Det diskuterades också vad skönhetsupplevelse är och vilken betydelse naturen har för den non-figurativa konsten. Den politiska aspekten fick stort utrymme i TV-debatten. Konstfrågan blev en fråga om demokrati: vem ska besluta om konst som inköpes för allmänna medel - en liten skara sakkunniga, en stor församling förtroendevalda eller den stora publik som konsten kommer till för. Debatten kom också till viss del att handla om konstpedagogik, även om detta inte hade varit huvudsyftet. Man diskuterade huruvida man lär sig förstå en konstform genom att få tillfälle att se den, att man inte ska påtvinga publiken en viss konstriktnig, att barn borde få leka sig in i färg och form, o s v.

De "professionella" tyckarna

Journalisterna och kritikerna i de lokala tidningarna tycks ha varit betydligt mer välvilligt inställda till Jones och hans verk än de förtroendevalda i staden. Signaturen Hunter förutspådde i en artikel i *Gefle Dagblad* de svårigheter skulpturens förespråkare skulle komma att möta vid sammanträdet i stadsfullmäktige den 2 maj 1955. Hunter ansåg att det var hoppfullt att konsten diskuterades, och att de styrande verkade vara öppna för det nya, men att den stora allmänheten knappast var det. Hunter påpekade att det redan hade funnits synpunkter på det nya läroverket och dess nonfigurativt utsmyckade entré, samt på det kostsamma nya barndaghemmet Malmgården. Skribenten misstänkte att fullmäktigeförsamlingen hade en något restriktivare inställning till de moderna konstströmningarna än de förberedande myndigheterna. Dessutom påstod han att det svenska folket var misstänksamma mot konstdoktorer, och att var och en ansåg sig vara omdömesgillare konstkritiker än de som i årtal ägnat sig åt konstbedömning.¹²⁹

Några dagar senare refererade Hunter stadsfullmäktiges debatt i *Gefle Dagblad*. Hunter konstaterade glatt överraskad att "pippi" och "krumelur" var de enda skällsord som hade använts, och att det var argumenten mot kostnaden, 22 000 kr, som vägde tyngre i debatten. Hunter, som sade sig ha fångslats av *Plus minus rums* smäckra och sirliga skönhet, kände sig nöjd över att man tillstått att barn och ungdom kunde fångslas av det non-figurativa skulpterandet. Dessutom ansåg Hunter att det faktum att Greklands konst står sig än idag, inte är någon garanti för att den non-figurativa inte skulle hålla om 2000 år.¹³⁰

Utställningen på Sandvikens konsthall 1956 anmäldes i *Arbetsbladet* den 2 januari av skribenten G.S. som kallade Jones för nydanare och revoltman, och påpekade att "det fordras en både insiktsfull och fördomsfri välvilja för att följa honom i hans djärva formexperiment."¹³¹ Enligt *Gefle Dagblads* anmälan en dag senare är Jones' skulpturer "aldrig entydiga, de är associationsskapande och stimulerande för betraktarens inbillningskraft."¹³²

Efter att utställningen 1956 öppnat skrev Olof Lundgren en recension i *Arbetsblad*. I den gick han till Jones försvar mot de som ansåg att konstverk ska "få sitt innehåll ur identifieringen med ett stycke yttre känd verklighet". Lundgren beskrev hur ett konstverk bör presenteras i rätt sammanhang för att dess inneboende egenskaper helt ska komma till sin rätt. Han ansåg att många av Arne Jones verk hör till en grupp konstverk som från början till slut är framvuxna ur och anpassade till speciella miljöförutsättningar, och som genom sin tillkomst gör denna miljö levande och arkitektonisk fulltonig. Man fick därför på Jones utställning ta fotografier och modeller till hjälp för att bedöma skulpturens fulla verkan, och möjligheterna till slutgiltig bedömning blev därmed begränsade, enligt Lundgren.

Han gav en beskrivning av hur skulpturen *Spiralrum* kröner spiraltrappan i Blackebergs läroverk och ger rummet ett andligt innehåll: "den rymd som arkitekturen innesluter, som dess olika element fördelar, har fått ett centrum - en form som objektiverar och stegrar besökarens rumsupplevelse." Recensenten ansåg att Jones monumentalkonst "är ett radikalt försök till återförening mellan skulptur och konstruktivt rationell arkitektur" och att resultatet blir en skulpturform som inte får sin betydelse ur en allmän litterär symbolik, utan ur omedelbar samverkan med en konkret levande miljö. Recensenten påpekade att denna form av skulptur är ett nödvändigt komplement till en traditionellt avbildande skulptur, och för att kunna uppskatta båda sorterna krävs det att man "genom att förutsättningslöst och allsidigt umgänge med levande konst vidmakthåller vad naturen gett oss: förmågan att spontant leva med i de intryck våra sinnen förmedlar."¹³³

Nils-Göran Hökby deltog i konstdebatten genom sin recension av utställningen i *Gefle Dagblad*. Han diskuterade där den klyfta som tydligt fanns mellan den breda allmänhetens konstsyn och den experimenterande moderna konstnären. En klyfta som Hökby tyckte var beklagansvärd men fullt naturlig. Han föreslog att Jones själv skulle ge debatten i Sandviken lite levande näring genom en personlig demonstration. Han ansåg att Jones mångsidighet som skulptör (realistiska porträtt, dekorativa arbeten, abstraktioner och helt nonfigurativa arbeten) bidrog till att öka förvirringen hos publiken. De artskilda verken rörde ihop verklighet och illusion. Hökby ansträngde sig i sin artikel för att göra Jones konst lättåtkomligare för allmänheten. Han förklarade att den konkreta konsten ville ge verkligheten själv och inte en illusion av den, ett ting i sig, något att ta på. Han ansåg att rumsuppfattningen hade förändrats och att rummet sågs som resultatet av en krafternas rörelse. Enligt Hökby arbetade Jones mycket med rörelseverkan i sina icke-föreställande skulpturer och han byggde upp sina former "fast och logiskt, ofta med fyndiga och mycket uttrycksfulla förskjutningar."

Hökby uppmanade dem som var motståndare till *Plus minus rum* att ta en närmare titt på *Delad kontinuitet* och fråga sig om de inte skulle tycka den var vacker om den var ett smycke och låg i en juveleraraffär. Hökby var överlag mycket positivt inställd till Jones verk på utställningen. Han omnämnde speciellt *Spiralrum* i Blackebergs läroverk och *Elementen*, tävlingsskissen för Öresundsparken i Malmö. Dessutom utnämnde han Jones som en av de allra främsta realistiska porträttskulptörerna i landet: "han har en sällsynt förmåga att karaktärisera, att balansera på yttersta gränsen mot karikatyren, när han medvetet överdriver sina modellers typdrag."¹³⁴

Efter att *Plus minus rum* eller *Kopparblomman* som den då döpts om till, till sist kommit på plats i Sandviken 1964 konstaterade Hunter i *Gefle Dagblad* att Herbert Gustafsson hade fel när han förutspådde att sandviksborna skulle bli fundersamma och förbaskade över skulpturen. Enligt Hunter hade Sandvikens drätselkammare och konstnämnd haft rätt i sitt antagande att skulpturen skulle passa och att sandviksborna skulle acceptera den.¹³⁵

Även Nils-Göran Hökby kom med ett inlägg 1964. Han ansåg att *Plus minus rum* var ett namn som var mycket betecknande för Jones' konstsyn och hans arbete med problemen kring det ogripbara rummet: "Finns det egentligen någon bättre beteckning för detta rum utan slut och med oändlig rörelsefrihet för det sökande ögat än just *Plus minus rum*. Hökby trodde ändå att det var bra att skulpturen döpts om till *Kopparblomman* eftersom det nya namnet inte skulle påminna om fejden som varit, och dessutom var namnet lättförståeligt och kunde få dem som behövde en förklaring att anknyta till en exotisk och överklig blomma.

Hökby tyckte själv, efter att ha sett *Kopparblomman* på plats, att den hade goda utsikter att bli populär, och att dess "mångtydiga och vackra linjespel" kom till sin rätt på slänten utanför Malmgården. Det var först när den kom på plats som man såg att arkitekten Gösta Åbergs trolleri med volymerna hade mycket gemensamt med Jones illusionistiska rumslek. Hökby hade förhoppningar om att skulpturen genom sin formella samhörighet med konsthallen snabbt skulle bli ett "firmamärke" för den och dess verksamhet, och att den envisa konstnämnden skulle uppmuntras att fortsätta kämpa för den samtida konsten. Om 1964-års utställning ansåg Hökby att den gav en god överblick över Jones' produktion under det senaste decenniet, femtiotalets utveckling av det ogripbara rummet, och sextiotalets kompositioner uppbyggda av färdiga element.¹³⁶

De journalister, som på det här viset uttalade sig om *Plus minus rum* och Jones-utställningarna, diskuterade till skillnad från de andra debattörer varken kostnaderna eller demokratifrågan. De koncentrerade sig i sina inlägg på att diskutera Jones kvaliteter som konstnär, och de tycks ha varit mycket överens om hans förtjänster. Lundgren uppehöll sig vid Jones förmåga att få sina verk att samverka med miljön, och han tyckte inte att verken kom riktigt till sin rätt i utställningslokalen 1956. Hökby insåg att det fanns en klyfta mellan publiken och konstnären, och försökte i båda sina inlägg att förklara Jones verk och den non-figurativa konsten för allmänheten. Hunter ansåg att skulpturen passade platsen och trodde att sandviksborna snart skulle vänja sig vid den.

Den stora allmänheten kommer till tals

Förslaget om skulpturen *Plus minus rum* ledde även till en och annan insändare i lokaltidningarna. I maj år 1955, när förslaget hade debatterats i stadsfullmäktige, ansåg signaturen *Tvi katten* att det sunda förnuftet hade tagit överhand hos stadsfullmäktige när de avböjde inköpet av skulpturen *Plus minus rum*, och hoppades att detta sunda förnuft skulle hålla i sig tills frågan togs upp igen. Insändaren liknade både skulpturen och själva daghemmet vid monster. Beträffande daghemmet ansåg *Tvi Katten* att

myndigheterna där hade "handskats med stadens medel på ett oförlåtligt sätt". Insändaren kritiserade det faktum att samme arkitekt hade fått rita, förutom daghemmet, både läroverket och det planerade ålderdomshemmet. *Tvi Katten* fortsatte med att kommentera att samma "klick" som drivit igenom daghemmet nu ville öka kostnaderna genom ett konstverk "som ingen begriper sig på". Insändaren liknade skulpturen vid "ett par nollor med lite fladder på" och vitsade till det genom att undra om konstnären velat göra en non-figurativ avbildning av den nämnda "klicken". *Tvi Katten* avslutade sin insändare med att föreslå "en ommöblering av stadens styrelse så att vi få dit folk som lever i vår värld."¹³⁷

Signaturen *Människa* började med att citera Goethe och gav sig därefter in på en kortare utläggning om vad sann konst är. Insändaren ansåg att sann konst ej kunde förklaras med intellektuell hjälp och att "konst som bygger på reklam och bearbetning av allmänhetens intresse för något som är nytt för dagen" snart skulle dömas ut av den allmänna opinionen. Insändaren fortsatte med "att självjorda konstförståsigpåare, även om de sitter i förtroendeställning, försöker att med pueril svada agitera för sina idéer tyder på, att de inte sköter sina uppdrag så osjälviskt som samhällets lagar och förordningar bestämmer". *Människa* tyckte att även om det var trevligt att pryda staden med monumental konst så fanns det mycket annat som behövde göras och som var viktigare. I slutet av insändaren finns ett slags förtäckt hot: väljarna har förstånd och gott minne, och förtroendemän som bär sig åt på det här viset kan inte räkna med att bli omvalda.¹³⁸

Signaturen *Solitude* skrev en lång insändare där stadens valda förtroendemän anklagades för att tro att de skulle fungera som förmyndare för väljarna. Insändaren tog upp ärendet *Plus minus rum* som exempel för detta, och påstod att "en stackare till konstbesökare" hade hävt ur sig en ful groda och sagt att "den allmänna opinionen lever i konstnärligt hänseende i skuggan av konsul Göranssons staty".¹³⁹ *Solitude* uppmanade den som gjort detta uttalande att läsa Albert Engströms dikt om Zorn, där det stod många sanningar om vad konst och konstbedömande verkligen var. Därefter kom ett troligtvis skämtsamt påstående om att skulpturens förespråkare dirigerades av någon som försökte suga ut "de skattetyngda medborgarna i den världsberömda stålstaden." *Solitude* ansåg att staden måste vara försiktig med sina medel då den var helt beroende av järnverket som kunde slås ut av utländsk konkurrens. Därefter fortsatte insändaren med ett långt resonemang om konsthistorien och kulturens utveckling, med exempel om hur Vasari blev utskälld av Michelangelo för att han lade sig till med konstförståande, och om hur Matisse erkände sin underlägsenhet som konstnär inför Michelangelos fresk i Sixtinska kapellet. Resonemanget tycks leda till en slags ogiltighetsförklaring av konstkännare, och slutsatsen att kultur skapas av enskilda personligheter och inte av kollektiva enheter, och att all utveckling inte är framåtskridande.¹⁴⁰

Jones ställde ut på Sandvikens konsthall 1956. I samband med utställningen fick Gösta Sandin tillfälle att uttala sig i Stockholmstidningen. Signaturen *Utan stärkekrage* i Sandvikens Tidning hade observerat detta och opponerade sig mot Sandins där framförda åsikt att konstnämnden, i stället för stadsfullmäktige, borde få avgöra frågor om stadens prydande med konstverk. Insändare anmärkte syrligt att det verkade som om demokrati användes endast när det passade, annars tillämpades diktatoriska metoder. Insändaren har dessutom markerat orden "konstverk" och "konst-förståndiga" med

citationstecken och därmed uttryckt sitt ogillande och sin misstro inför både Jones skulptur och inför konstnämnden. *Utan stjärkrage* hyste förhoppningar om att Sandins förslag skulle stoppas om det någonsin kom upp i stadsfullmäktige.¹⁴¹

Under 1961 hade *Plus minus rum* tagits upp till diskussion igen. Under 1962 diskuterades införskaffandet av en skulptur för att fira järnverkets 100-årsjubileum och i samband med detta dök Jones och den non-figurativa konsten upp på insändarsidorna igen. I Arbetarbladet den 13 mars 1962 skrev signaturen *Konstvän och vän av staden* att Sandvikens stad, som enligt insändaren hade anslagit 100 000 kr till ett konstverk, borde köpa ett konstverk av en yngre konstnär, gärna ett non-figurativt verk, som skulle symbolisera den "sandvikska atmosfären." Insändaren föreslog Arne Jones för uppgiften och påpekade att han måste få fria händer utan påverkan från stadsfullmäktige. *Konstvän och vän av staden* ansåg att bedömningen av konstverk inte skulle ske i stadsfullmäktige utan i konstnämnden, som vid behov skulle kunna tillkalla sakkunskap från annat håll. Insändaren avslutade med att säga att det skulle glädja alla konstvänner om Sandviken, det i övrigt så "moderna och progressiva samhället," fick ett verk av Arne Jones, "denne erkände skapare av stor konst." Insändaren trodde att Jones skulle kunna i ett konstverk "ge en syntes av miljö och skilda element i stadens arbetsliv."¹⁴²

I samma tidning den 20 mars 1962 fick *Konstvännen* svar på tal av *Vän av staden* som ansåg att Arne Jones inte var lämplig för det tänkta konstverket. *Vän av staden* trodde inte att det var möjligt att skapa ett nonfigurativt symboliskt konstverk för att fira 100-årsjubileet. Dessutom ansåg insändaren att stadsfullmäktiges ledamöter fått lära sig "praktiskt ekonomiskt tänkande" och därför borde de också engagera sig i hur anslagna pengar användes. *Vän av staden* var av åsikten att konstnämnden redan hade stora friheter vid inköp av konst, och trodde att mycket av den konst konstnämnden redan inköpt inte tilltalade den vanliga sandviksbon. *Vän av staden* trodde att man med tal om "konstvänner" menade de som förstod sig på modern konst och att alla andra ansågs vara konstidioter. Själv tyckte insändaren att "konst skall vara någonting vackert som vi helst förstå och kan njuta av att se".¹⁴³

Skattebetalare anklagade samma dag i samma tidning *Konstvän och vän av staden* för att vara av den åsikten att konst skall vara så otillgänglig som möjligt. *Skattebetalare* tyckte det var underligt att Jones lyckats bli professor och antydde att framtiden skulle komma att utvisa hur galet detta var. *Skattebetalare* fortsatte sin insändare med att råda de styrande att anordna en folkomröstning för att avgöra vilket konstverk som skulle skaffas. På så sätt skulle de som konstverket var ämnat för, få en möjlighet att påverka beslutet. Insändaren tyckte det var av vikt att man höll sig till traditionerna och skapade ett verk som alla kunde ta till sig. Själv kunde insändarskribenten tänka sig en slags fontän försedd med reliefer som återspeglade bygdens liv. Alla som var intresserade borde få lämna in en idéskiss. Sedan passade *Skattebetalare* på att ge en känga åt Eric Grates *Gudinna* i grannstaden Gävle, som han menade såg ut som "en förstenad valross från urtiden." Med en folkomröstning skulle man slippa "sådana anskrämliga saker." *Skattebetalare* avslutade sin insändare med ett påstående om att det säkert fanns många konstnärer i landet som skulle kunna åstadkomma det konstverk "som alla sanna lokalpatrioter här hemma på bruket längtar efter."¹⁴⁴

Dagen därpå kom ännu ett svar till *Konstvän och vän av staden*, från *Optimisten* som sade sig tro att allmänheten i staden kunde utföra lika bra konstverk som de som fanns på det moderna konstmuseet. *Optimisten* gav därefter några förslag på konstverk man skulle kunna göra: släng ut några färgklickar på dukar och låt en kossa svepa runt med tungan, låt järnverket skänka lite rostfritt skrot, tråd och rör som verkstadseleverna kunde sätta ihop, res en bäddad gammal järnsäng på ända utanför stadshotellet, etc. *Optimisten* ansåg att religion och konst var fast sammankopplade och fortsatte med att jämföra med Kinas, Mexikos och Egyptens gamla kulturer där non-figurativa avgudabilder tillbads: idag när det finns en opposition mot kristendomen i skolorna tvingas eleverna lära sig modern konst, dvs lära sig tycka om avgudabeläten.¹⁴⁵

Några sandviksbor kom till tals i en tidningsartikel i samband med Jones-utställningen i Sandviken 1956. Arbetarbladet gick ut och frågade ett antal besökare vad de tyckte om utställningen. Reklamtecknare Åke Johansson tyckte att Jones sätt att arbeta med rummet var fascinerande. Han tyckte även om *Plus minus rum* som anslöt sig väl till den moderna bebyggelsen vid Malmgården och trodde att man skulle tröttna på ett föreställande konstverk där. Fru Gertrud Pontén var mycket förtjust i Jones konst och tyckte att det var förvånansvärt att han fick ut så mycket skönhet genom den non-figurativa konsten. Monica Hastinger i klass L III ansåg att "det viktigaste med Jones konst är att den sätter fantasin i rörelse" men uttryckte en förståelse för att Jones inte tilltalade alla. Torulf Löfstedt i klass R I var mycket förtjust i Jones konst och då speciellt i de non-figurativa verken. Han tyckte porträtten på utställningen bevisade att Jones var en bra konstnär. Monica von Hofsten i klass R III var positivt överraskad över Jones konstverk och tyckte att staden skulle köpa in *Plus minus rum* och sätta upp den som det var tänkt från början.

Yrkeslärare Knut Ezelius var den enda av de tillfrågade som sade sig inte tycka om Jones non-figurativa verk. Ezelius hade varit med om att avslå inköpet i stadsfullmäktige och hade inte ändrat uppfattning sedan han besökt utställningen. Däremot tyckte han att porträtten visade att Jones kunde sin sak när han återgav verkligheten. Bo Nordling i klass R II uppskattade den moderna konsten i allmänhet och tyckte att *Plus minus rum* hade passat bra vid Malmgården. Han påstod att sandviksborna var folk "som har svårt att förstå det som inte föreställer något, de vill inte heller bemöda sig om att förstå".¹⁴⁶

Till debatten kan kanske tilläggas att ett par förslag till "alternativ" till *Plus minus rum* dök upp. I *Arbetarbladet* den 4 maj 1955 rapporterades skämtsamt om ett konstverk utfört i svartplåt med hjälp av ett svetsaggregat, som skulle vara inspirerat av Jones *Plus minus rum*. I artikeln återges ett antal citat om detta konstverk som parodierar konstkännarnas uttalanden: "en non-figurativ sak, eller snarare ego-filurativt", "den för tanken till spanska segel", "det är en brottning mellan materiens tyngd och den stora oändligheten". Konstnären påstår sig själv ha "sökt sig fram till en kompromiss mellan Herbert Gustafssons naturalistiska smak och Sandins dragning åt det non-figurativa".¹⁴⁷ Ett annat förslag dök upp som ett ekipage i en kortege 1964 - "Järnrosen - 65 000 kr" - en konstruktion av skrot givetvis syftande på den då nyligen uppställda *Kopparblomman*.¹⁴⁸ Dessa båda förslag kan nog ses som mer humoristiska än seriösa inlägg i debatten, ett sätt att skämta om både konsten och de sakkunniga, samt med de styrande i staden.

Även i dessa diskussioner kom alltså ett antal teman att dominera, d v s konstverks utseende, pengar och demokrati. De negativa kommentarerna om *Plus minus rum* handlade om hur skulpturen såg ut. Man tyckte t ex att den liknade ett monster och "ett par nollor med lite fladder på". Det diskuterades vad konst är, t ex att det ska vara vackert och man ska kunna förstå det, och det påstods att sann konst ej kan förklaras med intellektuell hjälp. Stadens styrelse anklagades för att ha hanterat stadens medel på ett ovarsamt sätt. Det påpekades att det fanns annat som behövde göras som var viktigare än offentliga utsmyckningar. De frågor som rörde demokratin handlade om att man tyckte att de förtroendevalda inte skötte sina uppdrag som de borde och att de agerade som förmyndare för väljarna. Dessutom uttrycks en viss skepsis mot konstkännare.

De som blev tillfrågade utanför utställningen var övervägande positiva. De berömde Jones sätt att arbeta med rummet, och ansåg att hans konst satte "fantasin i rörelse". Dessa tillfrågade var övervägande yngre människor, elever från läroverket, och det kan ha viss betydelse. Kanske den yngre publiken var mer mottaglig för den nya konsten än den äldre. Det bör dock understrykas att man genom dessa få insändare och tillfrågade inte kan dra några slutsatser om vad folk i allmänhet tyckte om Jones *Plus minus rum*. Det är troligt att den som är missnöjd är mer benägen att skriva insändare än den som är positivt inställd, liksom att det är troligt att den som har sökt sig till en utställning är mer positivt inställd än den som stannade hemma.

Det är inte heller säkert att den stora allmänheten ens engagerade sig i konstdebatten och skulpturfrågan. Det har endast skrivits ett fåtal insändare. Det kan dock bero på att det inte var lika vanligt då, som det är idag, att skriva insändare. Det totala antalet insändare i de lokala tidningar var överlag mindre än det är idag i samma tidningar. Enligt Gösta Sandin var förslaget att köpa skulpturen av Arne Jones ingen stor fråga för sandviksborna i allmänhet. De konstituerade bestod av en liten grupp eldsjälar.¹⁴⁹

Andra verk som vållat diskussion

Kopparblomman var inte det enda av Arne Jones verk som blev refuserat eller som åstadkom hetsiga debatter. Det kan kanske tyckas att det snarare var regel än undantag att ett verk av Jones på offentlig plats vållade diskussioner. I Kumla utlystes 1955 en tävling om en skulptur som skulle pryda platsen framför stadshuset och stadshotellet. Tävlingen vanns 1955 av Jones. Hans bidrag bestod av ett slags fantasidjur han kallade *Kumlan* som såg ut att kravla sig i eller ur dammen som redan fanns på platsen. Den hade lika skrovlig yta som *Treklång* och *Rum utan filial*. Den var uppbyggd av vassa hörn och runda inneslutna luftvolymmer. När kommunalfullmäktige skulle ta ställning utbröt debatten och skulpturen kallades för både "koskelett", "kadaver efter mammut" och "Kumlastuten". Ärendet bordlades precis som i Sandviken, och även i Kumla inbjöds Jones att ha en utställning under våren 1956. År 1966 röstade en knapp majoritet i kommunalfullmäktige för *Kumlan* och på nyårsnatten invigdes den till sist.¹⁵⁰

I Lund utvaldes Jones för att skapa ett monument över Carl Fredrik Hill, på den plats där Hills födelsehus en gång stått. Jones tog intryck både av Hills "friska" konst och av hans "sjukdomskonst". Hans förslag bestod bl a av en fontän i form av ett urtidsdjur. När Jones skisser presenterades utbröt en opinionsstorm och speciellt Hills släktingar

tog illa vid sig. Jones fick dock stöd från flera håll och verket kunde slutligen avtäckas två år senare, i maj 1955.¹⁵¹

Med *Spiral åtbörd* deltog Jones i en tävling om utsmyckningen av gården vid Tekniska Högskolan i Stockholm. Den består av en yttre låg stillastående spiral och en hög inre som vrids runt och sprutar vatten. Jones förslag avslogs med motiveringen att det troli- gen var tekniskt ogenomförbart. 1955 föreslog Norrköpings museichef Aron Borelius att fontänskulpturen skulle uppföras på Kristinaplatsen i Norrköping. Debatt utbröt men i mars 1956 fattades ett beslut i stadsfullmäktige till skulpturens fördel. Idag har fontänskulpturen blivit en symbol för Norrköping och den kanske är det verk av Jones som fått det "lyckligaste slutet".¹⁵²

1957 skapade Jones fontänskulpturen *Sekvens* till platsen framför Idrottens hus i Helsingborg. Den är uppbyggd av tre ringar och nio strålar vatten. Framifrån liknar den en liggande åtta med en extra cirkel i mitten. Även här utbröt insändarstorm och debatt i fullmäktige. Skulpturen kallades bland annat "de uppochnedvända glasögonen". Skönsberg i Sundsvall införskaffade år 1960 ett verk av Jones. Det var *Spiral reflex*, en 14 m hög ljusskulptur av aluminium som placerades på torget framför Folkets hus. Även *Spiral reflex* blev omdiskuterad i stadsfullmäktige och kallades "Sveriges dyraste lyktstolpe".¹⁵³

De här exemplen visar att Sandviken inte var något särfall. Under den här tidsperioden drabbades Arne Jones av liknande händelser på flera håll i landet. Flera andra städers fullmäktigeförsamlingar reagerade på samma sätt som Sandvikens vid mötet med Jones verk. Ett annat exempel är att när Jones ställde ut på Galleri Blanche år 1955 skrev han i katalogen med viss självironi "avböjd" efter flera verk.¹⁵⁴ Klyftan mellan konstnären och publiken, eller åtminstone den förtroendevalda delen av publiken var ett faktum. Den nonfigurativa konsten, som fortfarande var ny i Sverige, svarade inte mot de förtroendevaldas förväntningar och krav på verk som skulle pryda offentliga platser och betalas med allmänna medel.

Arne Jones egna åsikter om uppdragen

Arne Jones tycks ha känt sig kluven inför arbetet med de offentliga konstverken. I en intervju i *Sydsvenska Dagbladet* 1958 beskriver Jones hur han som människa vill vara en del av samhället och känna sig fylla en funktion men att det som konstnär är svårt: "Då man får allmänna uppdrag känner man sig ändå ha en uppgift: Men det asociala finns kvar. Man följer inte beställarens önsknings utan gör som man vill..."¹⁵⁵

Det är uppenbart att det var besvärligt för Jones att hans offentliga verk så ofta blev omdiskuterade, refuserade och till och med utskällda. Jones verkar till och med ha känt en viss förbittring över kommunalpolitiker i allmänhet. I en intervju 1955 berättade Jones om hur det ofta gick till när han blev utvald för offentliga verk:

I regel går det till så att en arkitekt föreslår en grej och att stan's konstnämnd tar ställning till den. Men till sist är det alltid kommunalpolitikerna som avgör. På alla andra områden rättar politiker sig efter sakkunskapen men när det gäller konst anser de sig kunna avgöra allting själva. Och abstrakt konst förstår de sällan.¹⁵⁶

Desto större måste hans glädje vara de gånger när en negativ fullmäktigeförsamling ändrat sig, som skedde i Sandviken. Om detta berättade Jones i en intervju 1963:

Jag har inte blivit stenad för min konst...(...) Men man skriver brev - mest anonyma - och insändare. Såna har jag fått många under årens lopp men de har tydligt avtagit, vilket ju är glädjande. Det kanske tyder på att allmänheten börjat vänja sig vid mina produkter. Det har oftast varit så att diskussionens vågor gått höga, så fort folk fått reda på att jag fått i uppdrag att göra en skulptur. Då har skallet satt igång. Men sen har man brukat lugna ner sej. Som t ex nu senast i Sandviken, där man i höstas efter mycket snackande hit och dit beslöt sej för att inköpa skulpturen Plus minus rum, som jag numera döpt om till Kopparblomman men som i pressen gått under namnet Stärkkragen, som tillkom efter en kommunalpamps vision av den.¹⁵⁷

I en annan intervju under 60-talet konstaterade Jones: "Nu börjar det gå åt rätt håll. Yngre kommunalpolitiker, av olika kulörer, blir allt mer benägna att lita på fack-folk."¹⁵⁸

Jones kritiserade starkt tendensen att när det gällde offentlig konst, koppla in konstnärerna alldeles för sent. Han ansåg att man alltid försökte begränsa de olika verksamhetsområdena vilket var en nackdel:

Konstarterna måste få bli vad psykologerna kallar overlapping, få plats för flera experiment, kort sagt inte låsas i kategorier. Vad säger att en skulptur, som är alltigenom handgjord är bättre än en, som åstadkommits genom anlitande av tekniska och vetenskapliga rön?¹⁵⁹

En viss förståelse visar dock Jones för publikens svårigheter med hans konst: "Det är klart, att de här nonfigurativa alstren kräver så att säga en viss estetisk inkubationstid och tillvänjningsperiod, innan [den] ovane betraktaren fattar symbol- och skönhetsvärdena."¹⁶⁰

Kopparblomman idag - en liten attitydstudie

Nu har det gått 32 år sedan *Kopparblomman* kom på plats och för att ta reda på hur sandviksborna ser på den idag gjorde jag en liten studie. Den uppfyller absolut inte kraven för en vetenskaplig undersökning, utan ska snarare ses som en mindre pilotstudie. Det gick till så att jag och en medhjälpare, med hjälp av förtryckta frågeformulär (bilaga 1) frågade ett antal personer som befann sig i stadens centrum en lördag vid 12-tiden. Vi placerade oss på gågatan utanför Domusvaruhuset i korsningen Hyttgatan - Köpmangatan som ligger ett par hundra meter från platsen där skulpturen är uppställd. Skulpturen är dock inte synlig därifrån. Min första tanke var att stå vid *Kopparblomman*, men vid tillfällen då jag varit där för att fotografera har jag lagt märke till att inte så många passerar platsen till fots. Dessutom ville jag ha en möjlighet att undersöka om de tillfrågade kände till skulpturen utan att ha den mitt framför näsan.

På frågeformulären noterades de tillfrågades kön och åldersgrupp. Jag trodde inte att kön skulle ha någon betydelse för svaret, men däremot misstänkte jag att det var större chans att de som tillhörde de två övre åldersgrupperna skulle känna till *Kopparblomman*, eftersom det fanns en möjlighet att de kom ihåg debatten från 50- och 60-talen. Därefter tillfrågades personerna om de kände till skulpturen *Kopparblomman*. Det var endast ett fåtal som kände igen skulpturen genom namnet. De som inte kände igen den till namnet fick därefter en liten beskrivning av dess placering, vilket gjorde att över hälften kände till den. Oavsett om de kände till *Kopparblomman* genom namnet eller genom beskrivningen av dess placering noterades ett "ja" på första frågan.

De som hade svarat "ja" på den första frågan tillfrågades därefter om sin inställning till skulpturen. De hade tre svarsalternativ att välja mellan: positiv, negativ, och ingen uppfattning. Vi bad dem sedan att motivera sin åsikt. Det var många som inte ville vara med överhuvudtaget, och de uppgav oftast att de hade bråttom. Andra uppgav att de inte kunde något om konst. Vi presenterade oss genom att säga att vi gjorde en undersökning om offentlig konst, vilket kanske verkade skrämmande eller krävande. Ingen notering gjordes om hur många som nobbade oss. Totalt svarade 47 personer och av dessa var 27 st kvinnor och 20 st män.

Närmare hälften av de tillfrågade kände inte till *Kopparblomman*: 22 personer (13 kvinnor och 9 män). Av dessa uppgav 3 - 4 st att de inte kom från staden. En kvinna uppgav, efter beskrivning av var skulpturen står, att man sällan går där förutom när man ska till stationen och hon åkte aldrig tåg.

Av de personer som kände till *Kopparblomman* var de flesta positivt inställda till den men påfallande många hade ingen uppfattning alls om den: 15 positivt inställda (9 kvinnor, 6 män), 4 negativt inställda (3 kvinnor, 1 man) och 6 hade ingen uppfattning (2 kvinnor, 4 män). Alla i åldern 61 år och uppåt som kände till *Kopparblomman* var positivt inställda till den.

Ålder	Kände ej till	Kände till	Positiv	Negativ	Ingen uppfattning
Män - 20	0	2	1	0	1
Kvinnor - 20	0	6	2	2	2
Män 21 - 40	4	1	0	0	1
Kvinnor 21 - 40	4	1	1	0	0
Män 41 - 60	2	5	2	1	2
Kvinnor 41 - 60	7	4	3	1	0
Män 61 -	3	3	3	0	0
Kvinnor 61 -	2	3	3	0	0
Totalt	22	25	15	4	6

Bland dem som var positivt inställda till *Kopparblomman* var det flera som uttryckte sig mycket generellt och ansåg sig vara positiva till offentlig konst i allmänhet:

“Det mesta i den vägen är en prydnad för samhället.” (Man, 61 -)

“Jag tycker om offentlig utsmyckning. Det är något som bryter mot det vanliga.” (Man, 61 -)

“Det är trevligt med all konst. Den behövs.” (Kvinna, 41 - 60)

“Det är sånt som förgyller.” (Kvinna, 41 - 60)

“Det är fint när de sätter upp sådana där.” (Kvinna, 61 -)

De flesta tyckte att det var svårt att motivera sin inställning och sa “den är väl bra” eller liknande. Ett par flickor (- 20) tyckte den var “mysig”. En man (61 -) sade att han inte har någonting emot den, “det finns sämre”. En kvinna (61 -) tyckte den passade bra där, medan en man (41 - 60) tyckte att den står på fel ställe: “den syns ju inte, man är inte där nere”. En man (61 -) kände till *Kopparblomman* mycket väl då han hade varit stensättare och hade arbetat vid skulpturen när den kom dit. Han tyckte den var fin och hade fäst sig vid den tidigt.

Av dem som var negativt inställda till den tyckte en man (41 - 60) att *Kopparblomman* står tokigt placerad. En flicka (- 20) erkände att hon hade varit med och “sabbat” den en gång: “den är inte snygg precis”. En kvinna (41 - 60) ställde sig frågande till den: “Man fundera vad det är. Jag är intresserad av konst men den där förstår jag mig inte på. Den är inte nå fin.”

Av de personer som inte hade någon uppfattning om *Kopparblomman* sade en man (41 - 60) att det lika gärna kunde stå någonting annat där, och en annan man (21 - 40) sade, efter att ha fått skulpturens placering beskriven för sig: “Jaha det är den där konstiga grejen. Jag tänker inte så mycket på den.”

Det är svårt att dra några slutsatser av en liten, enkel studie som denna. Varken kön eller ålder tycks ha spelat någon större roll för benägenheten att känna till skulpturen eller för inställningen till den. Det som är mest påfallande är att många, nästan hälften, inte kände till skulpturen. Till viss del påverkas resultat av att det var några som inte bodde i Sandviken och därför inte kunde känna till *Kopparblomman*. Den största anledningen till att man inte känner till den är dock troligtvis dess placering. Hyttgatan är inte längre den betydande centralplats och affärsgata man talade om i 1955-års debatt, åtminstone inte den här delen av den. Affärerna ligger längre upp på Hyttgatan vid korsningen med Köpmangatan. Konsthallen har flyttat till Folkets Hus. Människor rör sig helt enkelt inte så ofta på den här delen av Hyttgatan. De cyklar förbi eller åker bil, det har blivit en transportsträcka. Kanske hade resultatet blivit annorlunda om vi hade ställt oss vid *Kopparblomman* en vanlig vardagsmorgon och frågat alla föräldrar och barn på väg till förskolan, de som passerar den varje dag.

Att *Kopparblomman* trots allt fortfarande rör upp en del känslor hos människor blev jag medveten om vid ett tillfälle när jag var ute för att fotografera den tillsammans med en god vän. En man i 35-års åldern passerade och ropade till min kamrat: "Är det nå't att ta bilder av det här? Det här är inte konst, det här är skrot. Dom som tjänar pengar på sånt här skulle flås!"

Sammanfattande diskussion

Den här uppsatsen är en fallstudie av ett offentligt konstverk. Den har dels beskrivit en skulptur och försökt placera in den i konstnärens oeuvre, och dels visat hur ett inköp av en skulptur har gått till. Konstnären Arne Jones blev utvald till uppdraget i Sandviken eftersom daghemmets arkitekt Gösta Åbergh ansåg honom lämplig att utföra ett förslag. Arne Jones utförde under sitt liv många verk på offentliga platser, ofta omdiskuterade, och han tycks ha gripit sig an dessa uppgifter med stort allvar. Han tycks ofta ha slitits mellan beställarens önskningar och sin egen konstnärliga vilja.

Det är mycket troligt att *Plus minus rum* komponerades speciellt för daghemmet och konsthallen i Sandviken, och att Jones hade god kännedom om platsen. Han talar i sin egen beskrivning av den första skissen om hur skulpturen kontrasterar mot arkitekturens raka former, han beskriver hur skulpturen ska placeras i grässlätten, och han framhåller dess lämplighet intill en konsthall. I konstnämndens protokoll från den 18 juni 1962 anges att skulpturen komponerats för att bilda en estetisk enhet med daghemmets slutna fasad. Det källmaterial jag har haft tillgång till erbjuder inga andra alternativ till *Plus minus rums* uppkomst.

En jämförelse mellan de första skisserna som lämnades in, Jones egen beskrivning av dessa samt *Kopparblomman* som den ser ut idag tyder på att skulpturen inte har genomgått några större förändringar under tiden som passerat, t ex för att bli mer accepterad. De små förändringar som har noterats är troligtvis gjorda av konstruktions-skäl. Vid en jämförelse med andra verk av Jones kan man konstatera att *Plus minus rum* tillhörde en rad verk som hade sin utgångspunkt i *Piruet*. Dessa verk består av ramverk som innesluter rum, och de kännetecknas av att det är den inneslutna luften som utgör skulpturens huvudsakliga volym. Skulpturerna är påfallande ofta uppbyggda av ett slags gotiska spetsbågar.

Undersökningen har visat att inköpet av *Plus minus rum* dröjde nio år på grund av den långa beslutsprocessen där ärendet skickades från instans till instans, och på grund av att skulpturen också blev föremål för en debatt. Efter att det beslutats att en planerad daghemsbyggnad även skulle inrymma en konsthall föreslogs att Jones skulle få uppdraget att utföra en förslagsskiss. Daghemskommittén ansökte om anslag av drätselkammaren och begärde ett yttrande från konstnämnden, som tillstyrkte att Jones skulle få utföra ett förslag. När Jones förslag hade kommit in lämnade Åbergh ett yttrande där han tillstyrkte ett inköp, och sedan remitterades ärendet till konstnämnden som kallade in dr Holmér som sakkunnig. Även Holmér tillstyrkte i ett yttrande ett inköp av skulpturen, och därefter bestämde sig också konstnämnden för att tillstyrka ärendet. Ärendet gick därmed tillbaka till daghemskommittén som skickade det vidare till drätselkammaren och samtidigt föreslog att det skulle handläggas av konstnämnden. Drätselkammaren tillstyrkte inköpet och skickade ärendet till stadsfullmäktige som bordlade det efter att en debatt utbrutit. När ärendet behandlades igen några månader senare avslogs det.

Konstnämnden gav dock inte upp tanken på Arne Jones och hans skulptur, utan ordnade en välbesökt utställning med Jones, möjligtvis som ett led i kampanjen för att få till stånd ett inköp. Det som blev helt avgörande tycks dock ha varit konstnämndens nya

reglemente 1957, som gav den större befogenheter än den tidigare haft och som ledde till att den till slut kunde köpa in *Plus minus rum* utan att blanda in hela stadsfullmäktigeförsamlingen. Att Jones under tiden hade blivit alltmer erkänd som konstnär och att han fanns representerad på många ställen i landet underlättade troligtvis också inköpet. Dessutom hade den omdiskuterade skulpturen genomgått ett namnbyte: den mystiska *Plus minus rum* hade förvandlats till en jordnära *Kopparblomma*.

Argumenten i debatten som uppstod handlade om skulpturens utseende, om kostnaderna och om politik och demokrati. Skulpturens förespråkare bestod till stor del av de sakkunniga (Åbergh och Holmér), konstskribenterna, samt av några politiker och representanter för allmänheten. Förespråkarnas argument handlade om skulpturens vackra linjer, dess lämplighet för arkitekturen och platsen, att den skulle komma att glädja många, speciellt kommande generationer, samt att staden borde vara en föregångare när det gäller ny konst och att det är odemokratiskt att förhindra konstens utveckling.

Motståndarna fanns bland politikerna, men även bland den insändarskrivande allmänheten. Motståndarna ansåg att skulpturen inte liknade någonting och man inte förstod vad den föreställde. Motståndarna ansåg dessutom att den kostade för mycket, och att konst inköpt för allmänna medel skulle representera majoritetens smak. Det ansågs odemokratiskt att delegera beslutsfattande till mindre grupper. En stor skepsis mot konstkännare och experter uttrycktes.

Många av de inblandade i debatten i Sandviken tycks dock ha varit överens om värdet av att utsmycka den offentliga miljön. De tycks ha ansett att en skulptur skulle kunna vara till glädje för de boende i Sandviken och bidra till att skapa en stimulerande och intressant omgivning. Det var uppfattningen om vad som var god konst som skilde. Att inskaffa ett offentligt konstverk verkade därför vara en god tanke som var svår att genomföra på ett för alla tillfredsställande sätt.

Att ställa upp en skulptur på en offentlig plats innebär att man på ett påtagligt sätt förändrar människors miljö och det är förståeligt att det leder till reaktioner. I vissa fall kan dock ett omdiskuterat fall vända till att bli något positivt, människor vänjer sig vid det nya och börjar kanske till och med att uppskatta det, som t ex har skett med *Spiral åtbörd* i Norrköping. I andra fall vänjer man sig, konstverket blir en del av vardagen och man kanske t o m slutar att lägga märke till det som tyvärr tycks ha skett i Sandviken.

Då uppsatsen har formen av en fallstudie där endast ett konstverk studerats och beskrivits, är det omöjligt att dra några generella slutsatser om offentliga konstverk ur det material som här har presenterats. Man kan dock konstatera att det ofta tycks finnas en stor klyfta mellan dem som utför konst, dem som beslutar över inköpen samt den stora publiken. Diskrepansen mellan konstnärers, beslutsfattares och publikens smak och konstuppfattning är ett återkommande problem som det inte tycks finnas någon enkel lösning på. Kanske är det inte heller endast ett problem. Det kanske är i den här diskrepansen och i konfrontationen mellan olika konstuppfattningar som var och en får möjlighet att bli utmanad, ta ställning, bilda sig en egen uppfattning och revidera gamla uppfattningar.

Noter

Arne Jones - en kort presentation av konstnären och hans verksamhet

¹Mårten Castenfors: Biografi, *Arne Jones*, Moderna Museets utställningskatalog nr 252, Stockholm 1993, sid 4-5.

²Rolf Söderberg: *Arne Jones*, Sveriges Allmänna Konstförening Publikation 100, Stockholm 1991, sid 10-14. Enligt *Svenskt Konstnärslexikon* (band III, Malmö 1957, s 307) började dock Jones vid Tekniska skolans aftonkurser redan år 1934.

³Castenfors 1993, sid 6. Enligt *Svenskt Konstnärslexikon* gick Jones på Konstakademien mellan år 1941 och år 1947.

⁴Hans Eklund: *Arne Jones*, Stockholm 1965, sid 9.

⁵*Svenskt Konstnärslexikon* III, Malmö 1957, sid 307.

⁶Castenfors 1993, sid 7-10. Söderberg 1991, sid 36, skildrar också Jones möte med Daumiers byster men förlägger händelsen till år 1945.

⁷Castenfors 1993, sid 8-9.

⁸Mårten Castenfors: Från fromhet till krig, *Göteborgs-Posten*, 1988-11-26.

⁹Castenfors 1993, sid 11-13.

¹⁰Castenfors 1993, sid 15-16.

¹¹Lennart Bondesson: Konstnären och hans värld I: Arne Jones vill helst arbeta under nattens stulna timmar, *Sydsvenska Dagbladet*, 1958-01-19.

¹²Karzo: Arne Jones orolig för högskolefilial i Broby, *Sydsvenska Dagbladet*, 60-tal (enligt Klipparkivets datering).

¹³Castenfors 1993, sid 16-17.

¹⁴Castenfors 1993, sid 14.

¹⁵Zebra: Refuserade Jones fick 12 000 i pris, *Dagens Nyheter*, 1955-11-23.

¹⁶Arne Jones: Formen allt, *Stockholms-Tidningen*, 1961-07-01.

¹⁷*Nationalencyklopedin*, Tionde bandet, Höganäs 1993, s 167.

¹⁸Castenfors 1993, sid 17-19.

Plus minus rum i Sandviken

¹⁹Börje: "Kopparblomman" på plats, *Gefle Dagblad*, 1964-05-09.

²⁰Sandvikens stadsfullmäktiges handlingar 1955-05-02, ärende nr 50.

²¹Sandvikens stadsfullmäktiges handlingar 1955-05-02, ärende nr 50.

²²Brev från Gösta Sandin i augusti 1994.

²³Brev från Nina Öhman, Moderna museet, 1995-10-25. Även Martin W Sanderberg vid Skissernas museum i Lund har meddelat mig per brev, 1994-03-02, att några skisser till Plus minus rum visats där på en Jones-utställning under 1980-talet men att dessa inte finns i museets ägo.

²⁴Thomas Millroth: *Rum utan filial? - "1947 års män"*, Lund 1977, sid 86-87.

²⁵Sven Hesselgren: *Arkitektens uttrycksmedel*, Stockholm 1954, sid 282.

²⁶Eklund 1965, sid 13.

²⁷Söderberg 1991, sid 65.

²⁸Millroth 1977, sid 122.

²⁹Söderberg 1991, sid 95.

³⁰Söderberg 1991, sid 112-113.

³¹Söderberg 1991, sid 108.

³²Eklund 1965, sid 18-19.

Händelseförloppet

³³Utdrag ur protokoll fört vid sammanträde med Sandvikens stadsfullmäktige den 4 december 1950. Byggnadskommitté 50 B. Ämnesordnade handlingar 1944-1956. Kapsel F I:1.

³⁴Sandvikens stadsfullmäktiges handlingar, protokoll 1951-03-05, § 34.

³⁵Byggnadskommitté 50 B. Ämnesordnade handlingar 1944-1956. Kapsel F I:1.

³⁶Skrivelse till Sandvikens stadsfullmäktige 1952-11-09. Byggnadskommitté 50 B. Ämnesordnade handlingar 1944-1956. Kapsel F I:1.

³⁷Skrivelse till Kommittén för Daghem- och lekskoleverksamhet i Sandviken 1952-11-10. Byggnadskommittén 50 B. Ämnesordnade handlingar 1944-1956. Kapsel F I:1.

³⁸Sandvikens stadsfullmäktiges handlingar 1952-12-01, ärende nr 68.

³⁹Sandvikens stadsfullmäktiges handlingar, protokoll 1952-12-01, § 110.

⁴⁰Sandvikens stadsfullmäktiges handlingar 1954-02-01, ärende nr 18 och protokoll § 23.

⁴¹Skrivelse till Stadsfullmäktige från Daghemskommittén 1954-01-04. Byggnadskommittén 50 B. Ämnesordnade handlingar 1944-1956. Kapsel F I:1.

⁴²Skrivelse till Drätselkammaren från Daghemskommittén 1954-02-19. Konstnämndens mapp.

⁴³Protokoll fört vid Daghemskommitténs sammanträde 1954-02-19, § 32.

⁴⁴Skrivelse till Daghemskommittén från Sandvikens konstnämnd 1954-03-01. Konstnämndens korrespondens. Kapsel E I:1.

⁴⁵Protokoll fört vid Daghemskommitténs sammanträde 1954-03-22, § 38. Protokoll och bilagor 1952-1956. Byggnadskommitté 50 B. Kapsel F I:1.

⁴⁶Kopia av brev till Arne Jones i Hägersten från Daghemskommittén i Sandviken, 1954-03-16. Konstnämndens mapp.

⁴⁷Kopia av brev till Daghemskommittén i Sandviken från Arne Jones i Hägersten 1954-04-03. Konstnämndens mapp.

⁴⁸Sandvikens stadsfullmäktiges handlingar 1955-05-02, ärende nr 50.

⁴⁹Protokoll fört vid Daghemskommitténs sammanträde 1954-12-10, § 46. Protokoll och bilagor 1952-1956. Byggnadskommitté 50 B. Kapsel F I:1.

- ⁵⁰Protokoll fört vid Sandvikens stads Konsthämnds sammanträde 1955-01-18, §§ 8, 12 och 13. Kapsel A I:1.
- ⁵¹Protokoll fört vid Sandvikens stads Konsthämnds fortsatta sammanträde 1955-01-20, § 14. Kapsel A I:1.
- ⁵²Protokoll fört vid Sandvikens stads Konsthämnds sammanträde 1955-03-17, §§ 19 och 20. Kapsel A I:1.
- ⁵³Protokoll fört vid Daghemskommitténs sammanträde 1955-04-05, § 59. Protokoll och bilagor 1952-1956. Byggnadskommitté 50 B. Kapsel F I:1.
- ⁵⁴Sandvikens stadsfullmäktiges handlingar 1955-05-02, ärende nr 50.
- ⁵⁵Sandvikens stadsfullmäktiges handlingar, protokoll 1955-05-02, § 70.
- ⁵⁶Sandvikens stadsfullmäktiges handlingar 1955-09-05, ärende nr 88.
- ⁵⁷Sandvikens stadsfullmäktiges handlingar, protokoll 1955-09-05, § 122.
- ⁵⁸Kopia av brev till Arne Jones från Drätselkammaren 1955-09-09. Konsthämndens mapp.
- ⁵⁹Protokoll fört vid Sandvikens stads Konsthämnds sammanträde 1955-03-17, §§ 5-8. Kapsel A I:1.
- ⁶⁰Protokoll fört vid Sandvikens stads Konsthämnds sammanträde 1955-10-24, § 10. Kapsel A I:1.
- ⁶¹Protokoll fört vid Sandvikens stads Konsthämnds sammanträde 1955-12-16, §§ 7 och 9. Kapsel A I:1.
- ⁶²Kopia av brev till Arne Jones i Hägersten från Gösta Sandin i Sandviken 1955-12-03.
- ⁶³Brev från Gösta Sandin, augusti 1994.
- ⁶⁴Jones med "Stärkkragen" ställer ut i Sandviken, *Arbetsbladet*, 1956-01-02.
- ⁶⁵Folkvandring till Jones-utställningen, *Gefle Dagblad*, 1956-01-07
- ⁶⁶Katalog till utställning med Arne Jones i Sandvikens Konsthall, 1956. Kapsel F IV:1.
- ⁶⁷*Gefle Dagblad*, 1956-01-07.
- ⁶⁸Protokoll fört vid Sandvikens stads Konsthämnds sammanträde 1956-02-11, § 3. Kapsel A I:1.
- ⁶⁹Protokoll fört vid Sandvikens stads Konsthämnds sammanträde 1956-06-07, § 11. Kapsel A I:1.
- ⁷⁰Protokoll fört vid Sandvikens stads Konsthämnds sammanträde 1956-10-09, § 3 samt bilaga 1. Kapsel A I:1.
- ⁷¹Sandvikens konst på expo, *Arbetsbladet*, 1955-04-27.
- ⁷²Sandvikens stadsfullmäktiges handlingar, protokoll 1955-11-06, § 137.
- ⁷³*Arbetsbladet*, 1955-04-27.
- ⁷⁴Protokoll fört vid Sandvikens stads Konsthämnds sammanträde 1957-04-03, § 10 samt bilaga 2. Kapsel I:1.
- ⁷⁵Sandvikens stadsfullmäktiges handlingar 1957-05-06, ärende nr 41 samt bihang nr 2.
- ⁷⁶Sandvikens stadsfullmäktiges handlingar, protokoll 1957-05-06, § 57.
- ⁷⁷Stadsfullmäktige i Sandviken, *Gefle Dagblad*, 1957-05-07.
- ⁷⁸Sandvikens stadsfullmäktiges handlingar, protokoll 1957-05-06, § 57.
- ⁷⁹Protokoll fört vid Sandvikens stads Konsthämnds sammanträde 1957-06-17, § 4. Kapsel A I:1.
- ⁸⁰Brev från Gösta Sandin, augusti 1994.
- ⁸¹Protokoll fört vid Sandvikens stads Konsthämnds sammanträde 1959-05-05. Kapsel A I:1

- ⁸²Protokoll fört vid Sandvikens stads Konstnämnds sammanträde 1959-05-08, § 8. Kapsel A I:1
- ⁸³Protokoll fört vid Sandvikens stads Konstnämnds sammanträde 1960-05-18. Kapsel A I:1
- ⁸⁴Protokoll fört vid Sandvikens stads Konstnämnds sammanträde 1961-05-15. Kapsel A I:1
- ⁸⁵Skrivelse till Skolbyggnadskommittén i Sandviken från Sandvikens stads Konstnämnd 1961-05-15. Kapsel A I:1.
- ⁸⁶Protokoll fört vid Sandvikens stads Konstnämnds sammanträde 1961-06-20, § 8. Kapsel A I:1.
- ⁸⁷Protokoll fört vid Sandvikens stads Konstnämnds sammanträde 1961-09-12, § 4. Kapsel A I:1.
- ⁸⁸Sandvikens stadsfullmäktiges handlingar, protokoll 1961-12-04, § 152.
- ⁸⁹Protokoll fört vid Sandvikens stads Konstnämnds sammanträde 1962-06-18, § 3 samt bilaga 3. Kapsel A I:1.
- ⁹⁰Protokoll fört vid Sandvikens stads Konstnämnds sammanträde 1963-02-28, § 3. Kapsel A I:1.
- ⁹¹Protokoll fört vid Sandvikens stads Konstnämnds sammanträde 1963-02-28, bilaga. Kapsel A I:1.
- ⁹²Protokoll fört vid Sandvikens stads Konstnämnds sammanträde 1963-02-28, §§ 4 och 5. Kapsel A I:1
- ⁹³Kopia av kontrakt mellan Sandvikens stad och skulptören Arne Jones 1963-03-01.
- ⁹⁴Protokoll fört vid Sandvikens stads Konstnämnds sammanträde 1963-12-06, § 3. Kapsel A I:1
- ⁹⁵Protokoll fört vid Sandvikens stads Konstnämnds sammanträde 1964-04-22, § 3 och bilaga 1. Kapsel A I:1
- ⁹⁶Börje: "Kopparblomman" på plats, *Gefle Dagblad*, 1964-05-09.
- ⁹⁷Kapitulation utan villkor för Jones "Kopparblomman", *Gefle Dagblad*, 1964-05-11.
- ⁹⁸Två Arne Jonesskulpturer överlämnade till staden, *Sandvikens Tidning*, 1964-05-12.
- ⁹⁹Enligt uppgift i rapport om försäljning, kapsel F IV:1.

Debatten

- ¹⁰⁰Sandvikens stadsfullmäktiges handlingar 1955-05-02, ärende nr 50, yttrande nr 1.
- ¹⁰¹Sandvikens stadsfullmäktiges handlingar 1955-05-02, ärende nr 50, yttrande nr 2.
- ¹⁰²Sigvard Blomén: Vilda protester i Sandviken mot skulpturen "Stärkkragen", *Expressen*, 1955-04-29
- ¹⁰³Sagt när + - rum bordlades: Nobelpris till Sigge Stark om folksmaken får råda..., *Gefle Dagblad*, 1955-05-03.
- ¹⁰⁴Het debatt i Sandviken kring Jones "Stärkkrage", *Arbetsbladet*, 1955-05-03.
- ¹⁰⁵*Gefle Dagblad*, 1955-05-03.
- ¹⁰⁶*Arbetsbladet*, 1955-05-03.
- ¹⁰⁷*Gefle Dagblad*, 1955-05-03.
- ¹⁰⁸*Arbetsbladet*, 1955-05-03.
- ¹⁰⁹*Arbetsbladet*, 1955-05-03.
- ¹¹⁰*Gefle Dagblad*, 1955-05-03.
- ¹¹¹*Gefle Dagblad*, 1955-05-03.

- ¹¹² *Arbetsbladet*, 1955-05-03.
- ¹¹³ *Arbetsbladet*, 1955-05-03.
- ¹¹⁴ *Gefle Dagblad*, 1955-05-03.
- ¹¹⁵ *Arbetsbladet*, 1955-05-03.
- ¹¹⁶ *Gefle Dagblad*, 1955-05-03.
- ¹¹⁷ *Gefle Dagblad*, 1955-05-03.
- ¹¹⁸ *Arbetsbladet*, 1955-05-03.
- ¹¹⁹ *Gefle Dagblad*, 1955-05-03.
- ¹²⁰ *Gefle Dagblad*, 1955-05-03.
- ¹²¹ *Arbetsbladet*, 1955-05-03.
- ¹²² *Gefle Dagblad*, 1955-05-03.
- ¹²³ *Arbetsbladet*, 1955-05-03.
- ¹²⁴ *Gefle Dagblad*, 1955-05-03.
- ¹²⁵ *Arbetsbladet*, 1955-05-03.
- ¹²⁶ *Gefle Dagblad*, 1955-05-03.
- ¹²⁷ Ljudinspelning av TV-programmet *Lilla Kammaren* 1955-12-08.
- ¹²⁸ Gjorde Sandviken rätt? Plus minus rum i TV-diskussion, *Sandvikens Tidning*, 1955-12-09.
- ¹²⁹ Hunter: Några ord om öl och konst, *Gefle Dagblad*, 1955-04-30.
- ¹³⁰ Hunter: Några ord om + - rum, *Gefle Dagblad*, 1955-05-04.
- ¹³¹ G.S: Jones med "Stärkkragen" ställer ut i Sandviken, *Arbetsbladet*, 1956-01-02.
- ¹³² "Stärkkrag-Jones" ställer ut i Sandviken, *Gefle Dagblad*, 1956-01-03.
- ¹³³ Olof Lundgren: Arne Jones angriper slöheten, *Arbetsbladet*, 1956-01-09.
- ¹³⁴ Nils-Göran Hökby: Arne Jones i Sandviken, *Gefle Dagblad*, 1956-01-10.
- ¹³⁵ Hunter: Några ord om konstdebatt i Sandviken, *Gefle Dagblad*, 1964-06-13.
- ¹³⁶ Nils-Göran Hökby: "Kopparblomman" i Sandviken, *Gefle Dagblad*, 1964-05-14.
- ¹³⁷ *Tvi katten*: Plus, minus, rum., insändare, *Sandvikens Tidning*, 1955-05-06.
- ¹³⁸ *Människa*: Om konst... Apropå plus - rum, insändare, *Arbetsbladet*, 1955-05-18.
- ¹³⁹ Solitude syftar här troligtvis på Gösta Sandin som i sitt anförande i stadsfullmäktige sade sig förstå att konstverket chockerade dem som inte haft andra förebilder av konstverk än bysten av Göran Fredrik Göransson utanför brukskontoret. Se *Arbetsbladet* den 3 maj 1955.
- ¹⁴⁰ *Solitude*: Konstdebatten i Sandviken, insändare, *Gefle Dagblad*, 1955-06-13.
- ¹⁴¹ *Utan stärkkrage*, Insändare, *Sandvikens Tidning*, 1956-01-13.
- ¹⁴² *Konstvän och vän av staden*: Konst i Sandviken, insändare, *Arbetsbladet*, 1962-03-13.
- ¹⁴³ *Vän av staden*: Konstfrågor i Sandviken, insändare, *Arbetsbladet*, 1962-03-20.
- ¹⁴⁴ *Skattebetalare*: Konstfrågor i Sandviken, insändare, *Arbetsbladet*, 1962-03-20.

- ¹⁴⁵*Opimisten*: Konst i Sandviken, insändare, *Arbetarbladet*, 1962-03-21.
- ¹⁴⁶Skolungdomen i Sandviken gillar Jones krumelurer, *Arbetarbladet*, 1956-01-17.
- ¹⁴⁷*Arbetarbladet*, 1955-05-04.
- ¹⁴⁸Hunter: Några ord om konstdebatt i Sandviken, *Gefle Dagblad*, 1964-06-13.
- ¹⁴⁹Brev från Gösta Sandin, augusti 1994.
- ¹⁵⁰Bozell: Kumla får skulptur efter tioårig strid, *Dagens Nyheter*, 1966-03-22. Söderberg 1991, sid 100.
- ¹⁵¹Söderberg 1991, sid 69-76.
- ¹⁵²Söderberg 1991, sid 80-82.
- ¹⁵³Söderberg 1991, 91-93 och 110-111.
- ¹⁵⁴Karzo: Arne Jones - oförstådd av politiker, *Medborgaren*, 1955-12-(1-8).
- ¹⁵⁵Lennart Bondesson: Konstnären och hans värld I: Arne Jones vill helst arbeta under nattens stulna timmar, *Sydsvenska Dagbladet*, 1958-01-19.
- ¹⁵⁶*Medborgaren*, 1955-12-(1-8).
- ¹⁵⁷Jack Miller: Sveriges mest utskälde torgsmyckare, *Aftonbladet*, 1963-08-02.
- ¹⁵⁸Karzo: Arne Jones orolig för högskolefilial i Broby, *Sydsvenska Dagbladet Snällposten*, 60-tal.
- ¹⁵⁹Gerd Reimers: Jubilerande Jones vill skapa ett konserthus för all musik, *Svenska Dagbladet*, 1964-10-19.
- ¹⁶⁰*Aftonbladet*, 1963-08-02.

Källförteckning

Otryckta källor

Brev till författaren:

Sanderberg Martin W, Skissernas museum i Lund, 1994-03-02.

Sandin Gösta, augusti 1994.

Öhman Nina, Moderna museet, 1995-10-25.

Sandvikens Centralarkiv

Byggnadskommitté 50 B. Daghem Malmgården, kv. Posten. Kapsel F I:1.

Ämnesordnade handlingar 1944 - 1956. Skrivelser m.m.

Protokoll och bilagor 1952 - 1956. Protokoll förda vid
Daghemskommitténs sammanträden år 1954 och 1955.

Konstnämnden. Korrespondens 1941 - 1958. Kapsel E I:1.

Skrivelse till Daghemskommittén från Sandvikens konstnämnd
1954-03-01.

Konstnämnden. Protokoll med bilagor 1942 - 1970. Kapsel A I: 1.

Protokoll förda vid Sandvikens stads Konstnämnds sammanträden år
1955, 1956, 1957, 1959, 1960, 1961, 1962, 1963 och 1964.

Skrivelse till Skolbyggnadskommittén från Sandvikens stads
Konstnämnd 1961-05-15.

Konstnämnden: Utställningskataloger 1955 - 1965. Kapsel F IV:1.

Katalog till utställning med Arne Jones i Sandvikens Konsthall 1956.

Rapport om försäljning vid utställningar 1964.

Konstnämndens mapp.

Brev och skrivelser år 1954 och 1955.

Sandvikens Konsthall

Ljudinspelning av TV-programmet *Lilla Kammaren* 1955-12-08.

Tryckta källor

Aftonbladet

1963-08-02 Jack Miller: Sveriges mest utskälde torgsmyckare.

Arbetsbladet

1955-04-27 Sandvikens konst på expo.

1955-05-03 Het debatt i Sandviken kring Jones "Stärkkrage".

1955-05-04 Ego-filurativt i Sandviken.

1955-05-18 *Människa*: Om konst... Apropå plus - rum. Insändare.

1956-01-02 G.S: Jones med "Stärkkragen" ställer ut i Sandviken.

1956-01-09 Olof Lundgren: Arne Jones angriper slöheten.

1956-01-17 Skolungdomen i Sandviken gillar Jones krumelurer.

1962-03-13 *Konstvän och vän av staden*: Konst i Sandviken. Insändare.

1962-03-20 *Vän av staden*: Konstfrågor i Sandviken. Insändare.

1962-03-20 *Skattebetalare*: Konstfrågor i Sandviken. Insändare.

1962-03-21 *Optimisten*: Konst i Sandviken. Insändare.

Dagens Nyheter

1955-11-23 Christina Lilliestierna (signaturen Zebra): Refuserade Jones fick 12 000 i pris.

1966-03-22 Bozell: Kumla får skulptur efter tioårig strid.

Expressen

1955-04-29 Sigvard Blomén: Vilda protester i Sandviken mot skulpturen "Stärkkragen".

Gefle Dagblad

- 1955-04-30 Bengt Lundblad (signaturen Hunter): Några ord om öl och konst.
- 1955-05-03 Sagt när + - rum bordlades: Nobelpris till Sigge Stark om folksmaken får råda...
- 1955-05-04 Bengt Lundblad (signaturen Hunter): Några ord om + - rum.
- 1955-06-13 *Solitude*: Konstdebatten i Sandviken. Insändare.
- 1956-01-03 "Stärkkrag-Jones" ställer ut i Sandviken.
- 1956-01-07 Folkvandring till Jones-utställningen.
- 1956-01-10 Nils-Göran Hökby: Arne Jones i Sandviken.
- 1957-05-07 Stadsfullmäktige i Sandviken.
- 1964-05-09 Börje: "Kopparblomman" på plats.
- 1964-05-11 Kapitulation utan villkor för Jones "Kopparblomman".
- 1964-05-14 Nils-Göran Hökby: "Kopparblomman" i Sandviken.
- 1964-06-13 Bengt Lundblad (signaturen Hunter): Några ord om konstdebatt i Sandviken.

Göteborgsposten

- 1988-11-26 Mårten Castenfors: Från fromhet till krig.

Medborgaren

- 1955-12-(1-8) Karin Ohlsson (signaturen Karzo): Arne Jones - oförstådd av politiker.

Sandvikens stadsfullmäktiges handlingar (tryckt upplaga)

Årgång 1943, 1951, 1952, 1954, 1955, 1957 och 1961.

Sandvikens Tidning

- 1955-05-06 *Tvi katten*: Plus, minus, rum. Insändare.
- 1955-12-09 Gjorde Sandviken rätt? Plus minus rum i TV-diskussion.
- 1956-01-13 *Utan stärkkrage*. Insändare.
- 1964-05-12 Två Arne Jonesskulpturer överlämnade till staden.

Stockholmstidningen

1961-07-01 Arne Jones: Formen allt.

Svenska Dagbladet

1964-10-19 Gerd Reimers: Jubilerande Jones vill skapa ett konserthus för all musik.

Sydsvenska Dagbladet Snällposten

1958-01-19 Lennart Bondesson: Konstnären och hans värld I: Arne Jones vill helst arbeta under nattens stulna timmar.

60-tal Karin Ohlsson (signaturen Karzo): Arne Jones orolig för högskolefilial i Broby.

Litteratur

Castenfors, Mårten: Biografi, *Arne Jones*, Moderna Museets utställningskatalog nr 252, Stockholm 1993.

Eklund, Hans: *Arne Jones*, Stockholm 1965.

Hesselgren, Sven: *Arkitekturens uttrycksmedel*, Stockholm 1954.

Millroth, Thomas: *Rum utan filial? - "1947 års män"*, Lund 1977.

Nationalencyklopedin, Tionde bandet, Höganäs 1993.

Svenskt Konstnärslexikon III, Malmö 1957.

Söderberg, Rolf: *Arne Jones*, Sveriges Allmänna Konstförening Publikation 100, Stockholm u å, (enligt SAK utgiven 1991).

Bildförteckning

Bild 1. <i>Kopparblomman</i> i Sandviken, sedd framifrån. Fotograf okänd, troligtvis 1964. I Ditte Jones ägo. _____	Error! Bookmark not defined.
Bild 2. <i>Kopparblomman</i> i Sandviken, med Hyttgatan i bakgrunden. Foto: Anna Bengtsson, 1995.	10
Bild 3. <i>Kopparblomman</i> i Sandviken, sedd från baksidan. Foto: Anna Bengtsson, 1995. _____	11
Bild 4. Modell över skulpturen <i>Plus minus rum</i> och daghemmet Malmgården. Fotograf okänd, årtal okänt. I Ditte Jones ägo. _____	13
Bild 5. <i>Piruet</i> från 1949. Foto: Statens Konstmuseer, årtal okänt. _____	15
Bild 6. <i>Spiralrum</i> i Blackebergs gymnasium, från 1955. Foto: Statens Konstråd 1970. _____	16
Bild 7. <i>Rum utan filial</i> från 1951. Foto: Statens Konstmuseer, årtal okänt. _____	17
Bild 8. <i>Treklang</i> vid Folksam-huset i Stockholm, från 1954. Foto: Statens Konstmuseer, årtal okänt. _____	18
Bild 9. <i>Resonans</i> i Örebro stadspark, från 1958. Foto: Statens Konstråd 1980. _____	19
Bild 10. <i>Rum för vindar</i> på Skiljebo-platsen i Västerås, från 1962. Foto: Statens Konstråd 1971. _	19
Bild 11. Arne Jones i sin ateljé. <i>En ros utsprungen</i> syns i bakgrunden. Foto: Statens Konstmuseer, årtal okänt. _____	21
Bild 12. Malmgården sedd från norra sidan. Foto: Anna Bengtsson, 1995. _____	23

Attitydstudie angående Kopparblomman

• **Kön**

☐ Man

☐ Kvinna

• **Ålder**

- 20 ☐

21 - 40 ☐

41 - 60 ☐

61 - ☐

1. Känner du till skulpturen Kopparblomman?

☐ Ja

☐ Nej

2. Vad är din inställning till Kopparblomman?

☐ Positiv

☐ Negativ

☐ Ingen uppfattning

Vill du motivera ditt svar?

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

UPPSATSER I KONSTVETENSKAP LÄSÅRET 1996/97

1. Brugge, Agneta: Höggotiska triumfkrucifix i Uppland. (60p)
2. Roos Lindgren, Karin: De tolv. En utställningskoalition? En studie av De tolv utställningar och kritikers bemötande. (60p)
3. Röing, Elsa: Ersättningsarkitektur i Stockholm 1970-1990. Anpassning av nya hus till befintliga byggnader, med exempel av Bengt Lindroos och Sune Malmquist. (60p)
4. Pettersson, Anita: Skulptören Anne-Marie Nordin och arbetet bakom hennes verk. (60p)
5. Lindberg, Jonas: Ulrica Hydman-Vallien. Konstnär och kommersiell? (60p)
6. Floberg, Josefine: Dröm och verklighet. En kvalitativ analys av miljöer i svenska bilderböcker. (60p)
7. Fridh, Jenny: Sveriges Televisions julkalendrar genom åren. En studie av illustrationerna under fyra decennier. (60p)
8. Olsson, Anna: Högtstående träarkitektur - profana medeltida timmerbyggnader i Sverige och Norge. (60p)
9. Hedenstierna-Jonson, Charlotte: Mannen mellan odjuret. En alternativ tolkning av ett mångtusenårigt motiv. (80p)
10. Aspfors, Johan: Magnus Isaeus som arkitekt i Gustavsberg. Om utbyggnaden av Gustavsberg i slutet av 1800-talet. (60p)
11. Nyhlén, Tove: Vattentorn - bevarande genom återanvändning?
12. Sommarmo, Camilla: Gerhard Richter. Substansen i ett trettioårigt konstnärskap. En jämförelse mellan kritiken och konstnärens intentioner. (60p)
13. Achá Sonesson, Monica: Resecentrum och tre stationsbyggnaders anpassning till X2000. (60p)
14. Aggeklint Wang, Eva: Glimtar bakom förhänget. En studie av väggmålningar, gravfigurer och målningar på siden föreställande palatsdamer under Tang-dynastien. (60p)
15. Kristoffersson, Sara: Form ur funktion. En separationsutveckling mellan form och funktion. (80p)
16. Brandt, Josephine: Yrjö Hirns *Det estetiska lifvet* - i traditionen efter Kant och i ljuset av nutida konstteorier. (80p)
17. Alvemur, Anna: Värdefull eller värdelös - Hur sätter vi gränserna? Om synen på kulturmiljö och bevarande med utgångspunkt från den gamla järnvägsbron vid Stocksund. (60p)
18. Tyrhammar Signeul, Lotta: Utbildning eller utveckling? En studie av diskussionen om fri eller bunden undervisning på Kungliga Konsthögskolan. (60p)
19. Bengtsson, Anna: Plus minus rum eller Kopparblomma? En studie av Arne Jones skulptur i Sandviken. (60p)